

ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร

นายประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา

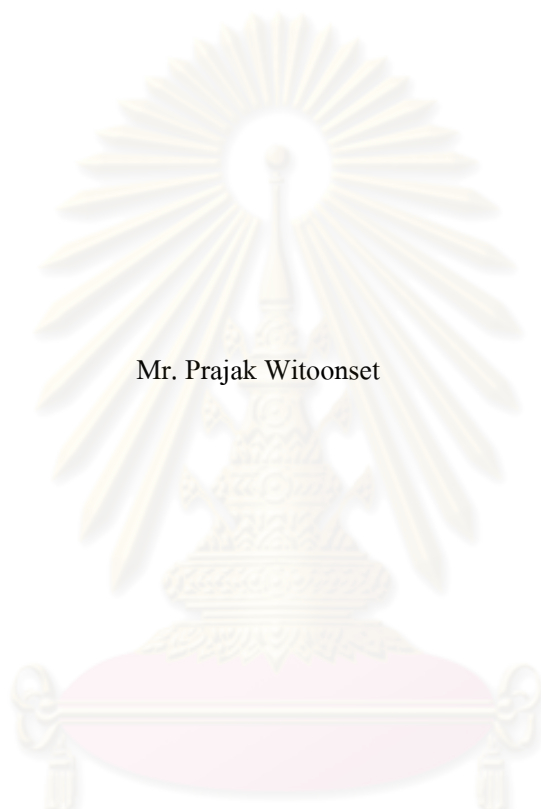
สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EFFECTS OF COMMUNITY INVOLVEMENT TOWARD ECO-TOURISM DEVELOPMENT
IN BHUPHATERB NATIONAL PARK, MUKDAHARN PROVINCE

Mr. Prajak Witoonset

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Science Program in Sports Science

School of Sports Science

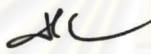
Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร
โดย นายประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์
สาขาวิชา วิทยาศาสตร์การกีฬา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ กาญจนกิจ

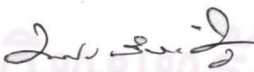
สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีสำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจลิม ชัยวัชรารักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจลิม ชัยวัชรารักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ กาญจนกิจ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เทพประสิทธิ์ กุศลวัชวิชัย)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.อัฐมา นิลนพคุณ)

ประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์ : ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร. (THE EFFECTS OF COMMUNITY INVOLVEMENT TOWARD ECO-TOURISM DEVELOPMENT IN BHUPHATERB NATIONAL PARK, MUKDAHARN PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา
 วิทยานิพนธ์หลัก: ศ.ดร. สมบัติ กาญจนกิจ, 159 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชน ตำบลนาสีนวน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 350 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่า "ที" และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เมื่อพบความมีนัยสำคัญความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้อยู่อาศัยในชุมชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนในรายละเอียด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดในข้อที่ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้มีการจ้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ตามลำดับ ส่วนข้อที่ว่า การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเอื้อประโยชน์และโอกาสเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น เป็นสำคัญ อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ
2. ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก
3. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่าง เพศชาย กับ เพศหญิง โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน
4. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่าง กลุ่มอายุ ระดับการศึกษา และกลุ่มอาชีพที่ต่างกัน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สาขาวิชา	วิทยาศาสตร์การกีฬา	ลายมือชื่อนิสิต..... <i>ประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์</i>
ปีการศึกษา	2551	ลายมือชื่อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก..... <i>สมบัติ กาญจนกิจ</i>

5078616039: MAJOR SPORTS SCIENCE

KEYWORDS: COMMUNITY INVOLVEMENT, ECO-TOURISM DEVELOPMENT,
BHUPHATERB NATIONAL PARK, MUKDAHARN PROVINCE

PRAJAK WITONSET: THE EFFECTS OF COMMUNITY INVOLVEMENT
TOWARD ECO-TOURISM DEVELOPMENT IN BHUPHATERB NATIONAL PARK,
MUKDAHARN PROVINCE. THESIS ADVISOR: PROF. SOMBAT
KARNJANAKIT., Ph.D., 159 pp.

The purpose of this study was to study the effect of community involvement toward eco-tourism development in Phupaterb National Park, Mukdaharn province. Subjects were 350 local residents in Tumbol Nasinuan, Amphor Muang, Mukdaharn province. The research instruments, questionnaires and interviews, were used to collect data. The data were then analyzed in terms of frequency, percentage, mean and standard deviation. The t-test and F-test were used to determine the significant difference between means. The Scheffe's method was also employed as post hoc test. It was found that:

1. Most local residents had opinion toward knowledge and understanding concerning eco-tourism in overall at the highest level. As in each item, they had opinion at the highest level in items: Eco-tourism improved life quality of local residents, and tourism enabled employments for local residents, respectively. And they had opinion at high level in items: Eco-tourism service business should give chance for local residents to participate in, and eco-tourism services business should give opportunity and economic benefits for community, respectively.

2. Most local residents had opinion concerning the effect of community involvement toward eco-tourism development in Bhupaterb national park, Mukdaharn province in overall at middle level. While considering in each aspects, it was found that in maintenance and improvement aspects were in the highest level, and in the operating and practical working aspects were in high level. .

3. When comparing opinion concerning the effect of community involvement toward eco-tourism development in Bhupaterb national park, Mukdaharn province between males and females, there was not statistical significant different.

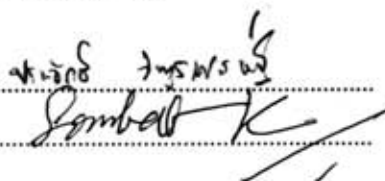
4. When comparing opinion concerning the effect of community involvement toward eco-tourism development in Bhupaterb national park, Mukdaharn province among age groups, educational levels, and occupational groups, there were statistical significant different at the level of 0.05.

Field of Study: Sports Science

Academic Year: 2008

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ดำเนินการสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ กาญจนกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยอบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ ทั้งการเรียน และการดำเนินชีวิต ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของท่านขอระลึกถึงพระคุณ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิม ชัยวัชราภรณ์ รองศาสตราจารย์ เทพประสิทธิ์ กุศลวัชวิชัย ดร.อัญญา นิลนพคุณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ทวีพรปฐมกุล ที่ได้กรุณาให้ข้อคิด คำแนะนำ รวมทั้งการตรวจแก้ไขปรับปรุง ข้อบกพร่องต่างๆ อันส่งผลให้วิทยานิพนธ์นี้มีความถูกต้อง และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ เทพประสิทธิ์ กุศลวัชวิชัย รองศาสตราจารย์ ดร.ประพัฒน์ ลักษณะพิสูทธิ์ อาจารย์อุไรวรรณ ขมวัฒนา อาจารย์ ดร.อัญญา นิลนพกุล ที่ได้สละเวลาตรวจเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ให้มีความสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายอริชัย วรรณศิริ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ นายสฤติชัย พิสัยสวัสดิ์ ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ นายสมหมาย แข็งแรง นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลนาสีนวน นายทวนทอง แข็งแรง รองนายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลนาสีนวน นายประหลอม แข็งแรง นางคิม แข็งแรง ชาวบ้าน รวมถึงพี่ๆทุกคนเจ้าหน้าที่อุทยาน ที่คอยช่วยให้คำปรึกษา และอำนวยความสะดวกต่างๆจนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอขอบความสำเร็จ และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่ คุณพ่อหาญชัย คุณแม่อารีญา วิฑูรเศรษฐ์ และพี่น้องทั้งครอบครัววิฑูรเศรษฐ์ที่เป็นกำลังใจ ให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด เพื่อนๆ พี่ๆ ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจกันมาตลอด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ท
บทที่	
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	7
แนวความคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	18
แนวความคิดการจัดการอุทยานแห่งชาติ.....	24
ประวัติอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ.....	34
แนวความคิดการมีส่วนร่วม.....	36
แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ.....	47
รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	54
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58

บทที่	หน้า
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	59
ขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือ.....	60
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
การนำเสนอผลการวิเคราะห์.....	64
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม.....	65
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	65
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	67
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร.....	70
ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน.....	76
ผลจากการสัมภาษณ์.....	98
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	109
สรุปผลการวิจัย.....	109
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	109
ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	110
ตอนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	110
ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน.....	112
สรุปการสัมภาษณ์.....	116
อภิปรายผล.....	118
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	118
ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	118
ตอนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	119
ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน.....	120

บทที่	หน้า
รายการอ้างอิง.....	125
ภาคผนวก.....	132
ภาคผนวก ก.....	133
ภาคผนวก ข.....	135
ภาคผนวก ค.....	137
ภาคผนวก ง.....	148
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	159

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	65
ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ.....	66
ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา.....	66
ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ.....	67
ตารางที่ 5 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	68
ตารางที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติภูผาเทิบจังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	70
ตารางที่ 7 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติภูผาเทิบจังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการหาสาเหตุ ของปัญหา.....	71
ตารางที่ 8 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติภูผาเทิบจังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการวางแผน.....	72
ตารางที่ 9 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติภูผาเทิบจังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการดำเนินงาน และปฏิบัติงาน.....	73
ตารางที่ 10 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการติดตาม และประเมินผล.....	74
ตารางที่ 11 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการบำรุงและ ปรับปรุงแก้ไข.....	75
ตารางที่ 12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อ การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัด มุกดาหาร จำแนกตามเพศ.....	77
ตารางที่ 13 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัด มุกดาหาร จำแนกตามอายุ.....	78

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 14 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม จำแนกตามอายุ.....	79
ตารางที่ 15 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหา สาเหตุของปัญหา จำแนกตามอายุ.....	80
ตารางที่ 16 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามอายุ.....	81
ตารางที่ 17 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามอายุ.....	82
ตารางที่ 18 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุง และปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามอายุ.....	83
ตารางที่ 19 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัด มุกดาหาร จำแนกตามระดับการศึกษา.....	84
ตารางที่ 20 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา.....	85
ตารางที่ 21 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหา สาเหตุของปัญหา จำแนกตามระดับการศึกษา.....	86
ตารางที่ 22 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามระดับการศึกษา.....	87

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 23 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการ ดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามระดับ การศึกษา.....	88
ตารางที่ 24 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล จำแนกตามระดับ การศึกษา.....	89
ตารางที่ 25 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุง และปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามระดับ การศึกษา.....	90
ตารางที่ 26 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามอาชีพ.....	91
ตารางที่ 27 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม จำแนกตามอาชีพ.....	92
ตารางที่ 28 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหา สาเหตุของปัญหา จำแนกตามอาชีพ.....	93
ตารางที่ 29 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามอาชีพ.....	94
ตารางที่ 30 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามอาชีพ.....	95
ตารางที่ 31 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล จำแนกตามอาชีพ.....	96

ตารางที่

หน้า

ตารางที่ 32 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของ
คนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา
เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามอาชีพ.....97

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	6
ภาพที่ 2 กระแสความต้องการการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยว.....	15
ภาพที่ 3 หลักการและแนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	17
ภาพที่ 4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	21

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันสถานะของโลกกำลังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของระบบเศรษฐกิจในประเทศ รัฐต้องพยายามหารายได้เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายภาครัฐ การท่องเที่ยว นับว่าเป็นรายได้ทางหนึ่งของรัฐที่มีมูลค่ามหาศาลและถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยและการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง ในแต่ละปีการท่องเที่ยวของไทยสามารถทำรายได้เข้าประเทศเป็นเงินนับแสนล้านบาท จึงช่วยลดภาวการณ์ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และบัญชีดุลการค้าของประเทศได้มาก นอกจากนี้ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศอย่างเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น การจ้างแรงงาน การกระจายรายได้ การทำให้เกิดอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและนำความเจริญมาสู่ชนบทในด้านการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน รวมถึงการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ตามที่รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ท้องถิ่น ซึ่งได้มุ่งความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมองว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ อีกทั้งยังสร้างภาพลักษณ์และชื่อเสียงของประเทศให้เป็นที่รู้จักและแพร่หลายโดยนำเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไปประชาสัมพันธ์ โฆษณา และส่งเสริมการขายเพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจในการท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลให้มีรายได้ในรูปเงินตราหมุนเวียนและกระจายสู่ท้องถิ่นทั่วประเทศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2537)

ผลจากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดการลงทุนเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับและจูงใจนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น เป็นชนวนสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ตามมาคือ ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพทางธรรมชาติ การบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่ขัดต่อพระราชบัญญัติ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม จนทำให้เกิดปัญหาสภาพความเสื่อมโทรมและมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว อันเนื่องมาจากการเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่าง ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งรักษาและทำนุบำรุงแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้การ

ท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยั่งยืน (Sustainable) และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness) ของพื้นที่ตลอดไป โดยกระทำควบคู่ไปกับการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยวิถีทางหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศนั่นก็คือ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism”

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกชนิดหนึ่งที่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับชุมชนโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติทั้งทางบกและทางทะเลนั้น นับว่าเป็นการขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยรูปแบบในการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวมีทั้งแบบไปกลับและแบบพักแรม ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ อันเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศจากสิ่งแวดล้อมที่จำเจในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความรู้สึกรื่นเริงแปลกใหม่ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนอีกด้วยอย่างไรก็ตามอุทยานแห่งชาติยังเป็นแหล่งธรรมชาติที่สวยงามและมีระบบนิเวศที่เปราะบาง ดังนั้นการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยขาดความระมัดระวังไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านชีวภาพ เช่น ผลกระทบต่อแหล่งน้ำ พืชพรรณ สัตว์ป่า เป็นต้น และผลกระทบทางด้านสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การลอกเลียนแบบ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และวิถีการดำเนินชีวิต เป็นต้น(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ เดิมชื่อ อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 59 ของประเทศไทยมีเนื้อที่ 48.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,312.5 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร มีลักษณะเด่นของภูมิประเทศของอุทยานฯเป็นภูเขาหินทรายประกอบด้วยเทือกเขาน้อยใหญ่หลายลูกติดต่อกัน แบบลูกคลื่นและเป็นส่วนปลายสุดของเทือกเขาภูพาน เทือกเขาเหล่านี้วางตัวในลักษณะแนวเหนือ-ใต้ขนานและห่างจากชายฝั่งแม่น้ำโขงประมาณ 4 กิโลเมตร ภายในอุทยานฯมีจุดเด่นอยู่ที่การเกิดกลุ่มหินเทิบจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่มาของประติมากรรม ธรรมชาติเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกัดเซาะของฝน น้ำ ลมและแสงแดด ผ่านกาลเวลามาถึง 95-120 ล้านปีทำให้กลุ่มหินเหล่านี้มีสภาพแตกต่างกันไปคล้ายรูปไอพ่น จานบิน เก๋งจีน มงกุฎ หัวจระเข้ หอยสังข์ และมีอีกมากมายในอุทยานฯซึ่งความคงทนของชั้นหินที่แตกต่างกันก็เนื่องจากการประสานของเนื้อทรายแตกต่างกัน หินทรายชั้นบนที่คงทนมีสีเนื้อหินเป็นสีน้ำตาล มีส่วนประกอบที่เป็นซิลิกาและเม็ดกรวดมาก ส่วนหินทรายชั้นต่ำลงมาที่ไม่คงทนมีสีของเนื้อหินเป็นสีขาวจะมีส่วนผสมของคาร์บอนเนตมากสภาพของธรณีวิทยา บริเวณกลุ่มหินเทิบประกอบด้วยหินชั้นของ

หมวดหินเสาขัวและกลุ่มหินภู-พานของกลุ่มหินโคราช มีการลำดับชั้นหินอยู่ในมหายุคมีโซโซอิก ประกอบด้วย หินโคลน หินทราย หินทรายแป้ง และหินกรวดมนหนาประมาณ 200 เมตร มีลานมูกลินท์เป็นลานหินเรียบทอดยาวกว้างไกลต่อจากกลุ่มหินเทิบ แถบบริเวณเชิงเขาเป็นป่าไผ่ขึ้นสลับเป็นแนว โดยมีป่าเต็งรังแคระล้อมรอบให้ความงดงามกลมกลืนกับธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่ง มีพันธุ์ไม้พุ่มจำพวก ข่อยหิน นางฟ้าจำแลง อันเหลืองและกระโดนदान เป็นส่วนประกอบจุดเด่นของพื้นที่ที่ไม่ควรมองข้าม คือกลุ่มดอกหญ้าของสังคมพืชขนาดเล็ก เช่น สร้อยสุวรรณา หยาดน้ำค้าง หนาวเดือนห้า ดาวรวมดวง และคูลิตา ซึ่งจะออกดอกบานสะพรั่งในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม ของทุกปี แถบบริเวณเชิงเขาเป็นป่าไผ่ขึ้นสลับเป็นแนว (กรมทรัพยากรธรณี, 2549) จึงเป็นที่ที่มีคุณค่าในการเข้าไปท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ ในสภาพปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัญหาต่างๆก็จะมีตามมา เช่น การเสื่อมมหาบัณฑิตกรรมของทรัพยากรธรรมชาติ การลักลอบขโมยของป่า เก็บของป่าไปขาย ปัญหาเขตแดนระหว่างอุทยานกับคนในชุมชน จะตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาก็จะต้องได้รับการร่วมมือจากหลายฝ่าย ตลอดจนคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งผลการศึกษาสามารถตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวระดับชาติ

ข้อหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “สนองต่อวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างศักยภาพของคน โดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างและพัฒนาสุนทรียภาพทางจิตใจ รวมทั้งการมีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเชื่อว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะทำให้การพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบประสบความสำเร็จ ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวและเป็นแนวทางพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้ศึกษากลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนาสีนวนและหมู่บ้านคอยสาย เท่านั้น
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 2.1 ข้อมูลประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ
 - 2.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.3 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการหาสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผน ด้านดำเนินงานและปฏิบัติงาน ด้านติดตามและประเมินผล ด้านบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข
3. ขอบเขตด้านการเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2552 ถึงเดือน มีนาคม 2552 และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในวันที่ 15-17 มีนาคม 2552

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง คนในชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีอยู่เสมอ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนตามแหล่งธรรมชาติ โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และการที่จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุดโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

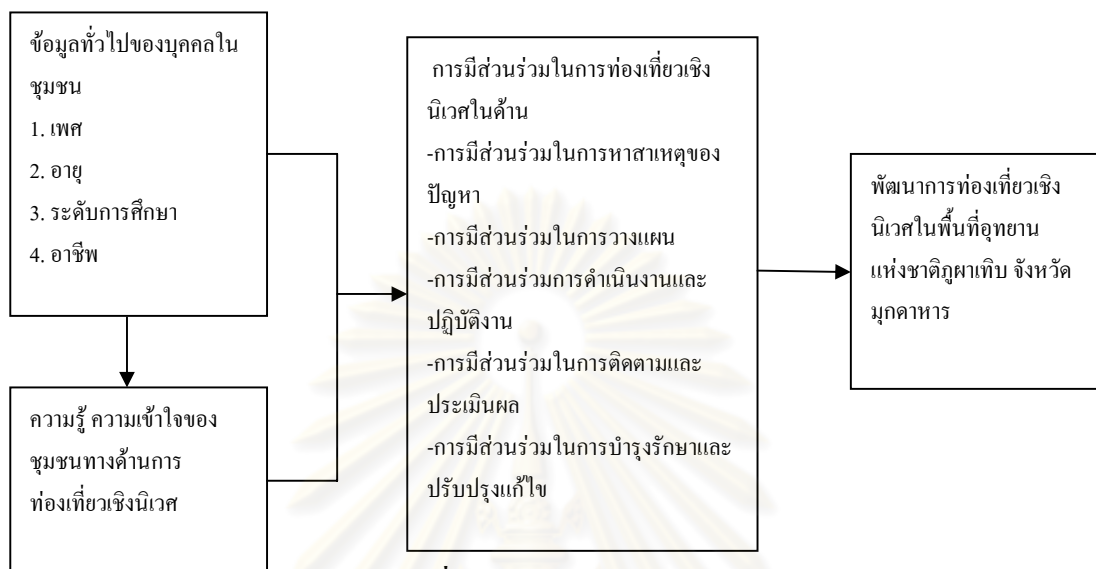
อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ หมายถึง อุทยานแห่งชาติภูผาทีบมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหินทรายประกอบด้วยเทือกเขาน้อยใหญ่หลายลูกติดต่อกันหลายบริเวณเป็นหน้าผาสูงและลานหินกว้าง มีหินรูปร่างแปลก ๆ มากมาย ลักษณะโดยทั่วไปเป็นกลุ่มหินรูปทรงหลายแบบวางซ้อนทับกันมีรูปทรงแตกต่างกันไป สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เต็งรัง และป่าเบญจพรรณ แถบบริเวณเชิงเขาเป็นป่าไผ่ขึ้นสลับเป็นแนว

สมมติฐานของการวิจัย

บุคคลในชุมชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อนำไปเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาตินำไปประกอบพิจารณาในการพัฒนาปรับปรุง กำหนดนโยบายและดำเนินการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2. เป็นการเสริมสร้างและสนับสนุนให้ประชากรในชุมชนเกิดความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิดจิตสำนึก เกิดการเรียนรู้ เข้าใจในปัญหาต่างๆของอุทยานแห่งชาติ

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับนำมาใช้ในการวิจัยเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ดังได้นำเสนอในรายละเอียด ต่อไปนี้

- 1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2 แนวความคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3 แนวความคิดการจัดการอุทยานแห่งชาติ
- 4 ประวัติอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ
- 5 แนวความคิดการมีส่วนร่วม
- 6 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ
- 7 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

Morisson (1988 อ้างใน วิจิตร ชัยศรี, 2537) ให้ความหมายการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการนันทนาการ (Recreation) ของมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเวลาว่าง โดยผูกพันอยู่กับการเดินทางจากที่หนึ่งซึ่งเป็นบ้านของตัวเองไปสู่อีกที่หนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ถือว่าวัตถุประสงค์เพื่อประสบการณ์และความรู้เพื่อการพักผ่อนคลายร่างกายและจิตใจ จากกิจกรรมต่างๆ เป็นการตอบสนองตนเอง

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) (สรณะ ฉายประเสริฐ, 2529) ได้สรุปว่าการเดินทางในลักษณะที่จัดว่าเป็นการท่องเที่ยวจะต้อง

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพ หรือหา

รายได้

วรรณ วรรณานิช (2539) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การที่คนเดินทางไปยังสถานที่ที่สวยงามหรือทัศนียภาพแปลก ๆ หรือเดินซื้อสิ่งของต่าง ๆ

1.2 ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว

ในสมัยโบราณการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์เป็นการเดินทางที่เกิดขึ้นโดยทางจำเป็นเพราะยังไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน หรือบางครั้งเกิดจากต้องเดินทางไปทำสงครามไปเผยแพร่ศาสนาต่อมาเมื่อมนุษย์มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น การแสวงหาความสุขจากการท่องเที่ยวกลายเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องการพักผ่อน ดังนั้นมูลเหตุจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นความต้องการโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ทุกคน แต่มูลเหตุให้จูงใจท่องเที่ยวนี้ก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละคน แต่ละช่วงเวลา แต่ละวัฒนธรรม แต่ละสังคม ฯลฯ (วินิจ วีรยางกูล, 2532)

จากเหตุผลดังกล่าว จะพบว่าการศึกษาในเรื่องแรงจูงใจจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจนี้ ได้มีนักจิตวิทยาหลายคนได้คิดค้นขึ้นไว้มากมาย แต่บุคคลแรกที่ได้ตั้งทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับแรงจูงใจและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายจนถึงทุกวันนี้คือ Maslow (อ้างใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2517) ทฤษฎีดังกล่าวมีสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ

1. มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการมีอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่ามีสิ่งเหล่านั้นอยู่แล้วหรือยัง ขณะที่ความต้องการใดมีการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่ กระบวนการนี้ไม่มีที่สิ้นสุด และจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของมนุษย์มีเป็นลำดับที่สำคัญ กล่าวคือ เมื่อต้องการในระดับต่ำได้มีการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะมีการเรียกร้องให้ตอบสนองทันที

การเดินทางเพื่อท่องเที่ยวมีก็มีแรงผลักดัน(Motivator) อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่ง Mcintosh (1972) ได้แบ่งแรงผลักดันดังกล่าวไว้ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. แรงผลักดันทางกายภาพ (Physical Motivation) เป็นแรงผลักดันเพื่อต้องการผ่อนคลายด้านกายภาพ เป็นการพักผ่อนรูปแบบหนึ่ง เช่น กิจกรรมทางกีฬา การบำบัดทางการแพทย์ด้วยวิธีพิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของแต่ละบุคคล ในกรณีนี้ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาสุขภาพ การพักผ่อน รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านกีฬา เช่น การเล่นสกี ตกปลา ล่าสัตว์ เป็นต้น เพื่อให้พ้นจากภาวะการณ์ดำเนินชีวิตที่เคร่งเครียดและฉุกฉุน

2. แรงผลักดันทางวัฒนธรรม (Cultural Motivators) เป็นแรงผลักดันซึ่งก่อให้เกิดความปรารถนาในการเดินทางเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศอื่นๆ และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศนี้ เป็นความอยากรู้อยากเห็นตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งแสดงออกในรูปของ ศิลปะ ดนตรี วรรณกรรม และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น จึงเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งสำคัญของประเทศอื่นๆ เช่น โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี และการละเล่นต่างๆ เป็นต้น

3. แรงผลักดันระหว่างตัวบุคคล (Interpersonal Motivators) เป็นแรงผลักดันในลักษณะของความต้องการที่จะไปเยี่ยมญาติ เพื่อนฝูง หรือพบปะผู้คนที่มีความคิดใหม่ๆ หรือแสวงหาเพื่อต้องการหลบออกจากงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ หลีกหนีจากสภาพจำเจในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

4. แรงผลักดันทางเกียรติยศและสถานะภาพ (Status and Prestige Motivators) เป็นแรงผลักดันในลักษณะที่แสดงถึงสถานะภาพและเกียรติยศของบุคคล ซึ่งอยู่ในลักษณะของการเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจในด้านหน้าที่การงานของตน หรือเพื่อการศึกษาดูงาน ตลอดจนเพื่อความสำเร็วจนสูงในอาชีพของตนอีกด้วย

จากแรงผลักดันในการเดินทางทั้ง 4 ประเภทนี้ Robinson (1976) ได้นำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวของบุคคลทั่วไปแบ่งได้เป็น 8 ประการ คือ

1. เพื่อการพักผ่อนให้เกิดความสดชื่นทั้งร่างกายและจิตใจ (For Relaxation and Refreshment of Body and Mind) สำหรับชีวิตสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความรีบเร่ง เคร่งเครียด และความเหน็ดเหนื่อย
2. เพื่อการรักษาสุขภาพ (For Health Purposes) เช่นการรักฟันต่างๆ การบำบัดด้วยวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ การอาบน้ำแร่ การอาบแดดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
3. เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางกีฬา (For Active Participation in A Wide Variety of Sport) เช่น การเดินแข่งชัน การปีนเขา เล่นสกี เล่นเรือใบ ตกปลา ล่าสัตว์ เป็นต้น
4. เพื่อความพอใจและสนุกสนานตื่นเต้นส่วนตัวเป็นครั้งคราว (For Sheer Pleasure, Fun and Excitement) ในขณะที่เป็นช่วงวันหยุดพักผ่อน
5. เพื่อความสนใจในสิ่งสำคัญของประเทศอื่น (For Interest in Foreign Parts, Especially in Places) โดยเฉพาะสถานที่ที่เป็น โบราณสถาน วัฒนธรรมที่เก่าแก่ หรือสถานที่ที่มีการเฉลิมฉลองในด้านศิลปะ การดนตรี การละคร เป็นต้น
6. เพื่อเหตุผลระหว่างตัวบุคคล (For Interpersonal Reasons) เช่น การไปเยี่ยมญาติ การแสวงหาเพื่อนใหม่ๆ การหลบหนีจากการพบปะสนทนาที่ซ้ำซากจำเจต่างๆ

7. เพื่อเหตุผลทางด้านจิตใจ (For Spiritual Purposes) เช่น การประกอบพิธีทางศาสนา ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

8. เพื่อเหตุผลทางธุรกิจและอาชีพ (For Professional or Business Reasons) เช่นการเข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศในสาขาอาชีพเดียวกัน การสัมมนาของสมาชิกที่สังกัดในองค์กรเดียวกัน เป็นต้น

1.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงยิ่งในการดำเนินเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เข้าประเทศอันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่นๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังต่อไปนี้

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

1. เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ
2. ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ
3. ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน
4. ก่อให้เกิดการกระจายรายได้
5. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ

1. ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น
2. ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น
3. ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา
5. ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
6. ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่าย
7. ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

แบ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยวไว้ 3 ประเภทซึ่งอาจถือว่าเป็นหัวใจของการท่องเที่ยว เลขที่ว่าได้ องค์ประกอบดังกล่าวคือ

2.2.4.1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ แหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูด (Tourism Attraction) หมายถึง พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือน พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ดังนั้น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงเป็นจุดหนึ่งที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นแหล่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก

สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ยังสามารถแบ่งออกได้อีกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดใจคนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

2. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) อะไรก็ตามที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้ว สามารถดึงดูดใจมนุษย์ไปเยือน หรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณที่สุโขทัย และอยุธยา เป็นต้น วิถีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ลอยกระทง ฟ้อนรำ แห่งเทียนพรรษา เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ ที่คนเราสร้างขึ้น เช่น การแสดงมหรหรรรมดนตรี การจัดเทศกาล เช่นงานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

2.2.4.2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้เกิดการท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งถือว่าสำคัญมากที่สุด คือเรื่องที่พักแรม ไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบใด เช่น โรงแรม เกสต์เฮาส์ ฯลฯ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริโภค จึงต้องมีร้านอาหารบริการด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้อย่างสะดวก บริการนำเที่ยวก็เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสะดวกสบายการให้บริการนำเที่ยวเป็นหน้าที่ของบริษัทนำเที่ยวที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

2.2.4.3 การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นได้ นั่นคือ จะต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีด้วยกัน 3 ทาง คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ทั้งสามทางแหล่งท่องเที่ยวนั้นก็จะสามารถพัฒนาได้ดี เมื่อมีทางคมนาคมขนส่งก็จะต้องมีพาหนะขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ที่จะขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญของการเข้าถึงได้

1.5 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น ประเพณีสงกรานต์ หรือแข่งเรือ เป็นต้น (วรรณ วลัยวานิช, 2539)

วรรณ วลัยวานิช (2539) ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวตามลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ 2 ประเภท

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Attraction) ทรัพยากรประเภทนี้นับว่าเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาจจะสวยงามหรือแปลกประหลาด เช่น น้ำตก น้ำพุร้อน ถ้ำ ซากหาด ฟังทะเล ปะการัง และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม

1.1 ทิวทัศน์ (Scenery) ทิวทัศน์ต่างๆ ทางธรรมชาติที่สวยงามและแปลกประหลาดจะเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการคมนาคมสะดวกสามารถเข้าถึงแหล่งธรรมชาติได้ จะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมบริเวณนั้นมากยิ่งขึ้น

1.2 สัตว์ป่า (Wildlife) สัตว์ป่าเป็นส่วนหนึ่งของความงดงามทางธรรมชาติที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ป่าเป็นสิ่งที่หน้าหาความรู้และนับวันจะหมดไปแต่ยังคงมีที่ให้ท่องเที่ยวได้ คือ แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ

1.3 สภาพภูมิอากาศ (Climate) ลักษณะอากาศที่ต่างไปจากถิ่นเดิมของตน จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นมาได้ เช่น ฤดูร้อนผู้คนจะเดินทางไปยังบริเวณชายฝั่งทะเล

1.4 ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Phenomenon) เช่น การเกิดสุริยุปราคา

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attraction) จะมีลักษณะตรงข้ามกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น สวนสนุก ศูนย์การค้า โรงแรม ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัยพระราชวัง ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากเช่นกัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ่าใน ประภาวดี เผ่าทองจีน, 2538) แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยวดังนี้

1. ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ ทะเล หาดทราย เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

2. ประเภทโบราณวัตถุสถานและศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน เป็นต้น

3. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในลักษณะของงานพิธี งานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น งานสงกรานต์ หมู่บ้านชนบท หมู่บ้านชาวเล เป็นต้น

Peter (1969) ได้แบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะเด่นของความน่าสนใจและกิจกรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวออกเป็นหมวดหมู่ได้ 5 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์หรือสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ พิพิธภัณฑ์ วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ๆ สถาบันทางการศึกษาหรือทางการเมือง ตลอดจนประเพณีทางศาสนาต่างๆ

2. แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Tradition Attractions) ได้แก่ เทศกาลประจำชาติ ศิลปะ หัตถกรรม ดนตรี นิยายพื้นบ้าน ชีวิตและประเพณีดั้งเดิมของชนพื้นเมืองต่างๆ เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงออกถึงความงดงามในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ (Scenic Attractions) ได้แก่ สถานที่สวยงามตามธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ ชีวิตสัตว์ป่า ดอกไม้และสวนไม้ประดับที่แปลกๆ ชายทะเล และแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขาต่างๆ เป็นต้น

4. แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ทำให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) ได้แก่ การเข้าร่วมหรือเล่นกีฬาต่างๆ การแสดงในสวนสาธารณะ สวนสัตว์ หรือพิพิธภัณฑ์ ทะเลต่างๆ โรงละครหรือโรงภาพยนตร์ แหล่งบันเทิงยามค่ำคืน ตลอดจนภัตตาคาร เป็นต้น

5. แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ (Other Attractions) เช่น สถานพักผ่อนสุขภาพประเภทต่างๆ สถานที่ที่เป็นบ่อน้ำร้อน มีการอาบน้ำแร่ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งไม่ปรากฏที่อื่น เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผู้วิจัยสรุปว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นชั่วคราว และ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ของบุคคลนั้น

1.6 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประวัติความเป็นมา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เจริญเฟื่องฟูรุดหน้ามาตามลำดับเป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในด้านตรงกันข้ามการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง การจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม

การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานการพัฒนากับการอนุรักษ์นั้น ได้มีความพยายามมาโดยตลอด ด้วยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาที่ดำเนินการอย่างรอบคอบตรงตามหลักวิชาการ แต่ในการดำเนินการที่ผ่านมา แนวทางต่างๆ เหล่านี้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยสาเหตุหลายประการ สาเหตุประการหนึ่งที่จะกล่าวเป็นพิเศษในที่นี้คือ ความสับสนในการพัฒนาระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ และการขาดการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ภายใต้ความต้องการในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และกระแสของโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้านคือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากพลัง 3 กระแสนี้ จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ นั่นคือ การท่องเที่ยว

ธรรมชาติ (Green Tourism) หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มี กรอบและโครงสร้างเล็ก ๆ รวมกัน แล้วสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ภาพที่ 2 กระแสความต้องการการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยว
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544

นิยามและความหมาย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมี การใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า “ การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วยการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคมความงามสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” โดยมีลักษณะที่สำคัญคือเป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้จิตจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและได้รับการอ้างอิงเสมอมีดังนี้

Ceballos-Lascurain (1988) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Natural Resources – IUCN) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลแรกที่กำหนดความหมาย

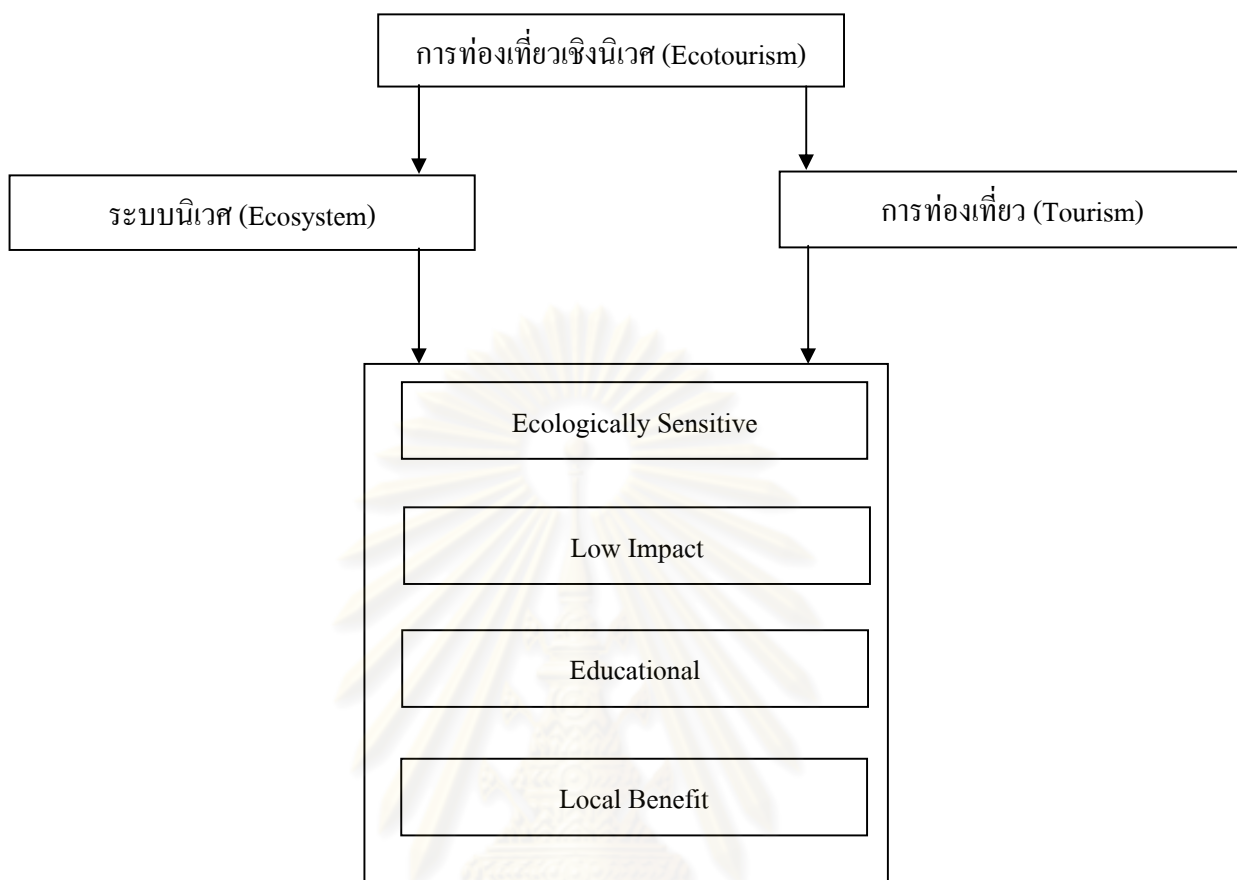
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น”

Boo (1991) ซึ่งเป็นผู้คลุกคลีกับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกาและหมู่เกาะแคริบเบียน พร้อมกับเขียนรายงานเรื่อง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ (Ecotourism: the Potentials and Pitfalls) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม”

การท่องเที่ยวชุมชน (The Ecotourism Society 1991) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผน และเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงแรกว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะที่เดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น”

ต่อมาคำนิยามข้างต้นของ การท่องเที่ยวชุมชน(The Ecotourism Society) ก็ได้รับการปรับปรุงโดย ชาวตะวันตก (Western, 1993) ให้สั้นและกะทัดรัด แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นว่าเป็น “การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น”

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3 หลักการและแนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540

จากนิยามความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญที่เป็นสาระสำคัญดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวจะส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และอาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและระบบนิเวศโดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติหรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่งหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การใช้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน โดยมีคุณค่าทางนิเวศกำกับความยั่งยืน

2 แนวความคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาศ และดรธรณี เอ็มพันธุ์ (2538) และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2541) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสรุปดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-Based) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identical or Unique) และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น

2. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsibly Travel) และมีการจัดการอย่างยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ (No or Low Impact) และช่วยส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning) และให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความประทับใจ (Appreciation) และประสบการณ์ (Experience) ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ โดยคำนึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) มากกว่าการ

ท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันที่เรียกว่า การท่องเที่ยวตามแบบธรรมดา (Conventional Tourism) ซึ่งมักจะเป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะใหญ่ๆ (Mass Tourism) ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้ประกอบการหรือบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น

2.1 ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน และการกระจายรายได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนและจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใดก็ตาม ความสำคัญทั้งสามประการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิจารณานำเข้ามาเกี่ยวข้องกับเสมอ สาละสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว อาจสรุปได้ดังนี้คือ (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538)

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบ กระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเหล่านั้นจะเสื่อมโทรมหรือสูญพันธุ์หรือถูกทำลายไปก็มีอยู่สูง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้คงอยู่สนองความต้องการของคนทั่วไป นอกจากนี้การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังรวมไปถึงบุคคลกลุ่มอื่น ๆ เช่น ประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

วิธีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีหลายรูปแบบ แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น มักจะเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretation Programs) เช่น การจัดให้มีศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretive Center) ในแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ จัดให้มีนิทรรศการ / แผ่นป้ายบรรยายตามบริเวณหรือจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้าหรือทางเดินป่า ที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหลากหลายแก่ผู้มาเยือน รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว องค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรกโดยตรง กล่าวคือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำทนาย และมักจะไม่สนใจความสะดวกสบาย เช่น การ

เดินทางท่องเที่ยวแบบชายหาด พักตามรีสอร์ต หรือโรงแรมหรู ๆ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องการ การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อมมากกว่า ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องพิจารณาถึงการจัดการสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในระดับกว้าง และระดับลึกซึ้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการ เพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวและได้รับความพึงพอใจกลับไป

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้ สภาพเศรษฐกิจและชุมชนท้องถิ่น ที่ตั้งอยู่ภายในและรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างเช่น อุทยานแห่งชาติ ควรได้รับการพิจารณาให้ เป็นวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบที่สำคัญของการส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว มากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับ สิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ (Low Scale – Low Impact Tourism Development) การเป็นมัคคุเทศก์ (Nature Guides) การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น

จากการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกิจการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นที่ ยอมรับกันว่าจะช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นในระยะยาว และทำให้ชุมชน ท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ อนุรักษ์ประเภทต่าง ๆ และลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติลง ซึ่งเท่ากับกว่าเป็นการช่วยส่งเสริมเรื่อง การอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมส่วนร่วมระดับประเทศอีกด้วย

2.2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอยู่ 4 องค์ประกอบหลัก คือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

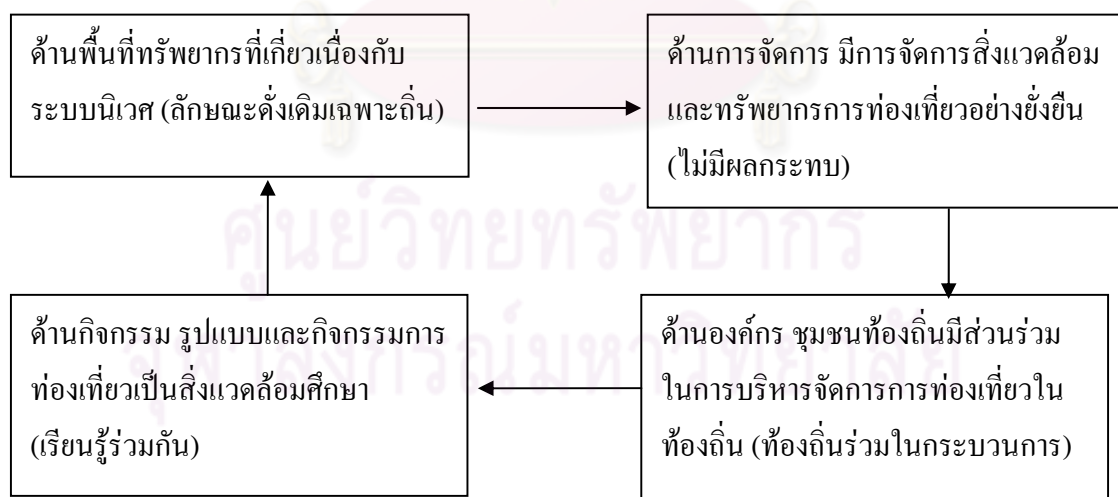
1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-System) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึง เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature – Based Tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการ

อนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีของเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education – Based Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation – Based Tourism)

ภาพที่ 4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสมบูรณ์หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism and Historical Tourism) แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยว (Nature Tourism) จึงไม่ใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้

2.3 กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมนับได้ว่าเป็นความหลากหลายซึ่งกิจกรรมบางประเภทอาจมีลักษณะที่บ่งชี้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในขณะที่บางกิจกรรมอาจมีส่วนกำกับหรือคาบเกี่ยว ซึ่งต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบ วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติกิจกรรมและการให้บริการว่ามุ่งเน้นอะไร และอย่างไร เช่น เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ ผจญภัย กีฬา สุนัขสวน เพื่อความบันเทิง สัมผัสองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นต้น

ดร.ชนิ เอ็มพันธ์ และสุรเชษฐ์ เขษรุมาส (2539) กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีเรื่องของการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งศูนย์วิจัยป่าไม้ (2538) ได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 2 กลุ่ม ซึ่งมีทั้งกิจกรรมหลัก และกิจกรรมเสริม คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Activities) เป็นกิจกรรมหลัก กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ และกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (Adventurous Recreational Activities) เป็นกิจกรรมเสริม ซึ่งจะต้องเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องและไปด้วยกันได้ดีกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่กระทำในพื้นที่

ธรรมชาติ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มต่อกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การเดินป่า (Hiking/Trekking) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education) กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ (Nature Photography Video Taping and Sound of Nature Audio Taping) กิจกรรมส่องสัตว์/ดูนก (Animal/Bird Watching) กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ (Cave Exploring/Visiting) กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky Interpretation) กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat Sightseeing) กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing) กิจกรรมดำน้ำลึก (Scuba Diving)

2. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทชื่นชมธรรมชาติ และกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัยที่ทาทายกับธรรมชาติ ได้แก่ กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing) กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain/Mountain Biking) กิจกรรมปีน/ไต่เขา (Rock/Mountain Climbing) กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping) กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang Glider) กิจกรรมล่องแพยาง/ไม้ไฟ (White Water Rafting) กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall Visits/Exploring)

อย่างไรก็ตามในช่วงประมาณ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยังนับว่าเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ และยังไม่เป็นที่ปรากฏแพร่หลายมากนัก แต่อย่างไรก็ตามอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งก็ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในการเที่ยวชม และศึกษาธรรมชาติ นอกจากนี้นักนิเวศวิทยา (Ecologists) นักอนุรักษ์ (Conservationists) และนักนิยชมธรรมชาติ (Activities) ชาวไทยเป็นจำนวนมากต่างได้สัมผัส เรียนรู้ และซึมซับเอาความรู้สึกลับซึ่ง (Appreciate) จากธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติมาเป็นเวลาช้านานแล้ว (Pipithvanichtharn, 1997)

2.4 ภาพรวมของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ

ประการแรกคงจะต้องมุ่งไปที่การจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่อุทยานแห่งชาติในแต่ละภูมิภาคที่มีความพร้อมที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยขนาดไหน โดยจัดลำดับความสำคัญออกเป็น 3 ลำดับอย่างง่ายๆ ได้แก่ พื้นที่ที่มีความพร้อมสูงสุดเป็นอันดับแรกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ที่มีความพร้อมปานกลาง และพื้นที่ที่ยังมีความพร้อมน้อยหรือยังไม่มี โดยอาศัยเกณฑ์ในการพิจารณาร่วมกันดังนี้ (1.) สักยภาพทางชีวกายภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (2.) ปัญหาด้านการรักษาป้องกันพื้นที่ (3.) สถานภาพของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และ (4.) ความพร้อมในการให้บริการสื่อความหมายธรรมชาติ ข้อมูลศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในการ

รองรับท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะเป็ข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการเพื่อถ่ายทอดข้อมูลไปสู่ตลาดและนักท่องเที่ยวต่อไป

ประเด็นถัดไปที่ควรคำนึงก็คือเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในฐานะผู้กำกับดูแลพื้นที่และผู้บริการด้านข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและระเบียบปฏิบัติต่างๆ รวมไปถึงการประสานความร่วมมือกับประชาชนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จตามมุ่งหวังไว้

กรมป่าไม้ควรเป็นผู้กำหนดว่าพื้นที่ใดบ้างสมควรจะเปิดให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเป็นผู้กำหนดนโยบาย/ แนวทางและมาตรการในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น กำหนดมาตรการในการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว การกำจัดหรือควบคุมขยะและของเสีย คุณภาพของมัจจุเทศก์ การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ค่าธรรมเนียมในการใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติสำหรับกิจกรรมเฉพาะอย่าง เป็นต้น

3 แนวความคิดการจัดการอุทยานแห่งชาติ

3.1 ความเป็นมาของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

ช่อ พงศ์รุ่งทรัพย์ และพิชา พิทยาจรูดี (2532) ได้กล่าวถึงความริเริ่มเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ โดยสรุปได้ว่าน่าจะมีรากฐานแพร่หลายมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นประเทศแรกในโลกที่เป็นต้นความคิดในเรื่องการรักษาธรรมชาติในรูปแบบของการจัดการอุทยานแห่งชาติเมื่อปี ค.ศ.1872 โดยได้ออกกฎหมายจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของโลก ชื่ออุทยานแห่งชาติเยลโลว์สโตน (Yellow Stone National Park) และได้วางบรรทัดฐานไว้สำหรับการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเป็นอุทยานแห่งชาติไว้ว่า ตามหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายโดยทั่วไปนั้นอุทยานแห่งชาติควรมีพื้นที่กว้างใหญ่ ยิ่งไปกว่านั้น ภายในพื้นที่ต้องมีลักษณะพิเศษหลายประการ เช่น เป็นสถานที่ซึ่งมีทิวทัศน์งดงามหาที่อื่นเสมอเหมือนมิได้ เป็นสถานที่สำหรับการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ เป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ที่ได้รับการรักษาไว้ตลอดกาล สำหรับการค้นคว้าหาความรู้อันไม่มีขอบเขตและไม่มีที่สิ้นสุด โดยสรุปเป็นบรรทัดฐานของพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้ 4 ประการ ดังนี้

1. มีความงดงามของธรรมชาติอย่างสูง
2. มีเอกลักษณ์ของธรรมชาติแปลกเด่นไม่มีสถานที่อื่นเสมอเหมือน
3. มีคุณค่าทางธรรมชาติเป็นประโยชน์แก่การศึกษาหาความรู้ และความรื่นรมย์ทั้งทางกายและทางใจของประชาชน อาทิ พันธุ์พืช สัตว์ แหล่งน้ำ อากาศ และอื่น ๆ

4. มีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์เหมาะแก่การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ จากทรัพยากร

เหล่านั้น

ดังนั้นอุทยานแห่งชาติจึงนับว่าเป็นตัวแทนของสิ่งซึ่งคงมั่งคั่งค่าของประเทศทั้งดิน น้ำ อากาศ สัตว์ และพืช มีคุณค่ายิ่งทางทิวทัศน์ ทางด้านวิทยาศาสตร์ และทางการศึกษาหาความรู้ ภูมิ อุทยานแห่งชาติไว้เพื่อธำรงความงดงามทิวทัศน์ สภาพแท้จริงดั้งเดิมของสังคมพืช สัตว์ ตลอดจน ความสำคัญทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์อีกด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้น เสรี เวชบุษกร (2539) กล่าวว่า ผู้ที่ให้กำเนิดระบบอุทยาน แห่งชาติ คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สืบเนื่องจากในปี พ.ศ. 2502 ขณะที่ท่านได้เดินทางไปตรวจ ราชการทางภาคเหนือ ได้พบเห็นธรรมชาติแห่งขุนเขาลำเนาไพรที่อุดมสมบูรณ์มากมายเรียงรายไปตาม สองข้างทาง จึงเกิดความบังคาลใจว่าควรจะได้เก็บรักษาเอาไว้ให้เป็นป่าถาวรเพื่อเป็นมรดกแก่ชนรุ่น ต่อไป ประกอบกับในเวลานั้นนิคมไพรสมาคมซึ่งนำโดยนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุลได้พยายามผลักดัน ให้รัฐบาลสงวนป่าเอาไว้ ในรูปเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติ โดยภายหลังที่เดินทางกลับ จากราชการ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สั่งการให้กระทรวงเกษตรและกระทรวงมหาดไทยร่วมกัน พิจารณาดำเนินการ ซึ่งกรมป่าไม้ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ได้รับความร่วมมือจาก สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for the Conservation of Nature and Resources (IUCN) โดยการส่ง (Dr.George, D.Rhule) ผู้เชี่ยวชาญด้านการ จัดการอุทยานแห่งชาติ National Park Service ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้มาช่วยแนะนำด้วยทฤษฎีหมาย และคัดเลือกพื้นที่เพื่อเตรียมการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติต่อไป ซึ่งในขั้นต้นได้แนะนำให้ประกาศ จัดตั้งพื้นที่ป่าไม้เป็นอุทยานแห่งชาติ 14 แห่ง ที่สำคัญ เช่น เขาใหญ่ ภูกระดึง เอรಾವัน ดอยขุนตาล ดอย อินทนนท์ ดอยสุเทพ ทุ่งแสลงหลวง น้ำหนาว เขาสามร้อยยอด เป็นต้น

ต่อมาในปลายปีพ.ศ. 2505 “เขาใหญ่” ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรก ของประเทศไทย ทั้งนี้ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ พ.ศ. 2504 (สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต 2538) หลังจากนั้นกรมป่าไม้ได้ดำเนินการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากในเวลาต่อมา ซึ่งนับถึงปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยมี อุทยานแห่งชาติทั้งทางบกและ ทางทะเลที่ได้รับการประกาศแล้ว รวมทั้งสิ้น 82 แห่ง คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 26.45 ล้านไร่ หรือ ประมาณร้อยละ 8.21 ของพื้นที่ประเทศ (ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล, 2540)

3.2 ความหมายของอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ (National Park) นับว่าเป็นแหล่งอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้เล็งเห็นคุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในรูปของอุทยานแห่งชาติ จึงได้พยายามคัดเลือก และประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ในทุกทวีปไม่น้อยกว่า 120 ประเทศ ได้ประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นแล้ว มีจำนวนรวมกันทั้งสิ้นมากกว่า 1,600 แห่ง

อุทยานแห่งชาติ มีความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศทั่วโลก ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับประวัติความเป็นมาและความจำเป็นสาเหตุของประกาศจัดตั้ง ตลอดจนปัจจัยภาวะแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศนั้น (คณะวนศาสตร์, 2530) สำหรับประเทศไทยได้มีการให้ความหมายของอุทยานแห่งชาติไว้ ดังนี้คือ

1. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติปีพ.ศ. 2504 ระบุว่าอุทยานแห่งชาติ คือ “ที่ดิน ซึ่งรวมความทั้งพื้นที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายฝั่งทะเลที่ได้รับการกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ลักษณะที่ดินดังกล่าวเป็นที่ที่มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ และมีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใด ซึ่งมีใช้ทบวงการเมือง ทั้งนี้ การกำหนดดังกล่าวก็เพื่อให้คงอยู่ในสภาพเดิม เพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษา และความรื่นรมย์ของประชาชนสืบไป”

2. กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่องานบริหารอุทยานแห่งชาติให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ได้กำหนดความหมายของอุทยานแห่งชาติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติไว้ดังนี้

อุทยานแห่งชาติ หมายถึง “พื้นที่ที่สงวนไว้เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้และสัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์ธรรมชาติที่สวยงามอันเป็นที่ติดตราตรึงใจของผู้พบเห็น ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปและถูกใช้ไปในทางที่ผิด เพื่อรักษาสมบัติธรรมชาติไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง ๆ ได้ชม ได้ศึกษาค้นคว้าธรรมชาตินั้น ๆ ต่อไป”

จากนิยามใน 2 ส่วนหลักๆข้างต้น สรุปได้ว่า อุทยานแห่งชาติในประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่ได้รับการประกาศให้เป็นแหล่งสงวนและคุ้มครองสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติภายหลังให้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติปี พ.ศ. 2504 ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ใน 3 ส่วนหลัก ๆ คือ

1. รักษาสมดุลตามธรรมชาติ
2. ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาวิจัย
3. ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและนันทนาการ

ซึ่งการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จะมุ่งที่การบรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ดังนี้

เสรี เวชบุษกร (2539) กล่าวว่า อุทยานแห่งชาติเป็นที่ซึ่งรัฐบาลสงวนไว้เป็นพิเศษเพื่อประโยชน์ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ และเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนป่าไม้ สัตว์ป่า และปะการังใต้ทะเล อุทยานแห่งชาติโดยทั่วไปจะมีพื้นที่กว้างขวาง ประกอบไปด้วยธรรมชาติที่สวยงามหาได้ยาก เช่น ทัศนียภาพแห่งขุนเขา ท้องทุ่งเกาะแก่ง ชายหาด ท้องทะเล ถ้ำ น้ำตก หุบเขา หินผา ที่มีลักษณะแปลกตาอันเกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือ มีพืช สัตว์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกตกทอดแก่นุชนรุ่นต่อไป อุทยานแห่งชาติตามมาตรฐานสากลจะต้องมีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 10 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,250 ไร่ ในการบริหารงานอุทยานแห่งชาติจะต้องมีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างเพียงพอที่จะสามารถป้องกันการบุกรุกได้อย่างเด็ดขาด ข้อสำคัญ คือ จะต้องอนุญาตให้เข้าไปท่องเที่ยวได้และจะต้องรักษาธรรมชาติ ให้คงสภาพดั้งเดิมที่สุด

สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources : IUCN, 1990) ได้ให้ความหมายของอุทยานแห่งชาติว่า “พื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยระบบนิเวศสำคัญที่เป็นตัวแทนของภูมิภาค ลักษณะเด่นตามธรรมชาติ หรือทิวทัศน์งดงาม เป็นแหล่งของพืชพรรณ และสัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน และเป็นถิ่นที่อาศัยที่มีคุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ การศึกษา และนันทนาการ โดยไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการอุทยานแห่งชาติว่า เพื่อคุ้มครองรักษาแหล่งธรรมชาติ และทัศนียภาพที่มีความสำคัญระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ สำหรับการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ การศึกษา และนันทนาการของมนุษย์ และเพื่อคงไว้ซึ่งความเป็นตัวแทนระบบนิเวศของภูมิภาค สังคมสิ่งมีชีวิต และทรัพยากรพันธุกรรม ตลอดจนชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงและความหลากหลายทางนิเวศวิทยา”

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า อุทยานแห่งชาติ หมายถึง พื้นที่ซึ่งได้รับการประกาศตามกฎหมายให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยเฉพาะระบบนิเวศที่สำคัญ และสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามตามธรรมชาติ ตลอดจนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าน่าสนใจเป็นพิเศษ ให้ได้รับการคุ้มครองอย่างเข้มงวดและดำรงอยู่อย่างถาวร ทั้งนี้เพื่อให้แหล่งอำนวยการรักษาสมดุลทาง

สิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านทางด้านการศึกษา ค้นคว้า เพื่อนันทนาการและการท่องเที่ยวของ
สาธารณชน

3.3 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

การดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่นันทนาการ ตามทิศทางการอุทยานแห่งชาติ
กรมป่าไม้ (2539) ระบุว่าในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติมีวัตถุประสงค์สรุปได้ดังนี้

1. เพื่ออนุรักษ์ ป้องกัน และปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรทุกชนิด ที่มีใน
อุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน รวมทั้งให้เป็นแหล่งสะสมของนานาพันธุกรรม สำหรับอนุชนรุ่น
ต่อไป
2. เพื่อเพื่อรักษาทรัพยากรในพื้นที่อยู่ในสภาพธรรมชาติ สำหรับอำนวยความสะดวกด้าน
การศึกษา ค้นคว้า วิจัยและงานวิชาต่าง ๆ
3. เพื่อคงไว้ซึ่งพื้นที่อันมีความงามเป็นพิเศษ สำหรับอำนวยความสะดวกในด้านการ
ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจบนพื้นฐานของการจัดการ ให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่
เปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ตลอดจนดำเนินกิจกรรมสื่อความหมาย
ธรรมชาติต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ในแต่ละอุทยานแห่งชาติและวน
อุทยาน

3.4 ประโยชน์และคุณค่าของอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย

ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2539) ได้กล่าวถึงประโยชน์และคุณค่า
ของอุทยานแห่งชาติในประเทศไทยว่า อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งที่มีคุณค่าและเอื้ออำนวย
ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม และชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมในลักษณะต่างๆ กันดังนี้

1. เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสายสำคัญที่มีบทบาทต่อชีวิตที่มีบทบาทต่อชีวิตความ
เป็นอยู่ของประชาชนทั้งในด้านอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว
นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติยังมีบทบาทในการลดการชะล้างผิวดิน และปริมาณตะกอนที่อาจทับถม
ทำให้ลำห้วยลำธารและอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนตื้นเขิน และยังช่วยลดความรุนแรงของอุทกภัยที่อาจ
เกิดขึ้นได้
2. เป็นแหล่งรักษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่
ในเขตกึ่งร้อนซึ่งเป็นเขตชีวภูมิศาสตร์ (Biogeo-Graphical Province) ที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง จึงอุดม
สมบูรณ์ไปด้วยสิ่งมีชีวิตอันหลากหลายทั้งพันธุ์และพันธุ์สัตว์ และจากสภาพการณ์ทำลายป่า ไม้ของ

ประเทศที่ผ่านมา ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพที่สำคัญ จึงยังคงหลงเหลืออยู่เฉพาะในป่าอนุรักษ์เท่านั้น นอกจากนี้ป่าอนุรักษ์บางแห่งของประเทศ ยังอุดมไปด้วยทรัพยากรทางพันธุกรรมที่อาจมีคุณค่าต่อสังคมมนุษย์ที่รอการศึกษาวิจัย เพื่อนำผลมาใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

3. เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ การใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ นับว่าเป็นเรื่องสำคัญตั้งแต่ทศวรรษที่ผ่านมา โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนอุทยานแห่งชาติมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจากการใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติหลายแห่งพบว่าป่าอนุรักษ์เป็นแหล่งกระจายรายได้ และสร้างงานให้แก่ราษฎรท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รายได้จากการให้บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะรับส่ง นำเที่ยว จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก และอื่น ๆ มีมูลค่าเป็นตัวเงินค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของราษฎรในลักษณะอื่น การท่องเที่ยวและนันทนาการในอุทยานแห่งชาตินั้น จัดเป็นกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง (Out Recreation Activities) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมในช่วงเวลาว่างที่ไม่จำเป็นต้องใช้อาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง แต่จะอาศัยทรัพยากรธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น ดิน น้ำ ป่าไม เป็นแหล่งสำหรับปฏิบัติกิจกรรม และมักจะต้องการวางแผนเตรียมตัว ตลอดจนการเดินทางที่ต้องใช้ยานพาหนะ หรือกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติภายใต้สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น กิจกรรมการเดินทางชมธรรมชาติ เดินศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ตั้งแคมป์พักแรม ปิกนิก ถ่ายรูป เดินป่า ปีนเขา วัยน้ำ ตกปลา ดำน้ำ พายเรือ เล่นเรือชนิดต่าง ๆ เป็นต้น (สุรเชษฐ์ เชนฐมาต, 2535)

4. เป็นแหล่งยังชีพของชุมชนท้องถิ่นและภูมิภาค ที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติ ยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติชนิดต่างๆ ในอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีพอยู่มาก ซึ่งแม้ว่าจะผิดกฎหมายก็ตาม เช่น ที่ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ประชากรในหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอละงู และอำเภอเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพประมง มักเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติเพื่อจับสัตว์น้ำอยู่เสมอ

5. เป็นแหล่งให้ความรู้ด้านนิเวศวิทยาและปลูกสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติ ในประเทศไทย จัดว่าเป็นแหล่งให้ความรู้และการศึกษาด้านนิเวศวิทยาแก่นักวิจัย หรือผู้สนใจได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในปัจจุบันพื้นที่ป่าธรรมชาติหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนไม่มากนัก เช่น นิทรรศการในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น ยังให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติของพื้นที่ ตลอดจนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น

3.5 การจัดการด้านอุทยานแห่งชาติ

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2538) กล่าวว่า ในการจัดการอุทยานแห่งชาติที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีการวางแผนการจัดการซึ่งมักจะกระทำในระดับพื้นที่ โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการวางแผนก็คือ แผนงาน ซึ่งอาจเรียกว่าแม่บท หรือ แผนการจัดการ โดยแผนการจัดการและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การดูแลความปลอดภัยแก่ผู้เข้ามาใช้ประโยชน์ รวมไปถึงจนถึงการอนุรักษ์และการบำรุงรักษาทรัพยากร เป็นเครื่องมือสื่อสารกับผู้บริหารและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการของบประมาณ และหารายได้มาสนับสนุนการดำเนินงาน เป็นต้น สำหรับสาระสำคัญของแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ มีดังนี้

1. การดูแลรักษาทรัพยากร แผนการจัดการจะต้องมีเนื้อหาครอบคลุมไปถึงการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยุทธวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ตลอดจนการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น เกี่ยวกับการพังทลายของดินตามไหล่เขา การบุกรุกแผ้วถางป่า การลักลอบล่าสัตว์ป่า การซ่อมแซมทรัพยากรที่เสื่อมโทรมหาคัดสรร ตลอดจนปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากผู้ใช้ประโยชน์และจากพฤติกรรมทำลายของนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2. นันทนาการและสื่อความหมาย แผนการจัดการจะต้องมีเนื้อหาครอบคลุมไปถึงการจัดการเกี่ยวกับนันทนาการและโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งจะต้องระบุถึงแหล่งท่องเที่ยวและวิธีการในการบำรุงรักษาพื้นที่ไม่ให้เสื่อมโทรมหาคัดสรร ตลอดจนควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อนิเวศป่าไม้และสัตว์ป่าตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว

3. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งไม่จำเป็นที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกรูปแบบ แต่ควรคำนึงความเหมาะสมและความจำเป็นในการใช้ประโยชน์โดยมีปัจจัยหรือข้อพิจารณาบางประการ คือ การใช้ประโยชน์พื้นที่ในอุทยานแห่งชาติเป็นอย่างไร ปริมาณและชนิดของที่ดิน และแหล่งน้ำที่มีอยู่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาหรือสามารถรองรับจำนวนผู้ใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสร้างขึ้นนั้น สามารถบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีภายใต้กรอบงบประมาณและกำลังคนที่มีอยู่หรือไม่ สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกในอุทยานแห่งชาติ สามารถแบ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในเวลากลางวัน เช่น อาคารที่ทำการสำหรับเจ้าหน้าที่ อาคารสำหรับให้บริการผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางเดินเท้า จุดชมวิว ร้านอาหาร เป็นต้น และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้มาพักผ่อน เช่น ที่พักแรมที่เป็นอาคารหรือบ้านแบบถาวรหรือกึ่งถาวร พื้นที่กางเต็นท์หรือบริเวณตั้งแคมป์ เป็นต้น

4. การจัดการผู้มาเยือน/นักท่องเที่ยว การจัดการผู้มาเยือนในที่นี้จะหมายถึง การนำเอากฎระเบียบ ข้อมูลและการให้การศึกษามาใช้เป็นตัวควบคุมจำนวน ประเภท และพฤติกรรมของผู้มาเยือน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนเอื้อประโยชน์ต่าง ๆ แก่ตนเอง และขณะเดียวกันเพื่อเป็นการป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติ โดยเทคนิคการจัดการมีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบมีความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ หรือในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป ได้แก่ การจำกัดปริมาณการใช้ประโยชน์ การกระจายการใช้ประโยชน์ การจำกัดระยะเวลาการใช้ประโยชน์ การจำกัดฤดูกาลในการใช้ประโยชน์ การจำกัดขนาดของกลุ่มผู้ใช้ การใช้การศึกษาเรื่องผลกระทบ

5. การบำรุงรักษาและฟื้นฟูทรัพยากร เมื่อมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติ ผลที่ตามมาคือการชำรุดทรุดมหาบัตินิคมของทรัพยากรที่สร้างขึ้น โดยคำนึงถึงบุคลากรและงบประมาณที่เหมาะสม นอกจากนี้จะต้องระบุถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยว และแนวทางในการบำรุงรักษาหรือฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิมด้วย

6. การอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติและการพัฒนาเศรษฐกิจ - สังคมชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากอุทยานแห่งชาติไม่ได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยว แต่แวดล้อมด้วยชุมชนต่าง ๆ ทั้งที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติและภายในเขตอุทยานแห่งชาติเอง ตลอดจนหน่วยงานในพื้นที่ที่มีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานด้านการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีแนวทางในการประสานประโยชน์ และสร้างความร่วมมือที่ดีต่อกันซึ่งจะส่งผลให้การจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติสามารถเอื้อประโยชน์และพัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านท้องถิ่นให้ดีขึ้น เพื่อประชาชนท้องถิ่นจะได้เห็นประโยชน์ของการมีอุทยานแห่งชาติและช่วยกันอนุรักษ์ไว้

7. การจัดการด้านบริหารและบุคลากร เป็นการวางแผนทางการกำหนดบุคลากร ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบ ภารกิจ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และงบประมาณในการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การกำหนดความสำคัญก่อนหลัง เนื่องจากการดำเนินงานหรือกิจกรรมการจัดการอุทยานแห่งชาติครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ มากมาย ดังนั้นแผนงานที่จัดทำขึ้นจะต้องมีการกำหนดความจำเป็นก่อนหลังว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่สำคัญมาก ก็ควรดำเนินการก่อนและอะไรบ้างที่สำคัญรองลงมา ก็ควรดำเนินการภายหลังตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณและกำลังคน ซึ่งโดยปกติจะ

9. การกำหนดเขตการจัดการ สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ คือการกำหนดหรือระบุเขตการจัดการ เพราะการแบ่งเขตพื้นที่เป็นกระบวนการกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติให้สอดคล้องกับสถานภาพและศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และใช้เป็นแนวทางในการควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ จากการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2538) ระบุว่า เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติโดยทั่วไปจะมี 3 เขต แต่บางพื้นที่อาจต้องแบ่งมากกว่า 3 เขตก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความเหมาะสม ดังนี้คือ

1. เขตบริการ (Service Zone) หรือ อาจเรียกว่า เขตการใช้ประโยชน์อย่างเข้มข้น หมายถึง เขตที่แบ่งไว้เพื่อการพัฒนาสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ได้แก่ อาคารสถานที่เพื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เช่น ที่ทำการ บ้านพัก โรงเก็บพัสดุรถถังค์ โรงเรือนสำหรับสาธารณูปการ เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักแรมที่เป็นอาคารบ้านพัก ร้านค้า ร้านอาหาร ลานจอดรถ ห้องสุขา ฯลฯ ปกติแล้วพื้นที่หรือบริเวณที่เหมาะสมสำหรับเขตบริการ ควรเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมหลัก หรือสามารถเข้าออกได้สะดวก มีความลาดชันค่อนข้างต่ำ อยู่ใกล้แหล่งน้ำและควรเป็นบริเวณที่สภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายไปแล้ว อุทยานแห่งชาติหนึ่ง อาจกำหนดให้มีเขตบริการเพียงจุดเดียว หรือหลายจุดก็ได้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่และปริมาณการใช้ประโยชน์แต่ควรมีพื้นที่ร่วมกันไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่

2. เขตนันทนาการ (Recreation Zone) หมายถึง เขตที่รวมเอาสิ่งที่น่าสนใจหรือจุดสนใจต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับกิจกรรมนันทนาการเข้าไว้ด้วยกัน เช่น น้ำตก ถ้ำ แหล่งน้ำ ชายหาด จุดชมวิว ทางเท้า ที่ตั้งแคมป์ บริเวณที่จัดไว้สำหรับการสื่อความหมายธรรมชาติแบบต่างๆ ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นแก่การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของประชาชนเท่านั้น เช่น ที่จอดรถ สุขา ตัวกลางสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นต้น เขตนันทนาการนี้มีเนื้อที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับลักษณะเด่นของพื้นที่ว่ามีมากน้อยแค่ไหน และประชาชนมีความพอใจจะใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงใด

3. เขตป่าเปลี่ยว (Primitive Zone) หรืออาจเรียกว่า เขตสงวนสภาพธรรมชาติ หมายถึง บริเวณที่มีสภาพสมบูรณ์และมีความเปราะบางหรือเกิดผลกระทบได้ง่าย (หากให้มีการใช้ประโยชน์โดยไม่มีการควบคุม) ตลอดจนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และเป็นต้นน้ำลำธาร ปกติจะไม่มีการอนุญาตให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ ทั้งสิ้น นอนจากจัดให้มีทางเท้าแบบง่าย ๆ ให้นักนันทนาการที่นิยมเดินป่าและศึกษาธรรมชาติได้เข้าไปใช้ในบางฤดูกาล เขตป่าเปลี่ยวนี้โดยมากจะมีเนื้อที่กว้างใหญ่ บางกรณีจะมีเนื้อที่ถึงร้อยละ 90-95 ของพื้นที่ทั้งหมด

นอกจากเขตหลักๆ ดังกล่าวแล้ว อุทยานแห่งชาติบางแห่งอาจจำเป็นต้องจัดแบ่งเขตเพิ่มขึ้นอีกเพื่อประโยชน์ในการจัดการ ได้แก่ เขตฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงพื้นที่บริเวณที่สภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายต้องการให้มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เขตการใช้ประโยชน์พิเศษ ซึ่งหมายถึงบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์มาก่อนแล้ว แต่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการแหล่งนันทนาการ เช่น เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน ที่ตั้งของสถานที่ราชการ เขตกันชน เป็นเขตที่กำหนดขึ้นสำหรับเป็นกันชนระหว่างพื้นที่อนุรักษ์/ทรัพยากรในพื้นที่ กับผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ที่ดินนอกพื้นที่อนุรักษ์

3.6 นโยบายและการจัดการป่าไม้เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว

ข้อแพรว ทินพวรรณ (2544) ได้สรุปแนวทางการจัดการป่าไม้ในประเทศไทยไว้ดังนี้ ในระยะแรกการจัดการป่าไม้มุ่งเน้นประโยชน์ทางตรง คือ นำทรัพยากรป่าไม้ออกมาใช้ประโยชน์เป็นหลัก ต่อมาเมื่อพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีสาเหตุจากการนำไม้ออก ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้มีการเปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้ไปเป็นพื้นที่เกษตร ทำให้มีความจำเป็นต้องวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยให้มีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ประหยัด และสนองความต้องการของสังคมได้ทุกกลุ่ม การจัดการป่าไม้จึงมุ่งเน้นเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และผลจากกระแสความต้องการด้านการอนุรักษ์ที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันทำให้มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้และส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน นอกจากนี้การจัดการป่าไม้ยังรวมถึงการจัดการเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร

นโยบายของกรมป่าไม้ การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติได้เน้นงาน 3 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์ ด้านวิชาการ และด้านการบริการ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวช่วยเป็นหูเป็นตาในการอนุรักษ์พื้นที่ป่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติในการท่องเที่ยวโดยเน้นการศึกษาธรรมชาติ ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ลานจอดรถ ที่พัก ร้านค้า ห้องน้ำให้สะอาดมีระเบียบสวยงาม มีการปรับปรุงการบริการ การต้อนรับ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว จัดกลุ่มการบริหารจัดการและจัดลำดับความสำคัญของอุทยานแห่งชาติเป็นระดับสากล/ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น(International/National/Local) หรือ ระดับหมู่บ้าน(Domestic) ปรับปรุงระเบียบการจัดเก็บและการบริหารเงินรายได้เพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่ให้มากขึ้น กำหนดมาตรการและระเบียบเพื่อให้หน่วยงานที่มีศักยภาพ เช่น องค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนตำบล และภาคเอกชน เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและให้บริการ (ปลอดประสพ สุรัสวดี,2541)

นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540-2546 กำหนดให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคงและสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม จึงเป็นการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน (จำเริญพรณ แก้วสุริยะ, 2544)

นโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มุ่งเน้นในด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวให้เกื้อหนุนต่อคุณภาพชีวิตและเป็นมาตรฐานพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน คือ มุ่งฟื้นฟูและรักษา สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญต่อการพิจารณาสมรรถนะในการรองรับของระบบนิเวศใน แหล่งท่องเที่ยวตลอดจนป้องกันมิให้วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ให้หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกันกำหนด

แนวทางบริหารจัดการที่เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวกำหนดเขตอนุรักษ์ และเขตพัฒนาสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมให้ชัดเจนในห้วงการปกครอง ส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดและควบคุมการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการ แก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อใช้ในการฟื้นฟู อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น รวมทั้งมุ่งเน้นอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2544)

4 ประวัติอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 59 ของประเทศไทยมีเนื้อที่ 48.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,312.5 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ห่างจากตัวเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางมุกดาหาร-ดอนตาล (ทางหลวงหมายเลข 2034) แยกเข้าทางขวามืออีกประมาณ 2 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยานฯ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหินทราย ประกอบด้วยเทือกเขาน้อยใหญ่หลายลูกติดต่อกัน แบบลูกคลื่นและเป็นส่วนปลายสุดของเทือกเขาภูพาน เทือกเขาเหล่านี้วางตัวในลักษณะแนวเหนือ-ใต้ขนานและห่างจากชายฝั่งแม่น้ำโขงประมาณ 4 กิโลเมตร ภายในอุทยานแห่งชาติมุกดาหารประกอบด้วยภูมามากมาย ภูมโน ภูโปรง ภูรัง ภูจอมนาง ภูหมากมี ภูผาเทิบ ภูนางหงส์ ภูถ้ำพระ ภูหลักเสและยอดเขาสูงสุดคือ ยอดภูจอมศรี มีความสูงจาก

ระดับน้ำทะเลประมาณ 170-420 เมตร สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เต็งรังและป่าเบญจพรรณ และยังเป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยหลายสาย เช่น ห้วยตาเหล็ก ห้วยสิงห์ ห้วยเรือ ห้วยมะ-เล ห้วยช้างชน เป็นต้น แถบบริเวณเชิงเขาเป็นป่าไผ่ขึ้นสลับเป็นแนว หลายบริเวณเป็นหน้าผาสูงและลานหินกว้าง มีหินรูปร่างแปลกๆ มากมาย สถานที่ที่น่าเที่ยวชมภายในอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร ได้แก่

1.กลุ่มหินเทิบ การเกิดกลุ่มหินเทิบจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่มาของประติมากรรม ธรรมชาติเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกัดเซาะของฝน น้ำ ลมและแสงแดด ผ่านกาลเวลามาถึง 95-120 ล้านปีทำให้กลุ่มหินเหล่านี้มีสภาพแตกต่างกันไปคล้ายรูปไอพ่น จานบิน เก้งจิ้ง มงกุฎ หัวจระเข้และหอยสังข์ ซึ่งความคงทนของชั้นหินที่แตกต่างกันก็เนื่องจากการประสานของเนื้อทรายแตกต่างกัน หินทรายชั้นบนที่คงทนมีสีเนื้อหินเป็นสีน้ำตาล มีส่วนประกอบที่เป็นซิลิกาและเม็ดกรวดมาก ส่วนหินทรายชั้นต่ำลงมาที่ไม่คงทนมีสีของเนื้อหินเป็นสีขาวจะมีส่วนผสมของคาร์บอนตมมาก สภาพของธรณีวิทยา บริเวณกลุ่มหินเทิบประกอบด้วยหินชั้นของหมวดหินเสาขัวและกลุ่มหินภู-พานของกลุ่มหินโคราช มีการลำดับชั้นหินอยู่ในมหายุคมีโซโซอิก ประกอบด้วย หินโคลน หินทราย หินทรายแป้ง และหินกรวดมนหนาประมาณ 200 เมตร

2.ลานมูจลินท์ เป็นลานหินเรียบทอดยาวกว้างไกลต่อจากกลุ่มหินเทิบ โดยมีป่าเต็งรัง แคระล้อมรอบให้ความงดงามกลมกลืนกับธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่ง มีพันธุ์ไม้พุ่มจำพวกข่อยหิน นางฟ้าจำแลง อ้นเหลืองและกระโดนदान เป็นส่วนประกอบจุดเด่นของที่นี่ที่ไม่ควรมองข้ามคือกลุ่มดอกหญ้าของสังคมพืชขนาดเล็ก เช่น สร้อยสุวรรณมา หยาดน้ำค้าง หนวดเดือนห้า ดาวรวมดวงและดุสิตา ซึ่งจะออกดอกบานสะพรั่งในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม ของทุกปี ณ กลางลานแห่งนี้ยังสามารถมองเห็นทัศนียภาพแม่น้ำโขงได้ด้วย

3.น้ำตกวังเดือนห้า เป็นน้ำตกขนาดเล็กเกิดจากสายธารที่ไหลผ่านลานหินมูจลินท์ ภายในน้ำตกประกอบไปด้วยแอ่งหิน หุบหิน โขดหิน นักท่องเที่ยวนิยมไปชมทัศนียภาพและเล่นน้ำตกในฤดูแล้ง จะมีบ่อน้ำซับไหลหล่อเลี้ยงพืชพันธุ์และสัตว์ป่า

4.ผาอูฐ หน้าผาแห่งนี้มีประติมากรรมหินรูปร่างคล้ายอูฐทะเลทรายและเป็นจุดชมวิวที่สวยงาม สามารถมองเห็นภูเก้าพระ ผาผัดหวานและผาจี๋หมู ได้อย่างชัดเจน เบื้องล่างของผาอูฐคือหุบเขากว้างไกลและมีป่าไม้เขียวขจีปกคลุม

5.ภูเก้าพระ ตามตำนานแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ สมัยโบราณ เคยมีหมู่บ้านขอมอาศัยอยู่มาก่อนที่จะย้ายถิ่นฐานหนีภัยธรรมชาติ จึงนำพระพุทธรูปที่ตนบูชาสักการะไปเก็บไว้ที่ถ้ำแห่งนี้ ประกอบไปด้วย พระเงิน พระนาก พระทองคำ พระหยก พระว่านและพระไม้ เป็นจำนวนมาก ปัจจุบัน

พระพุทธรูปที่มีค่าสูญหายคงเหลือเฉพาะพระที่แกะสลักด้วยไม้เท่านั้น ณ ตรงนี้ยังมีน้ำตกที่สวยงามคือ “น้ำตกภูเก้าพระ” อีกด้วย

6.ผามะนาว เป็นหน้าผาเรียบสูงชันมีน้ำตกไหลจากบนหน้าผาลงสู่เบื้องล่างหล่อเลี้ยง ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้อุดมสมบูรณ์ ด้านบนหน้าผาสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของกลุ่มหินเทิบ และแม่น้ำโขงได้กว้างไกล ด้านล่างของหน้าผาจะพบความสวยงามของน้ำตก ป่าไม้และสัตว์ป่า สำหรับที่มาของชื่อผามะนาวเนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้มีต้นมะนาวป่าขึ้นเป็นจำนวนมาก

7.ถ้ำฝ่ามือแดง นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าถ้ำแห่งนี้มีอายุไม่ต่ำกว่า 5,000 ปีและเป็น ของมนุษย์สมัยโบราณ แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ตั้งอยู่ที่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร 1 (ห้วยสิงห์) ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติมุกดาหารประมาณ 8 กิโลเมตร นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติมุกดาหารยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายจุดคือ ผางอยและผาปู่เจ้า ถ้ำกาลท่องเที่ยวของอุทยานฯคือ ถ้ำฝ่น ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-กันยายน ถ้ำหนาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ และถ้ำร้อน ตั้งแต่เดือน มีนาคม-พฤษภาคม (กรมทรัพยากรธรณี, 2549)

5 แนวความคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันดังนี้

5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

กรนพิชญ์ สุมา(2545) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่างรวมถึงความรับผิดชอบร่วมในการพบปะสังสรรค์ ทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มการมีส่วนร่วมในผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากพอจนเกิดความริเริ่มโครงการ ปฏิบัติการ และเหตุผลเบื้องต้นที่ทุกคนต้องตระหนัก คือ ปฏิบัติการ และเหตุผลเบื้องต้นที่ทุกคนต้องตระหนัก คือ ปฏิบัติการ หรือการกระทำในกลุ่มนั้นต้องกระทำผ่านองค์การ องค์การจึงเป็นตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ยิววัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลมากระทบถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม

ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาตนเองได้ ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวถึง ลักษณะการร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้ ร่วมกันศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาคือความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ และร่วมควบคุมประเมินผลและติดตามตรวจสอบ ร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมโดยกล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดสิ่งเร้ากระตุ้นบรรลุดมมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรับผิดชอบของกลุ่มดังกล่าวด้วย

กรมพัฒนาชุมชน (2529) ได้สรุปลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ดังนี้ มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการประชุม มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก

สากล สถิตวิทยานันท์ (2532) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญเห็นพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนร่วม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

เขาวลัทธิ มากดี (2538) ได้สรุปความหมาย การมีส่วนร่วมเป็นขบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือในใจการพัฒนา ความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนประสบอยู่ และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้บรรลุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จได้

พิฑูร สาตราภัย (2539) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในส่วนของความคิด การพิจารณาตัดสินใจ จนเป็นผลของการนำไปปฏิบัติโดยการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันจะมีผลกระทบมาถึงตัวของประชาชนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความพอใจและลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องขึ้นอยู่กับความเต็มใจที่จะเข้าร่วมและต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม

บรรจง กนะกาชัย (2540) สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อบรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

แก้ว นิมะเริง (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชนบทได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา และกิจกรรมส่วนร่วมของชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะ แก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือเสนอความคิดเกี่ยวกับโครงการพัฒนา และร่วมปฏิบัติโดยร่วมบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ การสละแรงงาน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านและการร่วมติดตามผลการพัฒนา บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ในเขตหมู่บ้าน

ประภาพร ศรีสถิตธรรม (2543) สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการตั้งแต่การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลในรูปของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา

วุฒิชัย สุกนธวิท (2545) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนโดยการเป็นสมาชิก กรรมการ การบริจาคทรัพย์สิน

การสละเวลา แรงงาน หรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกัน ตลอดจนการให้ความร่วมมือปฏิบัติตามนโยบายหรือข้อเสนอแนะหรือข้อตักเตือนต่าง ๆ

Rousseau (อ้างใน บุญชัย เกิดปัญหาวัดน์, 2528) ได้เขียนทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (A Participation Theory of Democracy) ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกมีส่วนร่วมหรือไม่ สำคัญคือ จะต้องไม่มีใครเป็นนายใคร หรือเป็นนายแห่งชีวิตใคร
2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนัก รับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง

5.2 เงื่อนไขการมีส่วนร่วม

การพัฒนาต่างๆจำเป็นต้องเริ่มต้นจากประชาชน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและในกิจกรรมต่างๆอันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองได้โอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องอาศัยเงื่อนไขอย่างน้อย 3 ประการดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

หากปราศจากเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งข้างต้นนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะไม่เกิดขึ้นอย่างไรก็ตาม นอกจากเงื่อนไขทั้ง 3 ประการแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังนี้ (บุญชัย เกิดปัญหาวัดน์, 2528)

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะต้องมีส่วนร่วมก่อนเริ่มทำกิจกรรมเนื่องจากการมีส่วนร่วมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่ง หน้าที่ หรือ สถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม

5.3 รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกได้ 3 ประการตามลักษณะของ การมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านจัดโครงการทอดผ้าป่าต้นไม้
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน เช่น กรรมการกลุ่ม กรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้

5.4 แบบอย่างของผู้มีส่วนร่วม

ผู้มีส่วนร่วมนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. เป็นผู้กระทำ คือผู้ที่ให้เกิดการพัฒนา หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขึ้นมา
2. เป็นผู้รับผลการกระทำ กล่าวคือ ได้รับผลจากกิจกรรมโดยตรง
3. เป็นสาธารณชนทั่วไป หรือประชาชนทั่วไปที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

5.5 เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วม

สุวรรณี คงทอง (2536) กล่าวถึง เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยดูจากลักษณะต่างๆที่ประชาชนแสดงออก ได้แก่

1. การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ
2. การบริจาคเงินทอง วัสดุสิ่งของและการเสียสละเวลาแรงงาน
3. การเป็นสมาชิกของคณะกรรมการ
4. เป็นผู้ดำเนินการในกิจกรรมนั้นโดยตรง

5.6 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วม มีผู้เสนอดังนี้

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (2525) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ ที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ

ชูเกียรติ ภัยดี (2543) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ

2. ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3. ปัจจัยทางการสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสารมวลชน และสื่อบุคคล

โสภณ หมวดทอง (2533) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น มีปัจจัยทางสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ อาชีพ และที่อยู่อาศัยเข้ามาเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจะได้รับความร่วมมือบรรลุความสำเร็จได้ต้องได้รับความเห็นพ้องต้องกันของชุมชน เป็นส่วนมาก หรือการดำเนินการกิจกรรมในนามกลุ่ม องค์กร ชองชุมชน

จากความหมายการมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การร่วมมือร่วมใจ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการวางแผนและตัดสินใจเสนอแนะความคิดเห็นในด้านการดำเนินงาน การพัฒนากิจกรรม และการแก้ไขปัญหาในโครงการต่าง ๆ ของรัฐได้

5.7 ชนิดและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมิน (Evaluation)

ไพรัตน์ เชชะรินทร์ (2527) กล่าวคือ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลใช้ประโยชน์ต่อไป
- เจมส์ คี ปิ่นทอง (2526) ได้อธิบายขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการประเมิน

ไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

อุดม เข้มชื่นพงศ์ (2537) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดกรอบในการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา
2. การมีส่วนร่วมวางแผน
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมติดตามผลและประเมินผล
5. การมีส่วนร่วมบำรุงรักษา

รูปแบบขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การค้นคว้าหาสาเหตุของปัญหา
2. การร่วมการในการวางแผน กำหนดนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหา
3. การร่วมดำเนินงาน ปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุตามแผนที่วางไว้
4. การร่วมติดตาม ประเมินผล
5. การบำรุงรักษา และปรับปรุงแก้ไข

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2537) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีหลายลักษณะตั้งแต่การเป็นสมาชิกจนถึงเป็นผู้นำหรือประธานกรรมการ การเป็นสมาชิก การเป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม การเป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ การเป็นกรรมการ การเป็นประธานกรรมการ นอกจากนี้แล้วยังอาจพิจารณา

จากลักษณะต่อไปนี้เป็น คือ พิจารณาว่าสมาชิกผู้หนึ่งทำอะไร ระหว่างการประชุม และสมาชิกผู้หนึ่งเล่นบทอะไรในที่ประชุม นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของผู้มีส่วนร่วมประกอบด้วย เป็นผู้กระทำการ คือ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม เป็นผู้กระทำผลการกระทำ คือ เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เป็นสาธารณชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กล่าวโดยสรุปมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นตอนการจัดตั้งองค์กร เป็นขั้นทำความเข้าใจกลุ่มชน เข้าใจความเป็นไปในชุมชน จำแนกกลุ่มเป้าหมาย รวมกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง (แม้จะจำนวนน้อย)
2. ขั้นตอนการทำงานสัมฤทธิ์ผล เป็นขั้นที่กลุ่มเล็กๆ ดังกล่าวได้ทำกิจกรรมแล้ว สัมฤทธิ์ผลจึงทำให้สามารถดึงประชาชนนอกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น
3. ขั้นตอนต่อเนื่องและยุติ เป็นขั้นตอนประเมินผลงานของกลุ่ม หากมีประโยชน์ก็ทำต่อเนื่องหากประโยชน์ก็ยุติ

แก้ว นิมะเริง (2540) กล่าวสรุปว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือ เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรงบริจาคทรัพย์
4. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ คือ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นได้มีส่วนร่วมตรวจดูแลรักษา และประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

นิสากร สิงหนเสนี (2541) คือ แนวทางของการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา ตัดสินใจและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้วโครงการต่าง ๆ ที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์ เพราะมิได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเองโครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายโดยง่าย เพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้พวกเขาได้อย่างถูกต้อง

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวางแผนดำเนินกิจกรรม คือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของพวกเขาด้วยตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามนักพัฒนาควรมีส่วนเข้าไปร่วมในการวางแผนด้วย เพื่อคอยให้คำแนะนำประชาชนในการ

วางแผนกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา แต่มีโช้วนักพัฒนาจะไปเป็นผู้วางแผนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเสียเอง เพราะผลเสียที่จะติดตามมากก็คือ ประชาชนจะไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือตัวเองได้ในโอกาสต่างๆไป

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนการแบ่งปันผลประโยชน์จากโครงการที่สร้างขึ้นและการปฏิบัติงาน นักพัฒนาควรกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปของทรัพยากรหรือธรรมชาติ ที่ประชาชนมีอยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยจากภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนี้ จะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้ จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่าผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชนรู้แจ้งเห็นจริงว่ากิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร

5.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ย่อมเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการกระทำทางสังคมซึ่ง Reeder (1971) ได้อธิบายถึงการกระทำทางสังคมจะประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และการกระทำของบุคคลในเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อ และค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกัน รวมทั้งความคาดหวัง ความผูกพัน และความสามารถของบุคคลที่เป็นผู้กระทำ

นอกจากReeder (1971) อังใน (อารยา วัฒนกิจ, 2526) ยังได้อธิบายถึงสาเหตุของการกระทำไว้ดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละคนมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจกระทำแตกต่างกัน
2. บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มบุคคลซึ่งตัดสินใจว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับปัญหาของสถานการณ์นั้นๆ
3. เหตุผลบางประการอาจจะสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางประการต่อต้านการตัดสินใจ
4. เหตุผลนั้น ตัดสินใจได้ให้หน้าหน้าที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

5. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น มิใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง หรือทั้งหมด แต่เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้นๆ

6. ในการตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส

ส่วน Parsons และ Shill (1951) อ้างใน (สุวรรณณี คงทอง, 2536) ได้อธิบายถึงการกระทำทางสังคมของมนุษย์ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้กับสังคมโดยทั่วไป การกระทำใดๆ ของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของแต่ละคนระบบสังคมและระบบวัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ซึ่งวัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนด ความเชื่อ ความคิด ความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล

จากทฤษฎีดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การเร้าให้เกิดกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม จะต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ทัศนคติของบุคคล การพัฒนาสิ่งเร้าที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ

ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์เบิร์ต (Herzberg)

ทฤษฎีการจูงใจเกี่ยวข้อง และสามารถโยงไปสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมได้ ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะจะช่วยเพิ่มความสนใจในงานมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน และเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้นด้วย ในทางตรงกันข้าม หากผู้ปฏิบัติงานไม่พอใจในงาน ก็จะเกิดความท้อถอยในการทำงาน และทำให้ผลงานการผลิตตกต่ำลง

ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในชุมชน กล่าวคือ ถ้าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความคิด ตัดสินใจเอง ก็จะส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมมากขึ้น ส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาได้

5.9 การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2541) กล่าวว่า ชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นต้องมีความพร้อมหรือมีองค์ประกอบในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ

1. การมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ได้แก่ ลักษณะชุมชน ซึ่งได้แสดงออกถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์มีภูมิปัญหาท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์หรือพัฒนาให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีทรัพยากรทางธรรมชาติภายในหรือโดยรอบชุมชนอัน

เป็นทรัพยากรที่มีระบบนิเวศเด่นชัด หรือสัมพันธ์กับชุมชนทั้งในด้านการใช้ประโยชน์และการสงวนรักษาไว้โดยชุมชน เป็นต้น

2. การมีองค์กรชุมชนหรือกลุ่มบุคคลในชุมชนที่สนใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่หรือคู่ขนานไปกับการจัดการชุมชนในด้านอื่น ๆ

3. การประสานงานหรือปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก ทั้งในด้านวิชาการ ด้านการอนุรักษ์การท่องเที่ยว การศึกษา และการสาธารณสุข ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างความรู้ การเรียนรู้ การพัฒนาศักดิ์ศรีของชุมชน

นอกจากศักยภาพของชุมชนเองแล้ว ความต้องการของชุมชนในแง่รายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความต้องการเผยแพร่กิจกรรม ตลอดจนความต้องการการสนับสนุนจากภายนอกในกรณีใดกรณีหนึ่ง จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน นอกจากนี้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะให้ชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้ามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระบบการเตรียมการที่ดีและมีขั้นตอนสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

5.10 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน

Spruole (1996) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน (Community Ecotourism and Community-Based Ecotourism) มีที่มาจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Ecotourism and Community-Based Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านอาจจะให้ที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน แล้วมีการจัดการแบ่งปันผลกำไรให้แก่กัน หรือการที่ชาวบ้านทำงานเป็นหุ้นส่วนร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจะให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์หรือผลกำไรที่เป็นธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่นและให้การตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีส่วนสำคัญดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน และการจัดการทัวร์
2. ควรมีการแบ่งปันผลประโยชน์กลับคืนสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของโครงการของชุมชน เช่น สถานีนอนมัย โรงเรียน เป็นต้น
3. ต้องคำนึงว่าการทำงานส่วนบุคคลสามารถส่งผลกับโครงสร้างทางสังคมโดยรวม
4. สิ่งแวดล้อมจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม
5. ให้ความเคารพต่อขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคมของท้องถิ่น

6. จะต้องมีกลไกที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถควบคุมผลกระทบจากนักท่องเที่ยว
ตะวันตก
7. กำหนดกลุ่มให้มีขนาดเล็กที่สุดทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม
หรือวัฒนธรรม
8. ควรชี้แจงเรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ควรกระทำก่อนที่มีการเดินทางเข้าสู่
พื้นที่

9. ไม่ควรให้มีการแสดงการละเล่นของคนในท้องถิ่นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

10. ชุมชนควรมีสิทธิในการที่จะปฏิเสธการท่องเที่ยว หากไม่ต้องการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่น จะมีส่วนที่แตกต่างอยู่บ้างเล็กน้อยใน
รายละเอียดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่
ชุมชนเป็นเจ้าของและมีการจัดการด้วยตนเอง ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ รายได้ที่ได้รับ
จากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และการใช้จ่ายเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ โดยสรุป คือ การ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์ ธุรกิจ และการพัฒนาชุมชน โดย
ธุรกิจด้านนี้นั้นจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีความสำคัญ
ในหลายระดับในการมีส่วนร่วมและผลประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งผู้ที่มีส่วนร่วมโดยตรงจะมีการจัดการ
ในรูปแบบของคณะกรรมการและผู้ที่ทำงานส่วนของการผลิตสินค้าและบริการ ส่วนผู้ที่มีส่วนร่วม
ทางอ้อมก็จะเป็นเลือกคณะกรรมการในการจัดการการท่องเที่ยวและผู้ไม่ได้ใช้ประโยชน์
ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรงแต่อยู่ในธุรกิจนี้ด้วยผลประโยชน์โดยตรงจะตกอยู่กับลูกจ้าง ผู้ผลิตสินค้า
หัตถกรรม มัคคุเทศก์ สมาชิกในคณะกรรมการ เป็นต้น ในขณะที่ผลประโยชน์ทางอ้อมจะขยายกว้างทั่ว
ทั้งชุมชน เช่น โครงการพัฒนาชุมชนโดยใช้เงินทุนจากรายได้ที่ได้รับจากนักท่องเที่ยว

6 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ

6.1 แนวคิดด้านบทบาทผู้นำ

ความหมายของชุมชน

ประเวศ วะสี (2541) ให้ความหมายของ “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่า การที่ประชาชนจำนวน
หนึ่งมีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการ
เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง และมีระบบการจัดการในกลุ่ม โดยการพัฒนาให้เกิดความ
เข้มแข็งที่ชุมชน (Community Strengthening)

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2543) ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่มี
วิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างปกติ อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน

หรือมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจการจึงมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541) ให้ความหมาย ของ “ชุมชนนิยม” หมายถึง สังคมที่มี คนเห็นประโยชน์และรู้จักการใช้ประโยชน์จากชุมชน อีกทั้งให้ประโยชน์ตอบแทนแก่ชุมชน คนใน สังคมจะได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือหลายชุมชนที่ เหมาะสมกับตน ส่งผลให้กับคนในสังคมมีการรวมตัวกันจัดเป็นชุมชนเล็กๆ มากมายและมีความ หลากหลาย โดยแต่ละชุมชนมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และเป็น ผลดีต่อสมาชิกทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ และก่อประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

M. Scott Peck (อ้างในอนุชาติ พวงสำลี และ วีรบุรุษ วิสารทกุล, 2540) ได้ให้ ความสำคัญของการสื่อสารในการสร้างชุมชนที่แข็งแรงไว้ว่า ชุมชน คือ กลุ่มที่ตกลงใจที่จะเรียนรู้วิธี แห่งการสื่อสารซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งและแท้จริง

ในด้านการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนา นั้น นอกจากองค์ประกอบทางการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการแล้ว “ผู้นำ” ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากการที่จะทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดจิตสำนึกสาธารณะและยอมรับแนวคิด รวมทั้งการปฏิบัติตามนั้น สมาชิกต้องมีการปฏิบัติตามบุคคลที่พวกเขายอมรับในความสามารถและมีความเชื่อมั่นว่าบุคคลผู้นี้จะนำ พวกเขาไปสู่ความสำเร็จ ด้วยเหตุนี้บทบาทของผู้นำกลุ่มหรือผู้นำชุมชนจึงเข้ามามีส่วนอย่างมากในการ จัดการโครงการต่างๆ โดยบทบาทมุ่งที่เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน (Community Development) การ เปลี่ยนแปลงชุมชน (Community Change) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง โครงสร้าง (Structure) และหน้าที่ (Function) ในสังคม

ความหมายของผู้นำ

ชอว์ (Shaw) (1970) ให้ความหมายของผู้นำว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นสมาชิกของ กลุ่ม โดยที่เขาพยายามจะมีอิทธิพลเหนือสมาชิกคนอื่นๆ ภายในกลุ่มหรือ หมายถึง สมาชิกคนใดคน หนึ่งพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือสมาชิกคนอื่นๆ มากกว่าที่สมาชิกเหล่านั้นจะพยายามมีอิทธิพลเหนือ เขา

สำเร็จ สิงหะวาระ (2506) ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ สัญลักษณ์ (Symbol) แห่งความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นผู้รับฝากไว้ (Depository) ซึ่งปณิธานและความหวังของสมาชิกผู้นำจึง เป็นเงา (Image) หรือภาพสะท้อน (Projection) ของสมาชิก

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2537) ให้ความหมายของ ผู้นำ ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะนำชาวบ้านในด้านที่ผู้นำนั้นมีความสามารถโดยมีจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่จะยังประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน โดยไม่ต้องรอคำสั่งให้ปฏิบัติภารกิจใดๆจากอำนาจทางการ

อรรถ ชื่นมณูย์ (2519) สรุปลักษณะกว้างๆ ของความหมายของผู้นำไว้ดังนี้

- ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำ
- ผู้นำที่เป็นจุดรวมของพฤติกรรมในกลุ่ม
- ผู้นำที่ถูกเลือกขึ้นมาจากเหล่าสมาชิกในกลุ่ม
- ผู้นำที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่นๆ โดยที่สมาชิกรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม
- ผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไปสู่เป้าหมายกลุ่ม

เมื่อมีการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชน ก็จำเป็นต้องมีผู้นำเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ โครงการเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จ โดยเรียกว่า “ผู้นำชุมชน”

สุเทพ สุนทรเกสัช (2510) ให้ความหมายของ ผู้นำชุมชน คือ ผู้ที่มีความคิดการกระทำตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอิทธิพลหรือความสามารถโน้มน้าวใจให้คนอื่นปฏิบัติตามได้หรือเป็นผู้นำในการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนจนได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากสมาชิกส่วนใหญ่ให้ทำหน้าที่ผู้นำอย่างเป็นทางการ เป็นตัวแทนของชุมชนในกิจการต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย

พัฒน์ บุญรัตพันธุ์ (2517) ให้ความหมาย ผู้นำชุมชน ว่าหมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกภาพเด่น ประกอบกับความสามารถพิเศษในชุมชนหรือในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งในแต่ละกลุ่มย่อยประกอบด้วยบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถและลักษณะแตกต่างกันไปในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจะต้องยอมรับนับถือความคิดเห็นของกันและกัน ด้วยเหตุนี้เองสถานการณ์จึงเป็นตัวหนึ่งซึ่งผลักดันให้สมาชิกกลุ่มบางคนกลายเป็นผู้นำและบางคนกลายเป็นผู้ตาม ความเป็นผู้นำจึงมักปรากฏขึ้นเพราะเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมบีบบังคับ อย่างไรก็ตามส่วนประกอบที่ให้นุคคลกลายเป็นผู้นำ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะพิเศษประจำตัว เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความโอบอ้อมอารี และความเสียสละ

โดยทั่วไปอาจจำแนก ผู้นำชุมชน ได้เป็น 2 ประเภทกว้างๆ คือ

1. ผู้นำแบบเป็นทางการ ได้แก่ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ (Authority) โดยได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล กรรมการหมู่บ้านและตำบล ตลอดจนข้าราชการประเภทต่างๆ รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ อบต. ด้วย ผู้นำประเภทนี้มีตำแหน่งหน้าที่ที่จำจนอยู่และประชาชนก็ตระหนักในฐานะของผู้นำ เพราะมีการเลือกตั้ง แต่งตั้งและประกาศเป็นทางการให้

ทราบ ด้วยเหตุนี้ ตำแหน่งและความรับผิดชอบของผู้นำอย่างเป็นทางการ จึงเป็นที่ทราบกันของสาธารณชนทั่วไป

2. ผู้นำทางธรรมชาติหรือแบบไม่เป็นทางการ (Local leader or Opinion leader) ได้แก่ผู้มีอิทธิพล มีความสามารถ ความรู้ทันสมัย และรู้สถานการณ์ของหมู่บ้าน ไม่ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ใดๆ จากทางราชการ ชาวบ้านก็ไม่ได้ตระหนักในความเป็นผู้นำ แต่ก็ยอมรับเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จในการทำงานของหมู่บ้าน ประชาชนเดือดร้อนมีปัญหาจะอาศัยบุคคลนี้เป็นที่พึ่งพิงได้

จิตจำนง กิติเกียรติ 2532 (อ้างใน กรชวัล น้าใจดี 2548) ได้แบ่งคุณลักษณะของผู้นำที่เอื้ออำนวยต่องานพัฒนาชุมชนไว้ 8 ประการดังนี้

1. มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
2. มีความซื่อตรงต่อเจ้าหน้าที่
3. มีจิตใจเป็นกุศล
4. การยอมรับวิथाการแผนใหม่
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
7. มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน
8. มีความเป็นผู้นำ

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชน

วิรัตน์ สมตณ (2530) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของผู้นำท้องถิ่นไว้ว่า

1. ให้ความรู้แก่เพื่อนบ้าน หรือการรับความรู้จากเจ้าหน้าที่แล้วเป็นผู้ถ่ายทอดต่อไปให้แก่ชาวบ้าน ช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และพัฒนาทางด้านสังคม ความเป็นอยู่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. สร้างสามัคคีธรรมในหมู่บ้าน การประสานประโยชน์ระหว่างชาวบ้าน สร้างพลังกลุ่มขึ้นมาในการพัฒนา

3. ประสานงานพัฒนาเข้าด้วยกัน เชื่อมโยงความต้องการและความสนใจร่วมกัน วางแผนงานพัฒนาการในหมู่บ้าน ในรูปคณะกรรมการที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำท้องถิ่น หรือเป็นการวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ทางราชการที่มีหน้าที่ในการพัฒนา

4. สร้างฐานรองรับในการพัฒนาก็คือ ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านนั่นเอง รวมทั้งการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทนผู้นำรุ่นเก่า โดยเน้นที่เยาวชนในหมู่บ้าน

5. การแก้ปัญหาท้องถิ่น โดยระดมความคิดจากเพื่อนบ้าน

6. ทำหน้าที่บริการ โดยเป็นผู้กระจายข่าวสารให้ข้อมูลแก่ชาวบ้าน เป็นผู้ให้บริการชุมชน สร้างสื่อต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่

จิรพรรณ กาญจนะจินดา 2522 (อ้างใน กรชวล น้ำใจดี 2548) ได้สรุปหน้าที่สำคัญของผู้นำไว้ ดังนี้

1. นักรเริ่มสิ่งใหม่ (Initiator) ผู้นำจะต้องมีบทบาทในการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆซึ่งจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำจะต้องเป็นคนแรกที่มองเห็นความต้องการของสมาชิก จะต้องทำให้สมาชิกตระหนักถึงความต้องการและริเริ่มกิจกรรมในกลุ่ม

2. ผู้แนะแนวทาง (Guide) ผู้นำจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำผู้ตามในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆคอยช่วยเหลือในการวิเคราะห์ปัญหาและเป็นผู้กระตุ้นความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม และผู้นำจะต้องเป็นผู้ให้ข่าวสารด้วย

3. ผู้จัดการกิจกรรมของกลุ่ม (Promoter) ผู้นำจะมีหน้าที่ในการก่อตั้งกลุ่ม บำรุงรักษา กลุ่มมากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ เช่น เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้ประสานงานกับสมาชิกเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความราบรื่น

4. เป็นสัญลักษณ์ (Symbol) ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้ตาม และอุทิศตนในการทำงานเพื่อกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เป็นที่ชื่นชมของบรรดาผู้ตามและถือเอาผู้นำเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม และพยายามกระทำตนตามแบบอย่าง

นอกจากนี้ พนม ลิ้มอารีย์ (2529) เสนอบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ ดังนี้

1. ผู้นำในฐานะบริหาร (The Leader as Executive)

บทบาทที่เห็นได้ชัดที่สุดของผู้นำ คือ บทบาทในฐานะผู้บริหาร ซึ่งคอยประสานงานระหว่างกลุ่มต่างๆ เป็นผู้นำทางด้านการวางนโยบายและตั้งวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ตลอดจนช่วยให้งานของสมาชิกคนอื่นๆดำเนินไปด้วยดี ผู้นำจะต้องรับผิดชอบนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้มีการปฏิบัติโดยครบถ้วนถูกต้อง

2. ผู้นำในฐานะผู้วางแผน (The Leader as Planner)

โดยปกติผู้นำทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติงาน เป็นผู้ตัดสินใจเลือกวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยให้กลุ่มบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าและการวางจุดมุ่งหมายระยะยาว บางครั้งผู้นำจะเป็นผู้วางแผนแต่เพียงผู้เดียว ผู้นำเป็นบุคคลเดียวที่รอบรู้การดำเนินงานทั้งหมด ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ จะได้รับมอบหมายงานเป็นส่วนๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการขาดความเข้าใจในงานได้

3. ผู้นำในฐานะผู้วางนโยบาย (The Leader as Policy Maker)

งานสำคัญของผู้นำ คือ การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

4. ผู้นำในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (The Leader as Expert)

ผู้นำมีความจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้และมีทักษะเป็นอย่างดี

5. ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับภายนอก (The Leader as External Group

Representative)

เนื่องจากสมาชิกทุกคนของกลุ่มไม่สามารถที่จะติดต่อกับกลุ่มอื่นๆหรือบุคคลภายนอกได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น บุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นที่พंगกลุ่ม จึงมักจะได้รับคัดเลือกให้ไปทำหน้าที่แทนในการติดต่อกับบุคคลภายนอกและเมื่อบุคคลภายนอกจะติดต่อกับอะไรกับกลุ่ม ก็จำเป็นจะต้องติดต่อผ่านบุคคลนั้นอีกทีหนึ่ง ผู้นำประเภทนี้จึงกลายเป็น “ผู้แทน” ของกลุ่มโดยปริยาย

6. ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (The Leader as Controller or Internal

Relationship)

ผู้นำที่มีหน้าที่ดูแลการดำเนินงานและความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

7. ผู้นำในฐานะผู้ตัดสินประนีประนอม (The Leader as Arbitrator and Mediator)

เมื่อเกิดความขัดแย้ง บุคคลที่สามารถทำหน้าที่ตัดสินไกล่เกลี่ย ประนีประนอมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ มักจะกลายเป็นผู้นำต่อมาในภายหลัง

8. ผู้นำในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (The Leader as Example)

สมาชิกของกลุ่มที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติดี จนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่ม มีโอกาสที่จะเป็นผู้นำของกลุ่มนั้นได้โดยง่าย เพราะเป็นคนที่ได้รับการยกย่องยอมรับนับถือจากสมาชิกในกลุ่ม

9. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม (The Leader as Symbol of The Group)

ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มแต่คนหมู่มากเมื่อมาอยู่รวมกัน การที่จะทำให้มีความสามัคคีตลอดเวลาที่นั้นย่อมเป็นไปได้ยากดังนั้นภายในกลุ่มจึงอาจมีบุคคลหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกทั้งหลายว่าเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เนื่องจากเป็นบุคคลที่ดีกลับสมาชิกทุกคนมีความจงรักต่อกลุ่มรวมทั้งเป็นบุคคลที่ไม่เป็นภัยต่อกลุ่ม

10. ผู้นำในฐานะตัวแทนรับผิดชอบ (The Leader as Substitute for Individual Responsibility)

การที่ผู้นำจำเป็นจะต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และการกระทำบางอย่างหรือทั้งหมดของบุคคลในกลุ่ม โดยเหตุนี้ บางทีในโอกาสต่อมา สมาชิกในกลุ่มอาจจะมอบหมายให้ผู้นำมีอำนาจตัดสินใจกระทำการใดๆ แทนตนได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความผิดพลาด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้นำพลอยรับผิดชอบไปด้วย

11. ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ (The Leader as Ideology)

ผู้นำเป็นผู้กำหนดอุดมการณ์ สร้างความเชื่อและศรัทธาต่างๆให้แก่สมาชิกหรือแม้แต่คุณธรรมประจำใจและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆของกลุ่ม อุดมการณ์ดังกล่าวในระยะแรกๆ อาจเป็นเพียงคำพูดที่ใครๆพากันนิยมและปฏิบัติตาม ต่อมาจึงกลายเป็นอุดมการณ์ที่เป็นทางการของกลุ่ม ผู้นำลักษณะนี้ส่วนมากมักจะเป็นนักพูดนักคิด ที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความนับถือ

12. ผู้นำในฐานะบิดา (The Leader as High Figure)

ผู้นำลักษณะนี้จะมีการวางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอาวุโสที่สุดในกลุ่มและมีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือในฐานะเป็นบิดาของกลุ่ม ผู้นำจะเป็นแบบอย่างแห่งอุดมคติที่สมาชิกควรเลียนแบบและเป็นที่ยึดมั่นทางใจของสมาชิกเมื่อเกิดทุกข์

13. ผู้นำในฐานะผู้ให้คำปรึกษา (The Leader as Counselor)

ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ความกระจ่างแก่สมาชิกในกลุ่มเรื่องต่างๆ ที่เขามาชขอคำปรึกษา จะต้องยินดีฟังเรื่องความทุกข์ร้อนต่างๆที่สมาชิกมาระบายให้ฟังและช่วยแก้ปัญหาของเขาด้วย

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน คือ

1. เป็นสื่อความคิดสองทาง (Two-way Communication)
2. เป็นผู้ชักนำประชาชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและด้านพัฒนาคน
3. เป็นผู้นำความรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าต่างๆ

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ วรางคณา วงศ์มหาชัย (2535) พบว่า ผู้นำได้แสดงบทบาทของผู้นำในการพัฒนาองค์กรประชาชนในระดับที่แตกต่างกันในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการในการพัฒนาชุมชน ได้แก่

1. บทบาทผู้นำในขั้นการก่อตัวของกลุ่ม บทบาทที่ชัดเจน ได้แก่ บทบาทผู้ให้การศึกษาในลักษณะของการประชุมให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม
2. บทบาทผู้นำในขั้นการดำเนินการกลุ่ม บทบาทที่ชัดเจน ได้แก่ บทบาทผู้บริหาร เป็นผู้วางระเบียบแบบแผนดำเนินการและจัดสรรทรัพยากรบุคคลากรให้เหมาะสมกับกิจกรรม
3. บทบาทผู้นำในขั้นตอนการขยายการเจริญเติบโตของกลุ่ม พบว่า บทบาทในการเชื่อมประสานและการติดตามประเมินผลเป็นบทบาทที่ชัดเจนที่สุด

7 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

กฤษฎา สุภาพไพบุลย์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย” พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึงค่อนข้างต่ำ ดังนั้นลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง มี 3 ลักษณะ คือ การร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์

อร่าม ศรีปรารักษ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการพื้นที่ป่ากันชนของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง กรณีศึกษาตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่ากันชน แต่เห็นด้วยและคิดว่ามีประโยชน์ ดังนั้นรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่กันชน ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรที่บุกรุกจับจองพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อทำสวนสมรมได้ทราบและร่วมกันทำแนวเขตที่ชัดเจน เพื่อลดการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

สร้อยดี อาสาสรรพกิจ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน” เพื่อหาปัจจัยที่กำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน และเกณฑ์ความพร้อมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจนำเที่ยวในภาคเหนือตอนบน พบว่า ปัจจัยที่กำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ปัจจัยที่กำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ และ ปัจจัยที่กำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม องค์ประกอบด้านองค์กร ส่วนเกณฑ์ความพร้อมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากปัจจัยที่กำหนดความพร้อมแต่ละองค์ประกอบข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยยังมิได้นำแบบตรวจสอบไปใช้ทดสอบจริงกับผู้ประกอบการ ทำให้ไม่ทราบผลของการนำไปใช้จริง

อุดม แยมชื่นพงศ์ (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ แม่น้ำท่าจีน: ศึกษาเฉพาะกรณีแม่น้ำท่าจีน เขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า คณะกรรมการสภาตำบลมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ แม่น้ำท่าจีนในระดับน้อย การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ จำนวนพื้นที่ถือครองมีผลต่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนอกจากนี้ยังพบว่า อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งอาชีพหลัก

รายได้ต่อปีของคณะกรรมการสภาตำบล มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน

ไพลินพันธ์ สร้อยจาตุรงค์ (2538) ได้การศึกษา กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศ ทัศนศึกษา นักศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาคู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศขณะเดินท่องเที่ยวมีความรู้สัมพันธ์ระหว่างมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมได้แตกต่างจากกลุ่มศึกษาที่ท่องเที่ยวโดยมิได้ใช้คู่มือ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนผลการวิจัยข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและการสังเกตพฤติกรรม พบว่า ตลอดระยะเวลาของการท่องเที่ยวและพักแรมที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์นั้น นักศึกษาที่เป็นกลุ่มศึกษาคู่มือรู้วิธีปฏิบัติไปในทางที่แสวงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีพฤติกรรมในการทำลายสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาคู่มือ แสดงว่าคู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นส่วนประกอบการท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ ช่วยเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสามารถท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและคงอยู่ตลอดไป อันเป็นการรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นอีกด้วย

ฉัตรชัย ดั่งจาด (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทัศนศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนริมคลองบางกอกน้อยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชน และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดารากร เจียมวิจักขณ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของสื่อความหมายธรรมชาติ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และทรัพยากรธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว และกำลังศึกษาเล่าเรียน มีรายได้ไม่สูงนัก มักเดินทางไปกับกลุ่มเพื่อนๆ ส่วนใหญ่พักค้างแรมในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่เกิน 3 คืน กิจกรรมนันทนาการที่นิยมในการพักผ่อนมากที่สุด คือ การเดินชมทิวทัศน์ รองลงมาคือ การถ่ายรูป และเล่นน้ำตกหรือเล่นน้ำในลำธาร

ชนิษฐา พอนอ่วม (2543) ได้ศึกษากระบวนการการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเสนอตัวแบบระบบความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาให้ชุมชนอื่น ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความสามารถในการเรียนรู้ จิตสำนึกของชุมชน ลักษณะนิสัย องค์กรชาวบ้าน กองทุนชุมชนจะเป็นปัจจัยภายในและการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาชุมชน รวมทั้งประชากรภายนอก และเอกชนเป็นปัจจัยภายนอกในการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น ในเรื่องขอการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนศิวิลได้

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โบธา (Botha. 1981) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง การบริหารงานอุทยานแห่งชาติและนันทนาการสำหรับชุมชนในแอฟริกาใต้ โดยสอบถามนักท่องเที่ยวในอุทยานในแอฟริกาใต้ โดยถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 440 คน พบว่า การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมีปัญหาในด้านของงบประมาณมีจำกัดในแต่ละอุทยาน และถ้าอุทยานใดมีงบประมาณน้อยก็จะส่งผลต่ออุทยานนั้นมีคุณภาพต่ำไปด้วย ดังนั้น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวควรมีมาตรการในการแก้ไขตามความเหมาะสม เช่น การจัดนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับปริมาณของสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ การเพิ่มค่าธรรมเนียมต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการลงทุนของเอกชน เป็นต้น

เฮนดี และคณะ (Hendee and Others.1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว จำนวน 140 คน ที่ไปท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าแถบตะวันตกเฉียงเหนือของสหรัฐอเมริกา 3 แห่ง โดยการสอบถามและสัมภาษณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวร้อยละ 40 เห็นด้วยกับการจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าไปท่องเที่ยวป่า เพื่อเป็นเงินในการพัฒนา การบริการ บำรุงรักษา แต่ในเรื่องการจำกัดนักท่องเที่ยว และส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาลงทุนเพื่อพัฒนา มีความเห็นน้อยมาก มีประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น และเห็นด้วยกับการลดผลกระทบในพื้นที่ โดยวิธีการกระจายกลุ่มนักท่องเที่ยวมากกว่า

ยัง และฟลาวเวอร์ (Young and Flowers. 1982) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในเขตป่าสงวน แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา พบว่า นักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อพื้นที่และลักษณะของป่าไม้ตามธรรมชาติ ซึ่งมีความสงบและไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง

สภาพธรรมชาติใดๆ ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการนันทนาการ นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะพักผ่อนในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติมากกว่า

ซินดิเก้า (Sindiga.1999) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) และการพัฒนาที่ยั่งยืน ในประเทศเคนยา ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพมีส่วนช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ซึ่งนำมาเพื่อใช้อนุรักษ์ และพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีความจำเป็นที่ต้องเป็นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก หรือการเป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบการพัฒนา ผลการศึกษายังพบอีกว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นเจ้าของในการจัดการ และการมีบทบาทในทางธุรกิจการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น

รอส และวอลล์ (Ross&Wall. 2001) ได้ศึกษาถึงแนวคิด ชีวภูมิศาสตร์ (Biogeographic) เพื่อประยุกต์ใช้ในประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสุราเวสี (Surawasi) ผลการศึกษาพบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในพื้นที่ทางตะวันออกของประเทศอินโดนีเซียมีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างมาก ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศนี้ถูกมองว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่กับระบบนิเวศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาถึง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ตำบล นาสินวน จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ คนในชุมชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน ตำบล นาสินวน จังหวัดมุกดาหาร ทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จำนวน 7192 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบล นาสินวน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือก 2 หมู่บ้านนี้ คือ ประชากรในหมู่บ้านนาสินวน กับ หมู่บ้านคอนสาย จำนวน 1310 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด10หมู่บ้านผู้วิจัยได้เลือก 2 หมู่บ้านคือหมู่บ้านนาสินวนและหมู่บ้านคอนสาย ผู้วิจัยใช้ระยะห่างจากอุทยานแห่งชาติเป็นเกณฑ์ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านอยู่ใกล้เขตให้บริการของอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆที่อยู่ในเขตป่าไม้ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบซึ่งไม่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของแต่ละกลุ่มของยามาเน่ (Yamane, 1973) ในการคำนวณ โดยกำหนดค่าความผิดพลาดที่ยอมรับได้ ร้อยละ 5 ตามสูตรดังนี้

$$n = N / [1 + N (e)^2]$$

เมื่อ N = ประชากร, e = ความผิดพลาดที่ระดับ .05, n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อทราบขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้เท่ากับ 306 คน เพื่อให้ได้จำนวนในการวิเคราะห์ข้อมูลที่สะดวก ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็น 350 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 รูปแบบ คือ

1.แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบไปด้วยคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) และคำถามปลายปิด (Close-Ended Question) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข ทั้งหมด 21 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราวัดการประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามโดยใช้แนวคิดจากทฤษฎี SWOT Analysis เป็นแนวคิดในการตั้งคำถาม ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strengths) = จะเป็นจุดที่องค์กรมีความชำนาญ เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรอื่น จุดแข็งนี้จะเป็ความแข็งแกร่งที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร

จุดอ่อน (Weaknesses) = จะเป็นจุดที่องค์กรอาจขาดไป มีน้อยหรือด้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นๆ จุดอ่อนหรือจุดด้อยมักจะเป็นปัญหาที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายในด้านต่างๆ จะต้องหาวิธีแก้ปัญหานั้น

โอกาส (Opportunities) = เป็นข้อได้เปรียบซึ่งวิเคราะห์จากสิ่งแวดล้อมภายนอก ที่บริษัทอาจจะแสวงหาโอกาสจากสิ่งแวดล้อมด้านในด้านหนึ่งมากำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมนั้น

อุปสรรค (Threats) = เป็นอุปสรรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งธุรกิจจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ตามตลาดให้สอดคล้องและแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปการวิเคราะห์ SWOT ว่าเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยทั้งภายใน ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน และภายนอก ได้แก่ โอกาส อุปสรรค ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อวางแผนรับมือและแก้ปัญหากับสิ่งที่จะเกิดขึ้นระหว่างการพัฒนา

3.3 ขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีวิธีการสร้างเครื่องมือ และหาคุณภาพดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารตำราที่เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของพื้นที่ รวมถึงแบบสอบถามต่างๆ ที่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหาสาระ และความคิดรวบยอดที่สำคัญ ที่จะนำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือ เพื่อสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ให้มีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมประเด็นปัญหาต่างๆ ที่กำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

2. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหา

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยง (Validity) ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมก่อนนำไปดำเนินการในขั้นต่อไป

4. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's α - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อถือได้ เท่ากับ .93

3.4 วิธีกรเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างจากคนในชุมชนทั้งสองหมู่บ้าน คือ บ้านนาสีนวนและ บ้านคอนสาย ประชาชนในสองหมู่บ้านจะเป็นผู้ตอบแบบสอบถามโดยการให้ตอบด้วยตนเอง ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2552 ถึง เดือน มีนาคม 2552

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน

2.1 กลุ่มผู้นำชุมชน

กลุ่มผู้นำชุมชน คือ กลุ่มของผู้นำชุมชน ผู้รู้ และกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนใน อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 7 คน ดังนี้

1. นายอริชัย วรรณศิริ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
2. นายสถิตย์ พิสัยสวัสดิ์	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
3. นายสมหมาย แข็งแรง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน
4. นายทวนทอง แข็งแรง	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน
5. นางสาวสายฝน สิ้นสุข	พนักงานราชการ
6. นายเถิง แข็งแรง	ผู้ใหญ่บ้านนาสีนวน
7. นายเอก แข็งแรง	ผู้ใหญ่บ้านคอนสาย

2.2 กลุ่มสมาชิกในชุมชน

กลุ่มสมาชิกในชุมชน คือ สมาชิกในชุมชนของทั้ง 2 หมู่บ้าน ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งก็คือ กลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชน จำนวน 3 คน ดังนี้

1. นายประลอม แข็งแรง	ชาวบ้านนาสีนวน
2. นางคิม แข็งแรง	ชาวบ้านคอนสาย
3. น.ส.จินตนา โคตรรสขิง	ไกด์เยาวชนอาสาสมัคร จาก โรงเรียนผาทิพย์วิทยา

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม (Questionnaire) ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ทำการตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นจึงนำข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 ดำเนินการดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีเกณฑ์ดังนี้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

ระดับ 5	มีระดับเห็นด้วยมากที่สุด
ระดับ 4	มีระดับเห็นด้วยมาก
ระดับ 3	มีระดับเห็นด้วยปานกลาง
ระดับ 2	มีระดับเห็นด้วยน้อย
ระดับ 1	มีระดับไม่เห็นด้วย

การหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (กัลยา วานิชย์บัญชา.2544: 29) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \end{aligned}$$

ความกว้างของอันตรภาคชั้น=0.8

ดังนั้นการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้มีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.21 – 5.00 หมายความว่า ระดับเห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.41 – 4.20 หมายความว่า ระดับเห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.61 – 3.40 หมายความว่า ระดับเห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.81 – 2.60 หมายความว่า ระดับเห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.80 หมายความว่า ระดับไม่เห็นด้วย

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการวิจัย และทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ซึ่งเป็นการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่มาแตกต่างกัน คือ เอกสาร กลุ่มผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Description analysis)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กับคนในชุมชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน บ้านนาสีนวน กับบ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2552 ถึงเดือน มีนาคม 2552 จำนวน 350 คน ตอบแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เข้าใจตรงกันผู้วิจัยได้เสนอสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-Distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-Distribution
df	แทน	ระดับขั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Mean Squares)
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็นในการบอกนัยสำคัญทางสถิติ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอนตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

2. สรุปผลจากการสัมภาษณ์

4.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละดังตารางที่ 1 - 4

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	174	49.71
หญิง	176	50.29
รวม	350	100.00

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายจำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 49.71 และเพศหญิงจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 50.29

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 25 ปี	38	10.86
25-35 ปี	136	38.86
36-45 ปี	107	30.57
46-55 ปี	35	10.00
56- 65 ปี	25	7.14
มากกว่า 65 ปี	9	2.57
รวม	350	100.00

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 25-35 ปี มีจำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 38.86 รองลงมาคือผู้ที่มีอายุ 36-45 ปี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 30.57 และลำดับสุดท้าย คือ ผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.57

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	50	14.29
มัธยมศึกษา/ปวช.	209	59.71
ปริญญาตรี	48	13.71
อื่น ๆ	43	12.29
รวม	350	100.00

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 209 คน คิดเป็น ร้อยละ 59.71 รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 50 คิดเป็นร้อยละ 14.29 และลำดับสุดท้าย คือ ผู้ที่มีการศึกษาระดับอื่น ๆ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 12.29

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	129	36.86
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	135	38.57
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	22	6.29
นักเรียน/นักศึกษา	26	7.43
อื่น ๆ	38	10.86
รวม	350	100.00

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 135 คิดเป็นร้อยละ 38.57 รองลงมาคือผู้ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร มีจำนวน 129 คิดเป็นร้อยละ 36.86 และลำดับสุดท้าย คือ ผู้ที่มีประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.29

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงผลดังตารางที่ 5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถาม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	\bar{X}	S.D.	ระดับความรู้ความเข้าใจ
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม เพื่อกระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวในการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.87	0.87	มาก
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าระบบนิเวศ	3.97	0.73	มาก
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน	4.02	0.73	มาก
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ	4.11	0.73	มาก
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเอื้อประโยชน์และโอกาสเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ	4.34	0.71	มากที่สุด
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นงานที่ทุกคนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิปต้องร่วมมือ	4.18	0.71	มาก
7. การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เช่น นำเที่ยว ขายอาหาร ของที่ระลึก เป็นต้น	4.40	0.71	มากที่สุด
8. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติ	3.91	0.89	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	\bar{X}	S.D.	ระดับความรู้ ความเข้าใจ
9. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้มีการจ้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	4.60	0.66	มากที่สุด
10. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น	4.73	0.53	มากที่สุด
รวม	4.21	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ระดับมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเอื้อประโยชน์และโอกาสเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เช่น นำเที่ยว ขายอาหาร ของที่ระลึก เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้มีการจ้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น ส่วนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ระดับมาก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม เพื่อกระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวในการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นงานที่ทุกคนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบต้องร่วมมือ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร

การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงผลดังตารางที่ 6 - 11

ตารางที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ด้านการหาสาเหตุของปัญหา	3.39	0.62	ปานกลาง
2. ด้านการวางแผน	2.42	0.84	น้อย
3. ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน	3.85	0.68	มาก
4. ด้านการติดตามและประเมินผล	2.59	0.82	น้อย
5. ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข	4.26	0.63	มากที่สุด
รวม	3.30	0.57	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร อยู่ระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข ส่วนการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร อยู่ระดับมาก ได้แก่ ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ส่วนการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการหาสาเหตุของปัญหา ส่วนการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร อยู่ระดับน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล

ตารางที่ 7 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการหาสาเหตุของปัญหา

ด้านการหาสาเหตุของปัญหา	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านและคนในชุมชนช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านเสมอๆ	3.27	0.66	ปานกลาง
2. ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร	3.17	0.78	ปานกลาง
3. ท่านและคนในชุมชนมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น	3.11	0.84	ปานกลาง
4. ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น	3.27	0.82	ปานกลาง
5. ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของร้านค้าบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเพราะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน	4.11	0.82	มาก
รวม	3.39	0.62	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการหาสาเหตุของปัญหา อยู่ระดับมาก ได้แก่ ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการดูแล รักษาความสะอาดของร้านค้าบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเพราะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน ส่วนด้านการหาสาเหตุของปัญหา อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ท่านและคนในชุมชนช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน เสมอๆ ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ท่านและคนในชุมชนมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับ ปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาในสถานที่ท่องเที่ยว ในท้องถิ่น

ตารางที่ 8 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการวางแผน

ด้านการวางแผน	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านได้ร่วมเสนอและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านแก่เจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนา	2.44	0.87	น้อย
2. เมื่อทางราชการจัดการประชุมในเรื่องเกี่ยวข้องกับแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยว ท่านได้เสนอตัวเข้าร่วมประชุม	2.34	0.87	น้อย
3. ท่านได้ให้ความสนใจในการจัดทำแผนโครงการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน	2.43	0.89	น้อย
4. ท่านได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของท่านแก่ผู้รับผิดชอบ	2.48	0.89	น้อย
รวม	2.42	0.84	น้อย

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการวางแผน ทุกด้านอยู่ในระดับน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน

ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน	3.80	0.75	มาก
2. ท่านและคนในชุมชนของท่านได้ชักชวนผู้อื่นจัดตั้งกลุ่มภายในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในท้องถิ่น	3.46	0.92	มาก
3. ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน	3.85	0.77	มาก
4. ท่านและคนในชุมชนได้จัดรูปแบบการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เดินป่า มีคนนำเที่ยว	4.29	0.90	มากที่สุด
รวม	3.85	0.68	มาก

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน อยู่ระดับมากที่สุด ได้แก่ ท่านและคนในชุมชน ได้จัดรูปแบบการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เดินป่า มีคนนำเที่ยว ส่วนด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน อยู่ระดับมาก ได้แก่ ท่านให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน ท่านและคนในชุมชนของท่านได้ชักชวนผู้อื่นจัดตั้งกลุ่มภายในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการติดตามและประเมินผล

ด้านการติดตามและประเมินผล	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านได้ติดตามผลงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน	2.47	0.85	น้อย
2. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่นของท่าน เช่น รายได้ ความเสื่อมมหาบัณฑิตรมของแหล่งท่องเที่ยว ชยะ เป็นต้น	2.47	0.92	น้อย
3. มีกล่องเพื่อแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์	3.00	1.00	ปานกลาง
4. มีรายงานประจำปีเพื่อแจ้งการดำเนินงานเพื่อติดตามและประเมินผล	2.43	0.90	น้อย
รวม	2.59	0.82	น้อย

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ มีกล่องเพื่อแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ ส่วนด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ระดับน้อย ได้แก่ ท่านได้ติดตามผลงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่นของท่านเช่น รายได้ ความเสื่อมมหาบัณฑิตรมของแหล่งท่องเที่ยว ชยะ เป็นต้น มีรายงานประจำปีเพื่อแจ้งการดำเนินงานเพื่อติดตามและประเมินผล

ตารางที่ 11 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
จังหวัดมุกดาหาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข

ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านได้แจ้งให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบเมื่อพบเห็นการบุกรุกหรือการทำลายสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน	4.12	0.71	มาก
2. ท่านได้เสนอให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทิศทาง สุขา เป็นต้น	4.39	0.72	มากที่สุด
3. ท่านและคนในชุมชนของท่านให้ความสำคัญแก่ผู้ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านและรับคำร้องเรียนของนักท่องเที่ยว	4.16	0.75	มาก
4. ท่านและคนในชุมชนได้สร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ รักษา ทำนุบำรุง แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม	4.37	0.76	มากที่สุด
รวม	4.26	0.63	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข อยู่ระดับมากที่สุด ได้แก่ ท่านได้เสนอให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทิศทาง สุขา เป็นต้น ท่านและคนในชุมชนได้สร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ รักษา ทำนุบำรุง แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม ส่วนด้านการบำรุง และปรับปรุงแก้ไข อยู่ระดับมาก ได้แก่ ท่านได้แจ้งให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบเมื่อพบเห็นการบุกรุกหรือการทำลายสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน ท่านและคนในชุมชนของท่านให้ความสำคัญแก่ ผู้ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านและรับคำร้องเรียนของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้ค่าสถิติ t-test กับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม ได้แก่ เพศ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) กับกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ นอกจากนี้การวิเคราะห์จะใช้วิธีการทดสอบของ 'Scheffe' เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ณ ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ก็ต่อเมื่อค่า P-Value มีค่าน้อยกว่า 0.05

และจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของคนในชุมชน พบว่า อายุมากกว่า 65 ปี มีจำนวนความถี่น้อย ดังนั้นในการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดกลุ่มตัวอย่างใหม่ให้มีจำนวนที่เหมาะสม โดยนำตัวแปรอายุมากกว่า 65 ปี ไปรวมกับ ตัวแปรอายุ 56-65 ปี และตั้งชื่อตัวแปรใหม่ คือ ตัวแปรอายุมากกว่า 55 ปี

สำหรับการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้ (ตารางที่ 32 - 52)

สมมติฐานที่ 1 บุคคลในชุมชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกันได้ สามารถแยกเป็นสมมติฐานย่อยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1.1 บุคคลในชุมชนที่มีเพศแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกันได้

จากสมมติฐานที่ 1.1 สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : บุคคลในชุมชนที่มีเพศแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ไม่แตกต่างกัน

H_1 : บุคคลในชุมชนที่มีเพศแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกันได้

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1.1 แสดงผลดังตารางที่ 12

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามเพศ

ปัจจัย	เพศ	\bar{X}	S.D.	t	P
1. ด้านการหาสาเหตุของปัญหา	ชาย	3.33	0.72	-1.607	0.109
	หญิง	3.44	0.50		
2. ด้านการวางแผน	ชาย	2.50	0.93	1.598	0.111
	หญิง	2.35	0.74		
3. ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน	ชาย	3.65	0.68	-5.789	0.000*
	หญิง	4.05	0.63		
4. ด้านการติดตามและประเมินผล	ชาย	2.68	0.83	2.081	0.038*
	หญิง	2.50	0.81		
5. ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข	ชาย	4.08	0.68	-5.714	0.000*
	หญิง	4.44	0.51		
รวม	ชาย	3.25	0.63	-1.834	0.068
	หญิง	3.36	0.49		

* $P < 0.05$

จากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเพศชายและหญิงมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหารใน ด้านการหาสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้น ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข ที่มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1.2 บุคคลในชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน

จากสมมติฐานที่ 1.2 สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : บุคคลในชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ไม่แตกต่างกัน

H₁: บุคคลในชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน
ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1.2 แสดงผลดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามอายุ

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการหาสาเหตุของปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	36.751	4	9.188	32.602	0.000*
	ภายในกลุ่ม	97.228	345	0.282		
	รวม	133.980	349			
2. ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	17.929	4	4.482	6.765	0.000*
	ภายในกลุ่ม	228.589	345	0.663		
	รวม	246.518	349			
3. ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	54.951	4	13.738	43.855	0.000*
	ภายในกลุ่ม	108.073	345	0.313		
	รวม	163.024	349			
4. ด้านการติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2.714	4	0.679	0.999	0.408
	ภายในกลุ่ม	234.252	345	0.679		
	รวม	236.966	349			
5. ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	23.842	4	5.961	18.001	0.000*
	ภายในกลุ่ม	114.237	345	0.331		
	รวม	138.079	349			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	21.383	4	5.346	20.425	0.000*
	ภายในกลุ่ม	90.292	345	0.262		
	รวม	111.674	349			

* $P < 0.05$ ($F_{5,344} = 2.21$)

จากตาราง 13 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ในด้านการหาสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไขแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง ดังนั้นจะต้องทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe') แสดงผลดังตารางที่ 14 – 18

ตารางที่ 14 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอายุ				
		ต่ำกว่า 25 ปี	25-35 ปี	36-45 ปี	46-55 ปี	มากกว่า 55 ปี
ต่ำกว่า 25 ปี	3.01	-	-0.58*	-0.10	-0.35	0.00
25-35 ปี	3.59		-	0.48*	0.23	0.58
36-45 ปี	3.11			-	-0.25	0.10
46-55 ปี	3.36				-	0.35
มากกว่า 55 ปี	3.01					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวมจำแนกตามอายุ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 25-35 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุ 36-45 ปี ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 15 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอายุ				
		ต่ำกว่า 25 ปี	25-35 ปี	36-45 ปี	46-55 ปี	มากกว่า 55 ปี
ต่ำกว่า 25 ปี	2.97	-	-0.78*	-0.22	-0.50*	0.06
25-35 ปี	3.75		-	0.56*	0.28	0.84*
36-45 ปี	3.19			-	-0.28	0.28
46-55 ปี	3.47				-	0.56*
มากกว่า 55 ปี	2.91					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จำแนกตามอายุ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 25-35 ปี อายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 46-55 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุ 36-45 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี อายุ 46-55 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอายุ				
		ต่ำกว่า 25 ปี	25-35 ปี	36-45 ปี	46-55 ปี	มากกว่า 55 ปี
ต่ำกว่า 25 ปี	2.03	-	-0.63*	-0.29	-0.48*	-0.10
25-35 ปี	2.66		-	0.34	0.15	0.53*
36-45 ปี	2.32			-	-0.19	0.19
46-55 ปี	2.51				-	0.38*
มากกว่า 55 ปี	2.13					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามอายุ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 25-35 ปี อายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 46-55 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี อายุ 46-55 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอายุ				
		ต่ำกว่า 25 ปี	25-35 ปี	36-45 ปี	46-55 ปี	มากกว่า 55 ปี
ต่ำกว่า 25 ปี	3.68	-	-0.64*	0.16	-0.11	0.41*
25-35 ปี	4.32		-	0.80*	0.53*	1.05*
36-45 ปี	3.52			-	-0.27	0.25
46-55 ปี	3.79				-	0.52*
มากกว่า 55 ปี	3.27					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามอายุ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 25-35 ปี อายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุ 36-45 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุ 46-55 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี อายุ 46-55 ปีกับอายุมากกว่า 55 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุง และปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอายุ				
		ต่ำกว่า 25 ปี	25-35 ปี	36-45 ปี	46-55 ปี	มากกว่า 55 ปี
ต่ำกว่า 25 ปี	3.98	-	-0.57*	0.01	-0.37*	-0.26
25-35 ปี	4.55		-	0.58*	0.20	0.31
36-45 ปี	3.97			-	-0.38*	-0.27
46-55 ปี	4.35				-	0.11
มากกว่า 55 ปี	4.24					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามอายุ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 25-35 ปี อายุต่ำกว่า 25 ปีกับอายุ 46-55 ปี อายุ 25-35 ปีกับอายุ 36-45 ปี อายุ 36-45 ปีกับอายุ 46-55 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

สมมติฐานที่ 1.3 บุคคลในชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน

จากสมมติฐานที่ 1.3 สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : บุคคลในชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ไม่แตกต่างกัน

H_1 : บุคคลในชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1.3 แสดงผลดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามระดับการศึกษา

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการหาสาเหตุของปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	39.837	3	13.279	48.804	0.000*
	ภายในกลุ่ม	94.143	346	0.272		
	รวม	133.980	349			
2. ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	44.510	3	14.837	25.412	0.000*
	ภายในกลุ่ม	202.008	346	0.584		
	รวม	246.518	349			
3. ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	45.322	3	15.107	44.410	0.000*
	ภายในกลุ่ม	117.702	346	0.340		
	รวม	163.024	349			
4. ด้านการติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	22.692	3	7.564	12.214	0.000*
	ภายในกลุ่ม	214.274	346	0.619		
	รวม	236.966	349			
5. ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	13.248	3	4.416	12.240	0.000*
	ภายในกลุ่ม	124.832	346	0.361		
	รวม	138.079	349			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	28.392	3	9.464	39.319	0.000*
	ภายในกลุ่ม	83.282	346	0.241		
	รวม	111.674	349			

* $P < 0.05$ ($F_{4,345} = 2.37$)

จากตาราง 19 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจะต้องทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe') แสดงผลดังตารางที่ 20 – 25

ตารางที่ 20 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา/ปวช.	ปริญญาตรี	อื่น ๆ
ประถมศึกษา	3.13	-	-0.07	-0.88*	-0.10
มัธยมศึกษา/ปวช.	3.20		-	-0.81*	-0.03
ปริญญาตรี	4.01			-	0.78*
อื่น ๆ	3.23				-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหารในภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับประถมกับระดับปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา/ปวช.กับระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาตรีกับระดับอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา/ปวช.	ปริญญาตรี	อื่น ๆ
ประถมศึกษา	3.25	-	-0.04	-0.97*	0.17
มัธยมศึกษา/ปวช.	3.29		-	-0.93*	0.21
ปริญญาตรี	4.22			-	1.14*
อื่น ๆ	3.08				-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 21 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา กับระดับปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. กับระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี กับระดับอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 22 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา/ปวช.	ปริญญาตรี	อื่น ๆ
ประถมศึกษา	2.12	-	-0.17	-1.17*	-0.33
มัธยมศึกษา/ปวช.	2.29		-	-1.00*	-0.16
ปริญญาตรี	3.29			-	0.84*
อื่น ๆ	2.45				-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (*Scheffe'*) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษากับระดับปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา/ปวช.กับระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาตรีกับระดับอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา/ปวช.	ปริญญาตรี	อื่น ๆ
ประถมศึกษา	3.83	-	0.08	-0.88*	0.41
มัธยมศึกษา/ปวช.	3.75		-	-0.96*	0.33
ปริญญาตรี	4.71			-	1.29*
อื่น ๆ	3.42				-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (*Scheffe'*) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา กับระดับปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. กับระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี กับระดับอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา/ปวช.	ปริญญาตรี	อื่น ๆ
ประถมศึกษา	2.30	-	-0.19	-0.83*	-0.54*
มัธยมศึกษา/ปวช.	2.49		-	-0.64*	-0.35
ปริญญาตรี	3.13			-	0.29
อื่น ๆ	2.84				-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 24 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา กับระดับปริญญาตรี ระดับประถมศึกษา กับระดับอื่น ๆ ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. กับระดับปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 25 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุง และปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา/ปวช.	ปริญญาตรี	อื่น ๆ
ประถมศึกษา	4.14	-	-0.03	-0.59*	-0.19
มัธยมศึกษา/ปวช.	4.17		-	-0.56*	-0.16
ปริญญาตรี	4.73			-	0.40*
อื่น ๆ	4.33				-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 25 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (*Scheffe'*) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษากับระดับปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา/ปวช.กับระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาตรีกับระดับอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้น ไม่พบความแตกต่าง

สมมติฐานที่ 1.4 บุคคลในชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน

จากสมมติฐานที่ 1.4 สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : บุคคลในชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ไม่แตกต่างกัน

H_1 : บุคคลในชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1.4 แสดงผลดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามอาชีพ

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการหาสาเหตุของปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	31.174	4	7.794	26.154	0.000*
	ภายในกลุ่ม	102.805	345	0.298		
	รวม	133.980	349			
2. ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	105.217	4	26.304	64.224	0.000*
	ภายในกลุ่ม	141.301	345	0.410		
	รวม	246.518	349			
3. ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	20.892	4	5.223	12.678	0.000*
	ภายในกลุ่ม	142.132	345	0.412		
	รวม	163.024	349			
4. ด้านการติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	113.320	4	28.330	79.047	0.000*
	ภายในกลุ่ม	123.646	345	0.358		
	รวม	236.966	349			
5. ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	10.482	4	2.621	7.086	0.000*
	ภายในกลุ่ม	127.597	345	0.370		
	รวม	138.079	349			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	42.578	4	10.645	53.149	0.000*
	ภายในกลุ่ม	69.096	345	0.200		
	รวม	111.674	349			

* $P < 0.05$ ($F_{4,345} = 2.37$)

จากตาราง 26 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมี
ส่วนร่วมต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ในทุก
ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจะต้องทำการทดสอบความแตกต่างเป็นราย
คู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe') แสดงผลดังตารางที่ 27 – 32

ตารางที่ 27 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอาชีพ				
		รับจ้าง ทั่วไป/ เกษตรกร	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	3.21	-	0.03	-1.39*	0.11	-0.25
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3.18		-	-1.42*	0.08	-0.28
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.60			-	1.50*	1.14*
นักเรียน/นักศึกษา	3.10				-	-0.36
อื่น ๆ	3.46					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 27 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหารในภาพรวม จำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพนักเรียน/นักศึกษา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพอื่น ๆ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้าน
การหาสาเหตุของปัญหา จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอาชีพ				
		รับจ้าง ทั่วไป/ เกษตรกร	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	3.33	-	-0.02	-1.16*	0.31	0.01
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3.35		-	-1.14*	0.33	0.03
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.49			-	1.47*	1.17*
นักเรียน/นักศึกษา	3.02				-	-0.30
อื่น ๆ	3.32					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 28 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของ
ระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผา
เทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธีการทดสอบของเซฟเฟ
(*Scheffe'*) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพ
นักเรียน/นักศึกษา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพอื่น ๆ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 29 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอาชีพ				
		รับจ้าง ทั่วไป/ เกษตรกร	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	2.26	-	0.04	-2.15*	0.22	-0.55*
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	2.22		-	-2.19*	0.18	-0.59*
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.41			-	2.37*	1.60*
นักเรียน/นักศึกษา	2.04				-	-0.77*
อื่น ๆ	2.81					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 29 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน จำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพอื่นๆ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพอื่นๆ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพนักเรียน/นักศึกษา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพอื่นๆ อาชีพนักเรียน/นักศึกษากับอาชีพอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 30 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอาชีพ				
		รับจ้าง ทั่วไป/ เกษตรกร	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	3.74	-	-0.10	-0.96*	-0.34	0.11
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3.84		-	-0.86*	-0.24	0.21
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.70			-	0.62*	1.07*
นักเรียน/นักศึกษา	4.08				-	0.45
อื่น ๆ	3.63					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 30 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพนักเรียน/นักศึกษา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพอื่นๆแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 31 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอาชีพ				
		รับจ้าง ทั่วไป/ เกษตรกร	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	2.45	-	0.13	-2.12*	0.19	-0.69*
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	2.32		-	-2.25*	0.06	-0.82*
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.57			-	2.31*	1.43*
นักเรียน/นักศึกษา	2.26				-	-0.88*
อื่น ๆ	3.14					-

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 31 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล จำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (*Scheffe'*) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพอื่นๆ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพอื่นๆ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพนักเรียน/นักศึกษา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพอื่นๆ อาชีพนักเรียน/นักศึกษากับอาชีพอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 32 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	ผลต่างของค่าเฉลี่ยของอาชีพ				
		รับจ้าง ทั่วไป/ เกษตรกร	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
รับจ้างทั่วไป/เกษตรกร	4.26		0.10	-0.58*	0.17	-0.15
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	4.16			-0.68*	0.07	-0.25
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.84				0.75*	0.43
นักเรียน/นักศึกษา	4.09					-0.32
อื่น ๆ	4.41					

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 32 แสดงให้เห็นว่า การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (*Scheffe'*) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกรกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจกับอาชีพนักเรียน/นักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงมาเปิดฟังเพื่อวิเคราะห์ และสรุปตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. จากการสัมภาษณ์ นายอริชัย วรรณศิริ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ วัน 17 มีนาคม 2552 เวลา 10.30 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าอุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และจุดเด่นกว่าอุทยานอื่นๆ ในจังหวัด เพราะอุทยานที่อื่นจะเน้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ไม้ดอกนานาพันธุ์ แต่ที่ภูผาเทิบนอกจากจะมีความงามเหมือนอุทยานอื่นที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะเด่นที่เป็นความสวยงาม แปลกตา และน่าอัศจรรย์ที่ธรรมชาติได้สรรค์สร้าง เนื่องจากพื้นที่เป็นกลุ่มหินที่แปลกตา มีรูปร่างที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นตัวอุทยานยังใกล้กับตัวจังหวัด และการเดินทางก็สะดวกสบาย ที่พักก็เพียงพอต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่มากขึ้นในปัจจุบัน จึงมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวนิยมจะมาท่องเที่ยวที่อุทยานภูผาเทิบมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานอื่นในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน ถือได้เป็นจุดได้เปรียบมาก และเป็นจุดเด่นสำคัญที่เอื้อการท่องเที่ยวที่ดีในอนาคต

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่อย่างไร

ตอบ : สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นประเด็นที่ทางอุทยานให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆเลย ทั้งนี้ทางอุทยานเองการมุ่งเป้าไปที่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ความสวยงามทางธรรมชาตินี้เอาชั่วลูกชั่วหลาน นอกจากนั้นได้ร่วมกับชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการอย่างเต็มที่ อาทิเช่น การเปิดร้านค้าชุมชนบนพื้นที่บริเวณด้านหน้าอุทยาน ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนในชุมชนเอง ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมใดๆ ที่คนในชุมชนสนใจ และเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น กิจกรรมปีใหม่ การอบรมปลูกจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การร่วมพลังชุมชนป้องกันไฟป่า การอบรมไค้เยาวชนซึ่งลูกหลานของคนในชุมชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิด และให้ชุมชนตระหนักถึงการถือฤดูแล้งพิงพาอาศัยระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติที่อุทยานภูผาเทิบอย่างยั่งยืน

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : ไม่มีเพราะอุทยานแห่งชาติใกล้เคียงไม่ค่อยมีคนไปเนื่องจากการเดินทางไม่ค่อยสะดวกสบาย

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ประสบปัญหาด้านใดบ้าง

ตอบ : ในพื้นที่ยังมีปัญหาด้านการลักขโมยของป่าไปขาย เนื่องการแบ่งเขตบริเวณอุทยานที่ไม่ชัดเจน แต่ทางอุทยานก็พยายามสร้างความเข้าใจกับชุมชนว่าในการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกฎระเบียบของอุทยานที่ประชาชนบริเวณใกล้เคียงควรทราบ

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาทิพย์อย่างไร

ตอบ : ภาครัฐได้ช่วยส่งเสริมในการพัฒนาอุทยานในทุกด้าน ตามงบประมาณของแต่ละปี

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ภาครัฐไม่ให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนเพราะจะเกิดปัญหาตามมา อยากให้เป็นรูปแบบการจัดการที่ชุมชนเข้ามามีบทบาทตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหาหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ผลกระทบในการท่องเที่ยวมีน้อยมาก เพราะอุทยานส่วนใหญ่เป็นหิน การถูกทำลายจึงน้อย คนในชุมชนมีการปลูกจิตสำนึกให้ลูกหลานช่วยกันดูแลพื้นที่บริเวณอุทยาน เห็นคุณค่าของอุทยาน ทางอุทยานก็อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดถังขยะ ห้องน้ำ อย่างเพียงพอ

2. จากการสัมภาษณ์ นายสถิตย์ พิสัยสวัสดิ์ ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ วัน 17 มีนาคม 2552 เวลา 11.00 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : กล่าวคืออุทยานเป็นอุทยานที่มีโดดเด่นของความสวยของหินรูปร่างแปลกตา ที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งหาได้ที่อุทยานภูผาทิพย์ที่เดียวของจังหวัดมุกดาหารเท่านั้น นี่ก็เอกลักษณ์ที่อุทยานหรือท่องเที่ยวอื่นไม่มี

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ถ้าทางอุทยานมีกิจกรรมก็จะมาร่วมกันทำ เช่น การทำแนวป้องกันไฟป่า การส่งเยาวชนในพื้นที่มาฝึกอบรมการเป็น ไกด์เยาวชนไว้บริการข้อมูลการท่องเที่ยว เพราะในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มากที่สุดในช่วงเดือน มีนาคม - พฤษภาคม และช่วงเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ของทุกปี ทำให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว คนใน

ชุมชนมีการทำงานบริเวณรอบอุทยาน ประมาณ 775 ราย มีการเปิดร้านค้าขายสิ่งของต่างๆ บนพื้นที่ดินของตัวเองซึ่งที่ดินนั้นติดกับอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ สินค้าต่างๆมีทั้ง สินค้า O-TOP สินค้าที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นต้น ทำให้มีรายได้เข้ามาในชุมชนมากขึ้นและ มีงานทำอย่างอื่นนอกจากอาชีพหลัก คือ การเกษตรและรับจ้างทั่วไป

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : หากเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัด อุทยานภูผาทิพย์สวยงาม และมีความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยวที่สุดแล้ว หากถามคนมุกดาหารอุทยานภูผาคือแหล่งท่องเที่ยวอันแรกที่จะนำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวอย่างแน่นอนที่สุด

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ประสบปัญหาด้านใดบ้าง

ตอบ : ยังขาดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกอีกหลายอย่างที่จำเป็นต่อการใช้งานในอุทยาน เช่น ขาดวิทยุสื่อสารที่ทันสมัยที่มีอยู่เดิมก็อายุการใช้งานค่อนข้างมาก อุปกรณ์การถ่ายและบันทึกภาพยังมีจำนวนไม่เพียงพอ และกำลังเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่าก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาทิพย์อย่างไร

ตอบ : ภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณให้กับอุทยาน แต่ต้องมีโครงการเสนอผ่านทาง อบต.แล้วจะมีการประชุมเพื่อแจกแจงงบประมาณให้อีกทีหนึ่ง

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : เนื่องจากอุทยานแห่งนี้เป็นแหล่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นป่าชุมชน จึงสนับสนุนการดำเนินโดยชุมชนเพื่อชุมชน จึงยังไม่เปิดให้เอกชนมาดำเนินการในตอนี้

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนไม่มีปัญหาใดๆ เพราะการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีรายได้ มีการพัฒนาพื้นที่ให้ดีขึ้น ชุมชนเห็นประโยชน์ ในอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

3. จากการสัมภาษณ์ นางสาวสายฝน สินสุข เจ้าหน้าที่อุทยาน วัน 17 มีนาคม 2552 เวลา 13.20 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : พื้นที่ส่วนมากของอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ มีกลุ่มหินทิพย์ เป็นกลุ่มโขดหินทรายที่มีหินวางทับซ้อนกันอยู่อย่างวิจิตรพิสดาร นับเป็นประติมากรรมธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา โขดหินเหล่านี้

ล้วนเกิดจากการกัดเซาะของฝน น้ำ ลมและแสงแดด ทำให้เกิดเป็นรูปร่างและมีสภาพแตกต่างกัน ออกไปตามแต่จินตนาการของนักท่องเที่ยว จึงทำให้เป็นจุดเด่น และที่สำคัญมีที่นี้ที่เดียวในจังหวัด มุกดาหาร

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่
อย่างไร

ตอบ : คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาบริเวณรอบๆอุทยาน ช่วยกันป้องกันปัญหา ไฟป่าซึ่งจะมาในช่วงนี้ ในโรงเรียนได้มีการปลูกจิตสำนึกให้เด็กได้ช่วยกันดูแลรักษา และยังมีไกด์ เยวชนซึ่งเป็นเด็กและเยวชนในพื้นที่มาทำโดยไม่หวังค่าตอบแทน

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทีบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ใน
จังหวัดในด้านใด

ตอบ : ถ้าเปรียบเทียบกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่นของจังหวัดมุกดาหารถือได้ว่าได้เปรียบมากกว่า เพราะอุทยานหินแบบภูผาทีบมีที่เดียวในจังหวัดและยังใกล้ตัวเมืองอีกด้วย

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบประสบปัญหาด้านใดบ้าง

ตอบ : งบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อยานพาหนะ วิทยุสื่อสาร เครื่องมือในการเดินป่า กล้องGps เป็นต้น เพราะงบประมาณที่ภาครัฐจัดมาให้ไม่พอต่อการจัดหาสิ่งของเหล่านี้

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาทีบ
อย่างไร

ตอบ : ก็สนับสนุนงบประมาณประจำปีตามกรอบงบประมาณของรัฐบาล

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : อุทยานภูผาทีบเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จึงยังไม่เปิดโอกาสให้เอกชนเข้า
มาบริหารจัดการใดๆ

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ไม่มี มีแต่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชนที่หันมานูรักษ์และหวงแหน
ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากมีรายได้แก่ชุมชนส่งผลต่อชีวิตที่ดีขึ้นเพราะการท่องเที่ยว

**4. จากการสัมภาษณ์ นายสมหมาย แข็งแรง นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลนาสีนวน วัน 16 มีนาคม
2552 เวลา 09.30 น.**

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทีบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : อุทยานแห่งชาติภูผาทีบเอกลักษณ์และจุดเด่นกว่าอุทยานอื่นๆในจังหวัด ทำให้นักท่องเที่ยวมาที่อุทยานภูผาทีบมากกว่าที่อุทยานอื่นๆในจังหวัด เพราะเป็นอุทยานหินที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่สำคัญมีที่เดียวในจังหวัดมุกดาหาร

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่อย่างไร

ตอบ : คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ ทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อาสาช่วยดูแลป้องกันรักษาป่า เจ้าหน้าที่อุทยานและคนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันทุกปี เช่น การร่วมกันปลูกป่า กิจกรรมต่างๆในอุทยาน ทำให้ชาวบ้านได้มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทีบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : หากเปรียบเทียบกับอุทยานอื่นในจังหวัดภูผาทีบนี้แหละคือสถานที่ท่องเที่ยวอันดับหนึ่ง ทั้งความสวยงามและการเดินทางที่สะดวกสบายใกล้ตัวเมือง

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบประสบปัญหาในด้านใดบ้าง

ตอบ : ในปัจจุบันก็ยังมีกลุ่มชาวบ้านให้ลักลอบหาของป่าอยู่บ้าง

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาทีบอย่างไร

ตอบ : งบประมาณภาครัฐสนับสนุนอุทยานต้องขอผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน ก่อน จากนั้นก็เข้าสู่การประชุม แบ่งออกเป็นส่วนๆ เพื่อไปพัฒนาด้านต่างๆในอุทยานและบริเวณรอบๆอุทยาน เช่น การปรับปรุงร้านค้าให้ดูดี มีเขตแดนระหว่างหมู่บ้านและอุทยาน มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มากขึ้น เป็นต้น

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ตอนนี้ยังเพราะตอนนี้มีนโยบายป่าชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยให้คนชุมชนเข้าดำเนินการเอง เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหาหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ตอนนี้ยังนะ เท่าที่เห็นก็มีส่วนทำให้ชุมชนเข้มแข็งหันมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น

5. จากการสัมภาษณ์ นายทวนทอง แข็งแรง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน วัน 16 มีนาคม 2552 เวลา 10.00 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบเป็นอุทยานหินแห่งเดียวในจังหวัดมุกดาหาร และเดินทางสะดวกมากเนื่องจากใกล้ตัวเมือง

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : มี กล่าวคือร้านค้าที่ไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวจะเป็นร้านค้าของคนในพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนั้นชุมชนยังเข้าร่วมกิจกรรมที่อุทยานจัดขึ้นด้วยเช่น การป้องกันไฟฟ้า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และไกด์เยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานในพื้นที่

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : หากเปรียบเทียบกับที่อื่นที่อุทยานภูผาเทิบมีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดมุกดาหารแล้ว

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบประสบปัญหาในด้านใดบ้าง

ตอบ : ก็มีกลุ่มนายทุนเข้ามาลักลอบหาของป่าอยู่บ้าง

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาเทิบอย่างไร

ตอบ : ภาครัฐได้มีการจัดงบประมาณผ่านมาทาง องค์การบริหารส่วนตำบล ถ้าทางอุทยานและคนในชุมชนต้องการงบประมาณต้องมีโครงการมาแล้วทำการประชุม เมื่อได้งบประมาณแล้วต้องผ่านหัวหน้าอุทยานและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อไปส่งเสริมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ในด้านต่างๆ เช่น ด้านอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบดีขึ้น สนับสนุนงบประมาณให้เพื่อลดค่าเข้าไปชมอุทยาน ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้านความปลอดภัย ทำป้ายประกาศเตือนจะช่วยเตือนสติให้นักท่องเที่ยวเกิดระมัดระวังยิ่งขึ้น ด้านการฝึกอบรมให้กับชุมชนเพื่อปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มุ่งบในการแบ่งเขตแดนระหว่างอุทยานกับคนในชุมชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีการปรับเปลี่ยนร้านค้าให้ดูดีขึ้น เป็นต้น ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวให้มากขึ้น และยังมีการจ้างงานคนในชุมชนอีกด้วย

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ในภาคเอกชนที่จะมาเข้าร่วมลงทุนนั้นไม่มี เพราะจะเกิดปัญหามากมาย ทำให้อุทยานไม่ให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุน

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ไม่มีนะ มีแต่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและเห็นความสำคัญของอนุรักษ์ป่าไม้

6. จากการสัมภาษณ์ นายเถิง แข็งแรง ผู้ใหญ่บ้านนาสีนวน วัน 15 มีนาคม 2552 เวลา 08.30 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีลักษณะที่แตกต่างจากอุทยานอื่นๆ ในจังหวัด มีจุดเด่นที่มีหินรูปร่างแปลกๆ มากมาย จึงเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวและเป็นที่ยอดนิยมของจังหวัดมุกดาหาร

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ชาวบ้านก็มีความยินดีที่จะช่วยเจ้าหน้าที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาอุทยานให้ดีขึ้น เช่น การป้องกันภัยป่า ไกด์เยาวชน

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : ไม่มีนะ เพราะอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบเป็นสถานที่ท่องเที่ยวประจำจังหวัดมุกดาหารอยู่แล้ว

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบประสบปัญหาด้านใดบ้าง

ตอบ : เท่าที่ทราบก็น่าจะเป็นเรื่องเครื่องมือของอุทยานที่ยังขาดความทันสมัยและมีจำนวนไม่เพียงพอ

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาเทิบอย่างไร

ตอบ : ภาครัฐได้มีการจัดงบประมาณผ่านมาทาง องค์การบริหารส่วนตำบล ถ้าทางอุทยานและคนในชุมชนต้องการงบประมาณแล้วทำการประชุม เมื่อได้งบแล้วต้องผ่านหัวหน้าอุทยานและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อไปส่งเสริมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ในด้านต่างๆ เช่น ด้านอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบดีขึ้น

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ตอนนี้ยังไม่มีนะ เพราะเป็นป่าชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชุมชนเข้ามาส่วนร่วมด้วย ทั้งร่วมคิด วางแผน อนุรักษ์ และร่วมรับผลประโยชน์อย่างยั่งยืน

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ไม่มีนะ กลับคนในชุมชนสามัคคีกันมากขึ้นที่จะรักษาผืนป่าชุมชนเพื่อเป็นมรดกให้ลูกหลาน

7. จากการสัมภาษณ์ นายเอก แข็งแรง ผู้ใหญ่บ้านคอนสาย วัน 15 มีนาคม 2552 เวลา 09.30 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : เป็นอุทยานหินที่มีแห่งเดียวในจังหวัดมุกดาหารแล้ใกล้เคียงตัวเมือง

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่อย่างไร

ตอบ : อุทยานเมื่อก่อนยังไม่ค่อยได้มีการสนใจจากคนในชุมชนเท่าที่ควร ต่อมามีการอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะทำการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดี เมื่อก่อนคนในชุมชนทำการเกษตรอย่างเดียวทำให้มีรายได้น้อย หลังจากมีการพัฒนาอุทยานทำให้มีรายได้อื่นๆเข้ามา

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : ที่นี่เป็นอุทยานที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดมุกดาหารแล้ว มีต้นทุนทางธรรมชาติสูงหากเปรียบเทียบกับที่อื่น

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบประสบปัญหาด้านในบ้าง

ตอบ : คงเป็นเรื่องอุปสรรคทางอุทยานที่มีจำนวนน้อย และไม่ทันสมัย เช่น กล้องถ่าย เป็นต้น

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาเทิบอย่างไร

ตอบ : ภาครัฐได้ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านและอุทยาน ถ้าจะทำอะไรต้องมีโครงการมาแล้วประชุมกัน ได้งบประมาณก็ไปพัฒนาหมู่บ้านและอุทยานต่อไป

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ยังไม่มี เนื่องจากนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และป่าชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ยังไม่มีนะ แต่เป็นการสร้างความสามัคคีให้คนชุมชนมากกว่า และเยาวชนลูกหลานในพื้นที่ก็เข้ามามีส่วนในการอนุรักษ์ เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีอีกด้วยสำหรับภายภาคหน้าเมื่อเยาวชนเติบโตมาดูแลป่าของเขาเองต่อไป

8. จากการสัมภาษณ์ นายประลอม แข็งแรง ชาวบ้านนาสีนวน วัน 15 มีนาคม 2552 เวลา 10.00 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : จุดเริ่มต้นจากในบริเวณหมู่บ้าน มีภูเขาติดกับหมู่บ้าน และมีลักษณะของหินที่แปลก มีรูปร่างต่างๆ ทำให้ทางจังหวัดได้เข้ามาทำการสำรวจ จากนั้นจึงได้เปิดเป็นอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2531 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 59 ของอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย โดยมีกำนัน วอน แข็งแรง เป็นผู้เปิดอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร แต่มีพื้นที่บางส่วนยังเป็นของคนในชุมชน จึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติมุกดาหารได้มาก ทางรัฐได้เข้ามาคุยกับคนในหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจในการที่จะพัฒนาอุทยานแห่งชาติมุกดาหารนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร ต่อมา ดาคอม และชายเบง แข็งแรง ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร ได้ให้พื้นที่บริเวณหนึ่งของตนให้กับทางอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณนี้ให้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : คนในชุมชนมีอะไรก็จะไปช่วยเหลือ เข้าร่วมกับทางอุทยาน เช่น กิจกรรมป้องกันไฟป่า ไล่คชเวาชนอาสาพาเที่ยว เป็นต้น

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : น่าจะไม่มีนะ เพราะอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดมุกดาหารแล้ว และสะดวกสบายในการเดินทางมาท่องเที่ยวหากเปรียบเทียบกับสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งอื่นของจังหวัด จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบประสบปัญหาในด้านใดบ้าง

ตอบ : ปัญหาที่มีคือการแบ่งพื้นที่ขอบเขตระหว่างอุทยานกับบ้านของคนในชุมชน เพราะยังไม่มีความชัดเจน ทำให้ทางอุทยานได้ของบประมาณทำรั้วกัน

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาเทิบอย่างไร

ตอบ : เป็นแผนประจำปีอยู่แล้ว แต่เน้นป่าชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ยังเลย เน้นชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหลัก

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : มีแต่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ทำคนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกด้วย

9. จากการสัมภาษณ์ นางติ่ม แข็งแรง ชาวบ้านคอนสาย วัน 15 มีนาคม 2552 เวลา 10.30 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : เป็นคนที่อยู่ในบริเวณอุทยานมานานแล้ว และที่สำคัญเป็นอุทยานหินที่มีแห่งเดียวในจังหวัดมุกดาหารด้วย ตนได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของอุทยานมาตลอด การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีรายได้มากขึ้น ตนจึงไปเรียนการสารตะกั่ว แล้วกลับมาสอบคนในชุมชน เพื่อเป็นอาชีพเสริม หลังจากทำการเกษตรเสร็จ จนกลายเป็น สินค้า O-TOP ของคนในชุมชน

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : มีหลายกิจกรรมเลย เช่น การป้องกันไฟป่า การทำป่าชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และไกด์เยาวชนอาสาพาเที่ยว เป็นต้น

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : ที่นี่เป็นอุทยานที่เก่าแก่ และสวยมากกว่าที่อื่น เพราะอุทยานหินมีที่นี่ที่เดียวของจังหวัด

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ประสบปัญหาด้านใดบ้าง

ตอบ : ก็มีเรื่องปัญหาการแบ่งเขตป่าที่ชุมชนใช้พื้นที่ได้กับเขตอุทยาน แต่ก็จะมีการสร้างรั้วกันเป็นเขตแดนต่อไป

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาทิพย์ อย่างไร

ตอบ : ภาครัฐได้มีการจัดงบประมาณส่งเสริมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ ในด้านต่างๆ เพื่อให้อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ดีขึ้น ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวให้มากขึ้น และยังมีการจ้างงานคนในชุมชนอีกด้วย ยังมีการฝึกอบรมให้กับชุมชนเพื่อปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้คนในชุมชนได้มีความเข้าใจมากขึ้น

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ยังเลย เพราะเน้นความร่วมมือของคนในชุมชนมากกว่า

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ไม่มี แต่ชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว มีความสามัคคีมากขึ้นและรู้จักอนุรักษ์ป่ามากขึ้นด้วย

10. จากการสัมภาษณ์ น.ส.จินตนา โคตรรสซึ่ง ไกด์เยาวชนอาสาสมัคร จาก โรงเรียนผาเทิบวิทยา วัน 15 มีนาคม 2552 เวลา 11.00 น.

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร

ตอบ : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีลักษณะที่เด่นตรงที่มีหินที่มีรูปร่างสวย แปลกตา ต่างจากที่อื่นๆ และมีที่เดียวในจังหวัดมุกดาหาร สามารถพักผ่อน มีบ้านพักอยู่ในบริเวณอุทยาน มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีของฝาก ของที่ระลึก

คำถาม : ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : มีส่วนกับกิจกรรมกับทางอุทยานหลายกิจกรรม ทั้งการป้องกันไฟป่า การทำป่าชุมชน ไกด์เยาวชนอาสาพาเที่ยว โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำถาม : อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบมีจุดดีอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด

ตอบ : อุทยานหินที่เดียวของจังหวัดน่าน่าท่องเที่ยว และเดินทางสะดวกไม่ไกลจากตัวเมือง มีทุนที่ได้เปรียบกว่าที่อื่น

คำถาม : ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไร

ตอบ : อุทยานยังขาดคนที่เป็นไกด์ที่พูดภาษาต่างประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติยังไม่ค่อยได้ความรู้ ค่าผ่านประตูแพงควรลดลง

คำถาม : ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาเทิบอย่างไร

ตอบ : มีแผนยุทธศาสตร์ประจำปีอยู่แล้ว

คำถาม : ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ตอนนี้ยัง เพราะเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก

คำถาม : ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ตอบ : ไม่มี เป็นการสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนรู้จักการอนุรักษ์กันมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ คนในชุมชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน หมู่บ้านนาสีนวน กับหมู่บ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 350 คน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ส่วนระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าสถิติ t-test กับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม ได้แก่ เพศ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) กับกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ นอกจากนี้การวิเคราะห์จะใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe') เพื่อหาว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน สำหรับผลการศึกษา เสนอตามขั้นตอนดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาคั้งนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิจัยพบว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 350 คน มีจำนวน 174 คน หรือร้อยละ 49.71 เป็นเพศชาย และมีจำนวน 176 คน หรือร้อยละ 50.29 เป็นเพศหญิง มีสัดส่วนที่

ใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีอายุ 25-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.86 มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 59.71 และประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 38.57

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน หมู่บ้านนาสีนวน กับหมู่บ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงที่สุดในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น รองลงมาคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้มีการจ้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รองลงมาอีก คือ การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เช่น นำเที่ยว ขายอาหาร ของที่ระลึก เป็นต้น และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่ำที่สุดในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม เพื่อกระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวในการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน บ้านนาสีนวน กับบ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดในด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ต่ำที่สุดในด้านการวางแผน เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละด้านพบว่า

ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน บ้านนาสีนวน กับบ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดในเรื่องท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของร้านค้าบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเพราะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน รองลงมาคือ ท่านและคนในชุมชนช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านเสมอๆ กับท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ภูผาทิวทัศน์ที่สวยงามที่สุดในเรื่องท่านและคนในชุมชนมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ด้านการวางแผน จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน บ้านนาสีนวน กับบ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน โดยรวมอยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดในเรื่องท่านได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของท่านแก่ผู้ที่รับผิดชอบ รองลงมาคือ ท่านได้ร่วมเสนอและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านแก่เจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนา และท่านได้ให้ความสนใจในการจัดทำแผนโครงการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์มากที่สุดในเรื่องเมื่อทางราชการจัดการประชุมในเรื่องเกี่ยวข้องกับแนวทางการท่องเที่ยว ท่านได้เสนอตัวเข้าร่วมประชุม

ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน บ้านนาสีนวน กับบ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดในเรื่องท่านและคนในชุมชนได้จัดรูปแบบการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เดินป่า มีคนนำเที่ยว รองลงมาคือ ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์มากที่สุดในเรื่องท่านและคนในชุมชนของท่านได้ชักชวนผู้อื่นจัดตั้งกลุ่มภายในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ด้านการติดตามและประเมินผล จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน บ้านนาสีนวน กับบ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล โดยรวมอยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดในเรื่องของการมีกล่องเพื่อแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาอุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์ รองลงมาคือ ท่านได้ติดตามผลงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน กับท่านต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่นของท่าน เช่น รายได้ ความเสื่อมโทรมทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว ขยะ เป็นต้น และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิวทัศน์มากที่สุดในเรื่องมีรายงานประจำปีเพื่อแจ้งการดำเนินงานเพื่อติดตามและประเมินผล

ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนที่อยู่ใน บ้านนาสินวน กับ บ้านคอนสาย จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการสำรวจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดในเรื่องท่านได้เสนอให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทิศทาง สุขา เป็นต้น กับท่านและ คนในชุมชนได้สร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ รักษา ทำนุบำรุง แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนทางด้าน ธรรมชาติและวัฒนธรรม รองลงมาคือ ท่านและคนในชุมชนของท่านให้ความสำคัญแก่ผู้ที่เดินทางเข้ามา ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านและรับคำร้องเรียนของนักท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบต่ำที่สุดในเรื่องท่านได้แจ้งให้ทางเจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้องทราบเมื่อพบเห็นการบุกรุกหรือการทำลายสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ในการทดสอบสมมติฐานจะใช้ค่าสถิติ t-test กับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม ได้แก่ เพศ ใช้ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) กับกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสอง กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ นอกจากนี้การวิเคราะห์จะใช้วิธีการทดสอบเชฟเฟ (Scheffe') เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน ณ ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน บุคคลในชุมชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันจะ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกัน ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน จะเห็นได้ว่า

พิจารณาตามเพศ จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีเพศแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและ ปฏิบัติงาน ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศชายจะมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลสูงกว่าเพศ หญิง แต่เพศหญิงมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน และด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข สูงกว่าเพศชาย

พิจารณาตามอายุ จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการ พัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวมแตกต่างกัน ยกเว้นเพียงด้านการติดตามและประเมินผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อทำการทดสอบ ความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe') จะให้เห็นว่า

ในภาพรวม จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอายุ 25-35 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และอายุ 36-45 ปี

ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอายุ 25-35 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหาสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีต่ำกว่า 25 ปี อายุ 36-45 ปี และอายุมากกว่า 55 ปี ส่วนบุคคลในชุมชนที่มีอายุ 46-55 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และอายุมากกว่า 55 ปี

ด้านการวางแผน จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอายุ 25-35 ปี และอายุ 46-55 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผนสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และอายุมากกว่า 55 ปี

ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอายุ 25-35 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงานสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีต่ำกว่า 25 ปี อายุ 36-45 ปี อายุ 46-55 ปี และอายุมากกว่า 55 ปี ส่วนบุคคลในชุมชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และอายุ 46-55 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีอายุมากกว่า 55 ปี

ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอายุ 25-35 ปี และอายุ 46-55 ปี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไขสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีต่ำกว่า 25 ปี และอายุ 36-45 ปี

พิจารณาตามระดับการศึกษา จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ทั้งในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe') จะให้เห็นว่า

ภาพรวม จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวม สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. และการศึกษาระดับอื่น ๆ

ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้าน

การหาสาเหตุของปัญหาสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. และการศึกษาระดับอื่น ๆ

ด้านการวางแผน จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผนสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. และการศึกษาระดับอื่น ๆ

ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงานสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. และการศึกษาระดับอื่น ๆ

ด้านการติดตามและประเมินผล จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผลสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. ส่วนบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับอื่น ๆ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา

ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไขสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. และการศึกษาระดับอื่น ๆ

พิจารณาตามอาชีพ จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ทั้งในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe') จะให้เห็นว่า

ภาพรวม จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวมสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ

ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัด

มุกดาหาร ด้านการหาสาเหตุของปัญหา สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ

ด้านการวางแผน บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการวางแผน สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ ส่วนบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สูงกว่า บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และอาชีพนักเรียน/นักศึกษา

ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ

ด้านการติดตามและประเมินผล จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการติดตามและประเมินผล สูงกว่าบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพนักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ

ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จะเห็นได้ว่า บุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไขสูงกว่าบุคคลในชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/เกษตรกร อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และอาชีพนักเรียน/นักศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปการสัมภาษณ์

จุดแข็ง(Strengths)

อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีเอกลักษณ์และจุดเด่นกว่าอุทยานอื่นๆในจังหวัด เพราะอุทยานที่อื่นอาจจะเน้นความสวยงามที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ไม้ดอกนานาพันธุ์ แต่ที่ภูผาทิพย์นอกจากจะมีความงามเหมือนอุทยานอื่นที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะเด่นที่เป็นความสวยงาม แปลกตา และน่าอัศจรรย์ที่ธรรมชาติได้สรรค์สร้าง เนื่องจากพื้นที่เป็นอุทยานที่มีกลุ่มหินที่แปลกตา มีรูปร่างที่แตกต่างกัน มีกลุ่มหินทิพย์ เป็นกลุ่มโขดหินทรายที่มีหินวางทับซ้อนกันอยู่อย่างวิจิตรพิสดาร นับได้ว่าเป็นประติมากรรมทางธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา โขดหินเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกัดเซาะของฝน น้ำ ลม และแสงแดด ผ่านระยะเวลาหลายร้อยปีจนทำให้เกิดเป็นรูปร่างและลักษณะต่างกันไปตามแต่จินตนาการของนักท่องเที่ยว จึงทำให้เป็นดึงดูดและจุดเด่น ที่สำคัญมีที่นี้ที่เดียวในจังหวัดมุกดาหาร นอกจากนั้นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ยังใกล้กับตัวจังหวัดมุกดาหารอีกด้วย ส่งผลต่อการการเดินทางที่สะดวกสบาย ที่พักก็มีไว้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่เริ่มมีมากขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนั้นร้านค้าชุมชนจำหน่ายของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์สินค้า O-TOP ช่วงที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมความงามที่ธรรมชาติได้สร้างขึ้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์นั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงแรกตั้งแต่เดือนมีนาคม - พฤษภาคม และอีกช่วงหนึ่งก็คือช่วงเดือนระหว่างตุลาคม – ธันวาคม ของทุกปี

จุดอ่อน (Weaknesses)

อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ประสบปัญหาการแบ่งเขตแดนที่ชัดเจนระหว่างผืนป่าที่ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในการใช้เป็นที่ทำกิน เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ กับผืนป่าที่เป็นเขตอนุรักษ์ของอุทยาน จากการสัมภาษณ์จึงทราบเกิดการเข้าผิดจนเกิดประเด็นการรุกล้ำพื้นที่ป่าอยู่บ่อยครั้ง แต่ตอนนี้ทางอุทยานกำลังจะทำรั้วกันเพื่อแบ่งเขตพื้นที่ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นทางอุทยานเองก็ยังมีขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านภาษา เพราะเนื่องในปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติก็ให้นิยมมาท่องเที่ยวที่อุทยานกันมากขึ้น การประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงระดับภูมิภาคและประเทศยังน้อยมากและตอนนี้ก็อาศัยการประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัดและเขตพื้นที่ใกล้เคียง และการบอกต่อปากต่อปากของนักท่องเที่ยวเท่านั้นเอง ปัญหาอีกประการที่ทางอุทยานประสบทุกปีนั่นคือการเกิดไฟป่าทางธรรมชาติที่ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของอุทยานเป็นอย่างมาก แต่ในปัจจุบันก็ได้จัดโครงการให้ทางชุมชนเข้าเป็นหน่วยอาสาสมัครป้องกันไฟป่าซึ่งก็แก้ไขปัญหาได้ในระดับที่น่าพอใจ

โอกาส (Opportunities)

จากจุดเริ่มต้นที่ผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีภูเขาคิดกับหมู่บ้าน และลักษณะของหินเทิบตามธรรมชาติที่มีรูปร่าง ลักษณะแปลกตา จนทำให้ทางจังหวัดได้เข้ามาทำการสำรวจ แล้วจากนั้นจึงได้เปิดเป็นอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร โดยประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2531 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 59 ของอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย โดยมีก้าน วอน แข็งแรง เป็นผู้เปิดอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร แต่มีพื้นที่บางส่วนยังเป็นของคนในชุมชน จึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติมุกดาหารได้มาก ทางรัฐได้เข้ามาคุยกับคนในหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจในการที่จะพัฒนาอุทยานแห่งชาติมุกดาหารนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร ต่อมา ดาคอม และชายเบง แข็งแรง ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร ได้ให้พื้นที่บริเวณหนึ่งของตนให้กับทางอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณนี้ให้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาจนเป็นอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบถึงปัจจุบัน จากโอกาสที่ดีในอดีต ปัจจุบันจึงทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐส่วนกลาง และองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวนได้ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน จนเกิดนโยบายแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติกำลังให้ความสนใจและนิยมมาท่องเที่ยวกัน จากนโยบายการท่องเที่ยว ส่งผลให้ในปัจจุบันทางอุทยานสามารถอำนวยความสะดวกทางด้านพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวได้พอสมควร อาทิเช่น ที่พักที่เป็นห้องพัก และสถานที่กลางแจ้งไว้สำหรับกางเต็นท์ ห้องน้ำที่จัดไว้ อย่างเพียงพอ ที่สำคัญร้านของชุมชนที่บริการทั้งอาหารการกิน รวมถึงผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากชุมชน เกิดการจ้างงานคนในชุมชนมาทำงานในอุทยาน และยังไค้เยาวชนอาสาพาเที่ยวซึ่งก็เป็นเด็กนักเรียนจากโรงเรียนใกล้ๆอุทยาน และลูกหลานของชุมชน ด้วยการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมทางอุทยานเลขไม่มีเปิดให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนอีกด้วย นอกจะสร้างให้กับอุทยานแล้ว การท่องเที่ยวยังนำรายได้สู่ชุมชนทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นด้วยตามลำดับ

อุปสรรค (Threats)

จากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบส่งผลมีกลุ่มนายทุนจากภายนอก ลักลอบตัดไม้ หาของป่า ล่าสัตว์หายาก จากการสัมภาษณ์แม้ปัจจุบันทางอุทยานก็เร่งปรามปรามอย่างเต็ม แต่อันเนื่องมาด้วยขนาดพื้นที่ที่เนื้อที่กว้างมาก และทางอุทยานก็ยังขาดทั้งบุคลากรซึ่งยังไม่เพียงพอ ประกอบอุปสรรคก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ทันสมัยด้วย เช่น อุปกรณ์การเดินป่า อุปกรณ์ในการถ่ายภาพและบันทึกภาพ (กล้อง GPS) เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร มีประเด็นที่เป็นข้อตรวจพบ มาอภิปรายได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิจัยพบว่า จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีทั้งเพศชายและเพศหญิงจำนวนสัดส่วนเท่าๆกัน อายุ 25-35 ปี การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับ มัธยมศึกษา/ปวช. มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาจเนื่องมาจาก คนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าและธุรกิจส่วนตัว มีการค้าขายใกล้เคียงกับแหล่งอุทยาน สอดคล้องกับการวิจัยของ ครรชนี เอ็มพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2539) ที่กล่าวถึง อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งที่มีคุณค่าและเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม และชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นแหล่งยังชีพของชุมชนท้องถิ่นและภูมิภาค ที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง อุทยานแห่งชาติ ยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติชนิดต่างๆ ในอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีพอยู่มาก เช่น ที่ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ประชากรในหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอละงูและอำเภอเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพประมง มักเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติเพื่อจับสัตว์น้ำอยู่เสมอ

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น อาจเนื่องมาจาก นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอุทยานทำให้มีรายได้เข้ามาชุมชนมากขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายต่างๆ เช่น ทั้งค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าของที่ระลึก เป็นต้น สอดคล้องกับการวิจัยของ Spruole (1996) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานมีที่มาจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านอาจจะให้ที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน แล้วมีการจัดการแบ่งปันผลกำไรให้แก่นัก หรือการที่ชาวบ้านทำงานเป็นหุ้นส่วนร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจะให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์หรือผลกำไรที่เป็นธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่นและให้การตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีส่วนสำคัญ

ตอนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.1 ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด ในเรื่องท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของร้านค้าบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเพราะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน อาจเนื่องมาจาก การดูแลรักษาความสะอาดของบริเวณพื้นที่อุทยานและโดยรอบอุทยาน รวมทั้งบ้านเรือนของคนในชุมชนจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมมากขึ้น สอดคล้องกับ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ที่กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลมากระทบถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว

3.2 ด้านการวางแผน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด ในเรื่องท่านได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของท่านแก่ผู้ที่รับผิดชอบ อาจเนื่องมาจาก คนในชุมชนจะมีตัวแทนของชุมชนเพื่อรับฟังและนำข้อมูลนั้นไปเสนอต่อผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรงเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับ นิรันดร จงวุฒิเวศย์ (2537) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีหลายลักษณะตั้งแต่การเป็นสมาชิกจนถึงเป็นผู้นำหรือประธานกรรมการ การเป็นสมาชิก การเป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม การเป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วย การเป็นกรรมการ การเป็นประธานกรรมการ นอกจากนี้แล้วยังอาจพิจารณาจากลักษณะต่อไปนี้เป็น คือ พิจารณาว่าสมาชิกผู้นั้นทำอะไร ระหว่างการประชุม และสมาชิกผู้นั้นเล่นบทอะไรในที่ประชุม นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของผู้มีส่วนร่วมประกอบด้วย เป็นผู้กระทำการ คือ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม เป็นผู้กระทำผลการกระทำ คือ เป็นผู้รับผลกิจกรรมโดยตรง เป็นสาธารณชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

3.3 ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด ในเรื่องท่านและคนในชุมชนได้จัดรูปแบบการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เดินป่า มีคนนำเที่ยว อาจเนื่องมาจาก การจัดรูปแบบการนำเที่ยวของทางอุทยานและคนในชุมชน ทำให้อุทยานมีความน่าสนใจในมากขึ้นและยังเป็นการช่วยกันของคนในชุมชนกับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของอุทยาน สอดคล้องกับ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2541) ที่กล่าวว่า ความต้องการของชุมชนในแง่รายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความต้องการเผยแพร่กิจกรรม ตลอดจนความต้องการการสนับสนุนจากภายนอกในกรณีใดกรณีหนึ่ง จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน นอกจากนี้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะให้ชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่าง

มีผลสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระบบการเตรียมการที่ดีและมีขั้นตอนสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

3.4 ด้านการติดตามและประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด ในเรื่องของการมีกล่องเพื่อแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ อาจเนื่องมาจาก คนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ของอุทยานต้องการทราบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่อุทยานได้แสดงความคิดเห็นให้แก่ทางอุทยานเพื่อเป็นการนำไปปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับ นิศากร สิงหนณี (2541) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่าผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชนรู้แจ้งเห็นจริงว่า กิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร

3.5 ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด ในเรื่องของท่านได้เสนอให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดส่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทิศทาง สุขา เป็นต้น อาจเนื่องมาจาก คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตน จึงควรปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น คนในชุมชนจะได้รับประโยชน์โดยตรง คือ ทำให้สะดวกสบายและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ส่วนประโยชน์ทางอ้อม คือ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของให้กับทางอุทยาน สอดคล้องกับ โบธา (Botha, 1981) ที่กล่าวว่า การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมีปัญหาในด้านของงบประมาณมีจำกัดในแต่ละอุทยาน และถ้าอุทยานใดมีงบประมาณน้อยก็จะส่งผลกระทบต่ออุทยานนั้นมีคุณภาพต่ำไปด้วย ดังนั้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวควรมีมาตรการในการแก้ไขตามความเหมาะสม เช่น การจัดนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับปริมาณของสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ การเพิ่มค่าธรรมเนียมต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการลงทุนของเอกชน เป็นต้น

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ทั้งหมด 5 ด้าน คือ

4.1 ด้านการหาสาเหตุของปัญหา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกันให้ความสำคัญกับด้านการหาสาเหตุของปัญหา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน

ให้ความสำคัญกับด้านการหาสาเหตุของปัญหา โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก การหาสาเหตุของปัญหาทั้งเพศชายและเพศหญิงให้ความสำคัญเหมือนกัน สอดคล้องกับ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวว่า ลักษณะการร่วมของประชาชนในการพัฒนาร่วมกันศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน

4.2 ด้านการวางแผน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกันให้ความสำคัญกับด้านการวางแผน โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน ให้ความสำคัญกับด้านการวางแผน โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก การวางแผนทั้งเพศชายและเพศหญิงให้ความสำคัญเหมือนกัน สอดคล้องกับ เขียวลักษณ์ มากดี (2538) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นขบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือในใจการพัฒนา ความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนประสบอยู่ และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้บรรลุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกประทับใจและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จได้

4.3 ด้านการดำเนินงานและปฏิบัติงาน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันให้ความสำคัญกับด้านการวางแผน โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก การดำเนินงานและปฏิบัติงานของคนในชุมชนล้วนมีความคิดแตกต่างกันไปแต่มีความต้องการให้พื้นที่ในชุมชนมีการพัฒนา สอดคล้องกับ กรณพิชญ์ สุมา(2545) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่างรวมถึงความรับผิดชอบร่วมในการพบปะสังสรรค์ ทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มการมีส่วนร่วมในผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากพอจนเกิดความริเริ่มโครงการ ปฏิบัติการ และเหตุผลเบื้องต้นที่ทุกคนต้องตระหนัก คือ ปฏิบัติการ และเหตุผลเบื้องต้นที่ทุกคนต้องตระหนัก คือ ปฏิบัติการ หรือการกระทำในกลุ่มนั้นต้องกระทำผ่านองค์การ องค์การจึงเป็นตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

4.4 ด้านการติดตามและประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันให้ความสำคัญกับด้านการติดตามและประเมินผล โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก การติดตามและประเมินผลของคนในชุมชนที่มีความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สอดคล้องกับ ประภา

พร ศรีสถิตธรรม (2543) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการตั้งแต่การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลในรูปแบบของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา

4.5 ด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันให้ความสำคัญกับด้านการบำรุงและปรับปรุงแก้ไข โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก คนในชุมชนต้องการบำรุงและปรับปรุงแก้ไขแหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพดีขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแก้ว นิมะเริง (2540) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชนบทได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา และกิจกรรมส่วนร่วมของชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะ แก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนา และร่วมปฏิบัติโดยร่วมบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของ การสละแรงงาน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านและการร่วมติดตามผลการพัฒนา บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ในเขตหมู่บ้าน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

1. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กล่าวคือการดึงชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ดังเช่นที่ส่งเสริมกิจกรรมในปัจจุบัน เช่น การป้องกันไฟป่า ร้านค้าชุมชน ไกด์เยาวชนอาสาพาเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมอนุรักษ์อื่นที่สร้างความตระหนักต่อประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอาจจะจัดการประชุมระดมความคิดเห็นว่าชุมชนอยากจัดกิจกรรมที่อนุรักษ์ทรัพยากรอย่างไรบ้าง กิจกรรมรูปแบบใดที่ชุมชนสนใจ ชุมชนเห็นด้วยหรือไม่ที่จะมีหน่วยเฝ้าระวังรักษาป่าชุมชน หรือโครงการประเภทหนึ่งครอบครัวหนึ่งไร่ เพื่อเป็นที่ดูแลป่าไม้และทรัพยากร เป็นต้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาส่วนร่วมตั้งแต่แต่กระบวนการในลำดับต้น จะส่งผลต่อความรู้สึกการเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อให้เกิดความร่วมมือเกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย แม้แต่การดึงเยาวชนในชุมชนเข้ามาส่วนร่วมในกระบวนการเพื่อต่อเนื่องและความยั่งยืนของกิจกรรมสืบต่อไป

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทางสำนักงานอุทยานก็ต้องแสดงบทบาทการเป็นศูนย์กลางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ดีและทั่วถึง สร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวถึงการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ไม่รบกวนทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งระเบียบข้อปฏิบัติที่ถูกที่ควรเมื่อถึงสถานที่ท่องเที่ยว การให้ข้อมูลถึงวิถีชีวิตชุมชน โดยให้ชุมชนมาเล่าวิถีชีวิตด้วยตัวเอง อย่างไกด์เยาวชนอาสาพาเที่ยวซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี และการวางแผนการประชาสัมพันธ์ในระดับที่กว้างขึ้น คือ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศต่อไปถึงความสวยงามความพิเศษ นั่นก็คือภูผาทิวที่มีเฉพาะที่ อุทยานแห่งชาติภูผาทิว ตำบลนาสีนวน จังหวัดมุกดาหารที่นี้ที่เดียวของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลควรมีนโยบาย จัดกิจกรรมพิเศษ เพื่อดึงดูดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น อบรมปลูกจิตสำนึก อบรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดกิจกรรมระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่อุทยาน ฯลฯ โดยให้คนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพจริยธรรม ปลูกจิตสำนึก และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ เป็นต้น
2. ภาครัฐ ควรจัดกิจกรรมนันทนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว และบุคลากรภาครัฐ และคนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบส่งเสริม ผลิตกัณฑ์ของชุมชน
3. ภาครัฐ ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ และสร้างความตระหนัก ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพวิถีชีวิตของชุมชน สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ
4. ศูนย์ประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีแผนผังแจ้งรายละเอียดชี้แจงกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเช่น ห้องน้ำ แผนที่พื้นที่ บ้านพัก ฯลฯ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่าง หรือไม่แตกต่างในวิธีการจัดการ รวมไปถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อด้านบวกและด้านลบ รวมถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการป่าชุมชน
2. ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงในมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อที่จะได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังตรงประเด็นได้อย่างยั่งยืน

3.ควรศึกษาเพื่อหาวิธีการหรือรูปแบบที่ส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม
ในการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัดมุกดาหาร ให้มากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (14 มกราคม 2537)
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ปีการท่องเที่ยวไทย 2541-2542 Amazing Thailand 1998-1999. ธุรกิจท่องเที่ยว (9 กุมภาพันธ์ 2540)
- การปกครอง, กรม. 2550. ระบบบริการข้อมูลประชาชน [ออนไลน์]. กระทรวงมหาดไทย: แหล่งที่มา: [Http://www.Dopa.Go.Th/HpStat9/People2.Htm](http://www.Dopa.Go.Th/HpStat9/People2.Htm)[30 ม.ค. 2550]
- กรพิชญ์ สุมา. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนเกาะข่อย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2545.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ข้อเสนอแนวทางสร้างสังคมแห่งความคิด. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ชัดเชตสมิทธิ์, 2541.
- แก้ว นิมะเริง. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2540.
- กรชวัล น้ำใจดี. การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- กฤษฎา สุภาพไพบุลย์. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2543.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้โปรแกรม SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี เค แอนด์ เอฟ โฟโต้สตูดิโอ, 2544.
- ขนิษฐา พานอ่วม. รายงานการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข, 2543.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549). สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: 2544.

- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2527.
- ฉัตรชัย คิ้วจาด. การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2545.
- ช่อ พงศ์รุ่งทรัพย์ และพิชา พิทยจรวุฒิ. นโยบายการบริหารอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฟินนี่ พับบลิชซิ่ง, 2532.
- ช่อแพร ทินพรรณ. สภาพเศรษฐกิจ-สังคมของนักท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2544.
- ชูเกียรติ ภัยลี. การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2534.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. คำบรรยายประกอบวิชาสังคมวิทยาชั้นสูงคำบรรยายประกอบวิชาสังคมวิทยาชั้นสูง. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525. (อัดสำเนา)
- ดรชณี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชนฐมาส. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: แนวคิด หลักการ และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้, 2539.
- ดารากร เจียมวิจักขณ์. ประสิทธิภาพของสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2532.
- ทรัพยากรธรณี, กรม. 2549. เที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาทิบ จ.มุกดาหาร [ออนไลน์]. กรุงเทพฯธุรกิจ. แหล่งที่มา: [Http://www.Dmr.Go.Th/Ewt_News.Php?Nid=3756&Filename=Index](http://www.Dmr.Go.Th/Ewt_News.Php?Nid=3756&Filename=Index)[26 ก.ย. 2549]
- ทิตยา สุวรรณชะฎุ. ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์. 2550.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2531.

- นิสากร สิงหนเสนี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2541.
- บรรจง กณะกาชัย. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2540.
- บุญชัย เกิดปัญหางวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการจัดทำรายงานการประเมินผล กระทั่งสิ่งแวดล้อมกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2535.
- ประเวศ ะเวสี. การปกครองท้องถิ่นที่ประชาสังคมมีส่วนร่วม. มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและพัฒนาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2541.
- ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชน ในเขตเทศบาลนคร จันทวนนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2543.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- ประภาวดี เผ่าทองจีน. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2538.
- ป่าไม้, กรม. แผนปฏิบัติการของกรมป่าไม้. กองแผนงาน กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร. 2539.
- ปลอดประสพ สุรัสวดี. นโยบาย 101 ข้อ ของดร.ปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้, 2541.
- พนม ลิ่นอารีย์. กลุ่มสัมพันธ์. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม. 2539.
- พัฒน์ บุญรัตน์. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- พิฑูร สาตราภัย. การมีส่วนร่วมของสตรีทางด้านการเกษตร: ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีในโครงการกระจายการผลิตชลประทานราษฎร์ภาคเหนือ โครงการย่อยแม่คำปอง จังหวัดแพร่. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2539.

- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: สักดิ์โสภากาการพิมพ์, 2527.
- ไพศาล หวังพานิช. การวัดผลการศึกษา. สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2528.
- ไพบุณย์ วัฒนศิริธรรม. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 2543.
- ไพลินพันธุ์ สร้อยจาตุรงค์. กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติคอกยอินทนนท์ โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศ ภูมิศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2528.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. คณะวนศาสตร์. การประเมินสถานภาพอุทยานแห่งชาติ พื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่าและพื้นที่คุ้มครองอื่นๆในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530.
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.
- เขวถักษณ์ มากดี. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544. (อัดสำเนา)
- วรรณ วังวานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, 2539.
- วรางคณา วงศ์มหาชัย. บทบาทของผู้นำในการพัฒนาองค์กรประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาองค์กรประชาชนระหว่างชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- วิจิตรา ชัยศรี. ทัศนคติของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ศึกษากรณีเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2537.
- วินิจ วีรยางกูล. การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.

- วิรัตน์ สมทน. ผู้นำและกลุ่ม. สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้. 2530.
- วุฒิชัย สุคนธวิท. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 9. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2545.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาระบบนิเวศ กรณีภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: 2538. (อัดสำเนา)
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. ความพร้อมของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2541.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ(Ecotourism) เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542.
- สร้อยสวัสดิ์ อาสาสรรพกิจ. การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.
- ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล. อุทยานแห่งชาติทางทะเล. กรุงเทพมหานคร, 2540. (อัดสำเนา)
- สรณะ ฉายประเสริฐ. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สมพันธ์ เตระอริก. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น. คู่มือและทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้าน. สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2537.
- สมพงษ์ เกษมสิน. สารนุกรมการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517
- เสรี เวชบุษกร. วิชาการฝึกอบรมการบริหารการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับสูงเรื่องแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศไทย รุ่นที่ 15 พ.ศ. 2539. สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร: 2539.
- สากล สถิตวิทยานันท์. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2532.

- โสภณ หมวดทอง. การเฝ้าระวังมลพิษแหล่งน้ำของเกษตรกรในตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2533.
- สำเร็จ ดิงหะวาระ. ประมุขศิลป์. โรงพิมพ์จักรวัฒนา. 2506.
- สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต และดร.รชนี เอมพันธ์. เอกสารประกอบการสัมมนาหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทางทะเล เรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 19-21 กรกฎาคม 2538. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้, 2538. (อัดสำเนา)
- สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต. เอกสารสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชนนันทนาการกับการป่าไม้ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: 2535. (อัดสำเนา)
- สุวรรณี คงทอง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2536.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. การศึกษาหมู่บ้านอย่างไร้ขีดจำกัดเกี่ยวกับลักษณะผู้นำท้องถิ่น อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี. กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน. 2510.
- เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์ และ เอนกกุล กริแสง. หลักเบื้องต้นของการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2518.
- อารยา วัฒนกิจ. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอลอง จังหวัดพทุฒธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2526.
- อร่าม ศรีปรารักษ์. แนวทางการจัดการพื้นที่ป่ากันชนของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง กรณีศึกษา ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2543.
- อดิน รพีพัฒน์. นโยบาย กลวิธี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, 2527
- อรทัย ชื่นมณูย์. จิตวิทยาสังคมขั้นสูง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2519.
- อนุชาติ พวงลำลี. ประชาสังคม: คำความคิดและความหมาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. 2540.
- อุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้. การดำเนินการอนุรักษ์แลพัฒนาพื้นที่นันทนาการ. กรุงเทพมหานคร, 2539.

อุดม แี่ยมชื่นพงศ์. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์แหล่งน้ำแม่น้ำท่าจีน
ศึกษาเฉพาะกรณีแม่น้ำท่าจีน เขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2537.

ภาษาอังกฤษ

- A.G.L. Shaw. The Economic Development of Australia. London: Longmans, 1970.
- Boo, Elizabeth. Ecotourism: the Potentials and Pitsfalls. Vol 1 and 2. World Wildlife Fund.
Washington, D.C, 1991.
- Botha. B.P. Park and Recreation Administration for Municipalities of South Africa: A study of A
Group Municipal Authorities. Dissertation Abstracts International, 1981.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. Participation's Place in Rural Developing: Seeking Clarity Through
Specificity. World Development. New York: Cornell University, 1980.
- Hector Ceballos-Lascurain. The Future of Ecotourism. Mexico Journal, 1988.
- Hendee, J.C. and Others. Wilderness Users in the Pacific Northwest: Their Characteristics, Values
and Management Preferences. Washington, 1984.
- IUCN. United Nations List of National Parks and Protected Areas. Iucn Gland, Switzerland, 1990.
- McIntosh, R.W. Tourism: Principles, Practices, Philosophies. Ohio: Grid, Inc. 1972.
- Peter, M. International Tourisms. London: Hutchison, 1969.
- Pipithvanieytham. Issues and Challenges Related to Thai National Parks. Paper Presented at
International Seminar on Ecotourism for Forest Conservation and Community Development.
Mae Ping Hotel, Ching Mai. 1997.
- Reeder, W.W. Level of Abstraction and Generation and Their Uses. (Mimeographed), 1971.
- Robinson, H. A Geography of Tourism. London: the Chaucer Press, 1976.
- Ross, S & Wall, G. Wallace's Line: Implications for Conservation and Ecotourism in Indonesia.
Tourism and the Less Developed World: Issues and Case Studies. 43ref; 2001.
- Sindiga, I. Alternative Tourism and Sustainable Development in Kenya. Journal of Sustainable
Tourism, 1999.

Sproule, K.W. Community-Based Ecotourism Development: Identifying Partners in the Process the Ecotourism Equation: Measuring the Impacts. Bolletin Series Yele School of Forestry and Environmental Studies Number 99. New Haven: Yale University, 1996.

The Ecotoursim Society. The Ruest To Define Ecotoursim . Newsletter.11(Spring 1991) , 1991.

Western, D. Defining Ecotourism. Washington , D.C : Smitsonian Institution. Cited K, Linperg and D.E., Eds. 1993. Ecotourism: A Gide for Planner and Managers. North Bennington, Vermont: the Ecotourism Society, 1993.

Yamane, T. An introduction analysis. 3rd ed. New York: Harper and Row, 1973.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ เทพประสิทธิ์ กุศลวิชิตชัย	อาจารย์ประจำภาควิชาநันนทานการและการจัดการ
กีฬา สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ประพัฒน์ ลักษณะพิสูทธิ์	อาจารย์ประจำภาควิชาநันนทานการและการจัดการ
กีฬา สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
3. อาจารย์อุไรวรรณ ขมวัฒนา	อาจารย์ประจำภาควิชาநันนทานการและการจัดการ
กีฬา สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
4. อาจารย์ ดร.อัฐมา นิลนพกุล	อาจารย์ภายนอกมหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความร่วมมือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทธ ๐๕๑๒.๒๔ / 00๖๗๐

สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพระราม ๑ ปทุมวัน
กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

๗๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

เรื่อง ขอลาอนุมัติเวลาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โฉนดร่างวิทยานิพนธ์
๒. แบบสัมภาษณ์

ด้วยนายประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ชั้นปีที่ ๒ แผนกวิชาการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบจังหวัดมุกดาหาร" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา ภายใต้การควบคุมของ ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ กาญจนกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในกาครั้งนี้ จึงขอขอลาอนุมัติเวลาให้ นายประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์ เข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แก่ท่าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเป็นผู้ประสานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลวิจัยด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจลิ้ม ชัยวิชารกรณ์)

คณบดี

หน่วยหลักสูตรการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ฝ่ายวิชาการและวิจัย

โทร. ๐ - ๒๒๑๘ - ๑๐๑๖

โทรสาร ๐ - ๒๒๑๘ - ๑๐๑๖

ภาคผนวก ค
เครื่องมือในการทำวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำถามแบบมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ประกอบด้วยประเด็นดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

- อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นกว่าที่อุทยานอื่นๆ อย่างไร
- ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานหรือไม่ อย่างไร

จุดอ่อน (Weaknesses)

- อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์มีจุดด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในจังหวัดในด้านใด
- ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ประสบปัญหาด้านใดบ้าง

โอกาส (Opportunities)

- ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานภูผาทิพย์อย่างไร
- ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนและบริหารงานหรือไม่ อย่างไร

อุปสรรค (Threats)

- - ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีปัญหา หรือไม่ อย่างไร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่
อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร

ผู้ดำเนินการวิจัย นายประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์

คำชี้แจง

1. โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อได้ข้อมูลที่ต้องการและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากที่สุด
2. ข้อมูลเหล่านี้นำมาเพื่อใช้ทำวิทยานิพนธ์เท่านั้นและจะปิดเป็นความลับ

ขอขอบพระคุณอย่างสูงทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ

ขอแสดงความนับถือ
นายประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์
นิสิตปริญญาโทบริหารธุรกิจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชากร
 คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) หรือเติมคำลงในช่องว่างที่เห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ
 1. () ชาย
 2. () หญิง

2. อายุ

1. () ต่ำกว่า 25 ปี	2. () 25-35 ปี
3. () 36-45 ปี	4. () 46-55 ปี
5. () 56- 65 ปี	6. () มากกว่า 65 ปี

3. ระดับการศึกษา

1. () ประถมศึกษา	2. () มัธยมศึกษา/ ปวช.
3. () ปริญญาตรี	4. () ปริญญาโท/ปริญญาเอก
5. () อื่นๆ โปรดระบุ.....	

4. อาชีพ ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ
 1. () รับจ้างทั่วไป/ เกษตรกร
 2. () ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว
 3. () รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 4. () นักเรียน/ นักศึกษา
 5. () อื่นๆ ระบุ.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้มากน้อยแค่ไหน กรุณาใส่เครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับ
ความคิดของท่านมากที่สุด

รายการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ <u>การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</u>	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	ไม่ แน่ใจ (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
1. หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและ แหล่งวัฒนธรรม เพื่อกระบวนการเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยวในการศึกษาธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
2. หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่ เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่า ระบบนิเวศ
3. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบ นิเวศอย่างยั่งยืน
4. จะต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพธรรมชาติและ ทรัพยากรธรรมชาติ
5. เอื้อประโยชน์และโอกาสเศรษฐกิจแก่ชุมชน ท้องถิ่นเป็นสำคัญ
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นงานที่ทุกคนในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบต้องร่วมมือ

รายการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	ไม่ แน่ใจ (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
<p>รายการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p><u>การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</u></p>					
7. การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เช่น นำเที่ยว ขายอาหาร ของที่ระลึก เป็นต้น
8. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติ
9. ทำให้มีกิจการจ้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
10. ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้มากน้อยแค่ไหน กรุณาใส่เครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับ
ความคิดของท่านมากที่สุด

รายการ	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
<u>1. การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา</u>					
1.1 ท่านและคนในชุมชนช่วยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านเสมอๆ
1.2 ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
1.3 ท่านและคนในชุมชนมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น
1.4 ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาในสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น
1.5 ท่านและคนในชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของร้านค้าบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเพราะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน

รายการ 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
2.1 ท่านได้ร่วมเสนอและให้ข้อมูลเกี่ยวกับ สถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่านแก่ เจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนา
2.2 เมื่อทางราชการจัดการประชุมในเรื่อง เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ท่าน ได้เสนอตัวเข้าร่วมประชุม
2.3 ท่านได้ให้ความสนใจในการจัดทำแผน โครงการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของ ท่าน
2.4 ท่านได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ เกิดขึ้นในท้องถิ่นของท่านแก่ผู้ที่รับผิดชอบ

รายการ 3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและ ปฏิบัติงาน	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
3.1 ท่านให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน
3.2 ท่านและคนในชุมชนของท่านได้ชักชวนผู้อื่นจัดตั้งกลุ่มภายในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
3.3 ท่านและคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน
3.4 ท่านและคนในชุมชนได้จัดรูปแบบการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เดินป่า มีคนนำเที่ยว

รายการ	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและ ประเมินผล					
4.1 ท่านได้ติดตามผลงานการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบสถานที่ท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นของท่าน
4.2 ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่ เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อ ท้องถิ่นของท่าน เช่น รายได้ ความเชื่อม มหาบัณฑิตกรมของแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ เป็นต้น
4.3 มีกล่องเพื่อแสดงความคิดเห็นของ นักท่องเที่ยวที่มาอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
4.4 มีรายงานประจำปีเพื่อแจ้งการดำเนินงานเพื่อ ติดตามและประเมินผล

รายการ	เห็นด้วย มากที่สุด (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
<u>5. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและ ปรับปรุงแก้ไข</u>					
5.1 ท่านได้แจ้งให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบ เมื่อพบเห็นการบุกรุกหรือการทำลายสถานที่ ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของท่าน
5.2 ท่านได้เสนอให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัด สิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทิศทาง สุขา เป็นต้น
5.3 ท่านและคนในชุมชนของท่านให้ ความสำคัญแก่ผู้ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นของท่านและรับคำร้องเรียนของ นักท่องเที่ยว
5.4 ท่านและคนในชุมชนได้สร้างจิตสำนึกใน ด้านการอนุรักษ์ รักษา ทำนุบำรุง แหล่ง ท่องเที่ยวของชุมชนทางด้านธรรมชาติและ วัฒนธรรม

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.
2.
3.

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายในการทำวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ข้อห้ามและบทกำหนดมหามันติขในการเยี่ยมชมสถานที่

แผนที่อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ทำเนียบข้าราชการ พนักงาน อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์หัวหน้าอุทยาน

ผู้วิจัยกับนายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน

ผู้วิจัยกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านนาสินवल

ผู้วิจัยกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านคอนสาย

ผู้วิจัยกับพนักงานประจำอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ผู้วิจัยกับพนักงานประจำอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ส่วนงานบริการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ป้ายบอกทางเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ห้องน้ำสะอาดมีไว้บริการนักท่องเที่ยว

กิจกรรมแนะนำ กางเต็นท์พักแรมสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง

ของที่ระลึกจากอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ

ตระกร้าสาน O-TOP หัตถกรรมของชุมชน

ไกด์นำเที่ยวคือเยาวชนจากชุมชน

ภูเขาเทิบ รูปร่างคล้ายกับยานอวกาศขนาดใหญ่

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นายประจักษ์ วิทยุรเศรษฐ์
วัน/เดือน/ปี เกิด	31 พฤษภาคม 2527
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1/1 ถนนสุขานิมิตร อำเภอเมืองมุกดาหาร ตำบลมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร 49000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2540การศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลมุกดาหาร พ.ศ.2543การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมุกดาหาร พ.ศ.2546การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมุกดาหาร พ.ศ.2550ปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต คณะพลศึกษา เอกนั้นทนากการ รุ่น22 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

ศูนย์วิทยพัทพยาบาล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย